

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนากระบวนการสหกรณ์
ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

โดย

ผศ.ดร.รังสรรค์ ปิติปัญญา

และ คณะ

ตุลาคม 2549

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี

คณะผู้วิจัย

- ผศ.ดร.รังสรรค์ ปิติปัญญา
- นายวีระยุทธ ทุมทอง
- นายอภิชาติ พรหมจินดา

สังกัด

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
กรมส่งเสริมสหกรณ์
ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียน
แห่งประเทศไทย

ชุดโครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ 36 จังหวัด
สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานฉบับนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

	หน้า
คำนิยม	i
คำนำ	ii
บทสรุปผู้บริหาร	iii
สารบัญ	xi
สารบัญตาราง	xiii
สารบัญภาพ	xv
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี	2
1.2 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม องค์กร และ สหกรณ์ในพื้นที่ก่อนดำเนินโครงการ	14
1.3 ข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายพันธมิตรที่มีอยู่ในพื้นที่	23
บทที่ 2 ข้อมูลคนจนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี	29
2.1 แหล่งและวิธีการเก็บข้อมูล	29
2.2 ข้อมูลคนจนจดทะเบียน	29
2.3 บทสรุป	34
บทที่ 3 กระบวนการพัฒนาเครือข่ายสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี	35
3.1 ประชุมที่มงานวิจัย	35
3.2 จัดสัมมนา/เวทีผู้นำขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่	36
3.3 ประชุมที่มวิจัยเพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมาย	38
3.4 ปฏิบัติการพัฒนาเครือข่ายตามเป้าหมาย	40
3.5 ติดตามงานและสรุปงาน	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4	เครือข่ายที่พัฒนาภายใต้โครงการวิจัย	78
	4.1 จำนวนและรูปแบบเครือข่าย	78
	4.2 ประเด็นสำคัญของแต่ละเครือข่าย	83
บทที่ 5	เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ปัญหาความยากจน	89
	5.1 ตัวแบบในการวิเคราะห์	89
	5.2 บทบาทของเครือข่ายในพื้นที่กับการแก้ปัญหาความยากจน	90
บทที่ 6	สรุปและข้อเสนอแนะ	92
	6.1 สรุปผลการดำเนินการ	92
	6.2 ประโยชน์ที่นักวิจัยได้รับ	94
	6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกระบวนการวิจัย	95
	เอกสารอ้างอิง	97
	ภาคผนวก	98

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.1	อุณหภูมิต่ำสุดและ สูงสุดระหว่างปี 2540-2547	4
ตารางที่ 1.2	ปริมาณน้ำฝนและจำนวนวันที่ฝนตกระหว่างปี 2540-2547	5
ตารางที่ 1.3	ขนาดพื้นที่ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดจันทบุรี	6
ตารางที่ 1.4	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี 2547 จำแนกตามสาขา	7
ตารางที่ 1.5	สถิติการปลูกพืชที่สำคัญ ปีการเพาะปลูก 2541-2546 จังหวัดจันทบุรี	9
ตารางที่ 1.6	มูลค่าการค้าชายชายแดนไทย-กัมพูชา ผ่านด่านศุลกากรจันทบุรี ระหว่าง ปี 2535-2547	13
ตารางที่ 1.7	สถานการณ์ทั่วไปของสหกรณ์ที่จดทะเบียนตามกฎหมาย ณ วันที่ 30 กันยายน 2548	15
ตารางที่ 1.8	สถานการณ์ทั่วไปของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดจันทบุรี ณ วันที่ 30 กันยายน 2548	17
ตารางที่ 1.9	สถานการณ์ทั่วไปของกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดจันทบุรี ณ 30 กันยายน 2548	18
ตารางที่ 1.10	สถานการณ์ทั่วไปของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ณ 30 กันยายน 2548	20
ตารางที่ 2.1	จำนวนผู้จดทะเบียนคนจนจำแนกตามพื้นที่ และ ประเด็นปัญหา	31
ตารางที่ 2.2	จำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่ขึ้นทะเบียนคนจนจำแนกตามพื้นที่ และ ประเด็นปัญหา	33

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 3.1	การจัดสัมมนา/เวทีเพื่อทำความเข้าใจกับผู้นำขบวนการสหกรณ์ และ องค์กรประชาชนในพื้นที่	37
ตารางที่ 3.2	กิจกรรมของโครงการในโซนอำเภอขลุง	44
ตารางที่ 3.3	กิจกรรมของโครงการในโซนเหนือ	53
ตารางที่ 3.4	กิจกรรมของโครงการในเครือข่ายระดับจังหวัด	69
ตารางที่ 3.5	การประชุมสรุปผลการดำเนินกิจกรรมของโครงการวิจัย	77

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1	ที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดจันทบุรี	3
ภาพที่ 1.2	ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี	24
ภาพที่ 1.3	ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร	25
ภาพที่ 1.4	ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคตะวันออก และชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก	26
ภาพที่ 1.5	เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	27
ภาพที่ 1.6	เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และ ชุมชนเมืองจันทบุรี	27
ภาพที่ 1.7	เครือข่าย OTOP จันทบุรี	28
ภาพที่ 4.1	โครงสร้างเครือข่ายโซนอำเภอขลุง	79
ภาพที่ 4.2	โครงสร้างเครือข่ายโซนเหนือ	80
ภาพที่ 4.3	โครงสร้างเครือข่ายระดับจังหวัด	82
ภาพที่ 4.4	สรุปกระบวนการพัฒนา และ กิจกรรมเครือข่ายในจังหวัดจันทบุรี	85
ภาพที่ 5.1	กรอบแนวทางในการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของเครือข่าย	91

บทที่ 1

บทนำ

“โครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” เป็นโครงการย่อยในชุดโครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ 36 จังหวัด มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชน และ สหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจน

“สหกรณ์” ในที่นี้ประกอบด้วย **สหกรณ์ที่จดทะเบียน** ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และ สหกรณ์เครดิตยูเนียน และ**สหกรณ์ภาคประชาชน** ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกร ธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ

กระบวนการวิจัยที่ใช้ในโครงการนี้ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติ ซึ่งมุ่งไปที่องค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ส่วนแรก คือ การพัฒนาผู้นำกลุ่ม/องค์กรในลักษณะของการสร้างคุณค่าสหกรณ์ให้ตระหนักถึงการร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการปรับกระบวนการทัศน์และวิถีคิดเชิง บูรณาการให้แก่ผู้นำ เพื่อให้มีศักยภาพและความพร้อมในการบริหารจัดการองค์การ ส่วนที่สอง คือ การหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำกรอบทิศทาง การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรที่คำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และส่วนที่สาม คือ หนุนเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรในระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด โดยมีกระบวนการดำเนินการดังนี้

- 1) การร่วมประชุม เวทีสรุป/สังเคราะห์บทเรียนจากชุดโครงการวิจัย 9 จังหวัด
- 2) การร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับทีมวิจัย/ผู้เกี่ยวข้อง
- 3) การดำเนินการโครงการวิจัย
 - 3.1) ศึกษาสถานการณ์และบทบาทการดำเนินงานของสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
 - 3.2) ตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
 - 3.3) จัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กรเรื่องการจัดทำกรอบ ทิศทางการดำเนินงานขององค์กรและการเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
 - 3.4) จัดทำกรอบทิศทาง การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน
 - 3.5) สนับสนุนการสร้างพันธมิตร/การเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
- 4) ร่วมประชุมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมประสานงานกลาง

สำหรับกรอบระยะเวลาในการทำงานในโครงการนี้ คือ 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2548 เป็นต้นไป สำหรับรายงานฉบับนี้เป็นรายงานผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ มีเนื้อหาประกอบด้วย 6 บท บทที่ 1 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของจังหวัดจันทบุรีและเครือข่ายสหกรณ์/องค์กรประชาชนที่มีอยู่ในพื้นที่ บทที่ 2 กล่าวถึงสถานการณ์การขึ้นทะเบียนคนจนในพื้นที่ บทที่ 3 ให้อายละเอียดถึงกระบวนการการพัฒนาเครือข่ายของโครงการวิจัยในพื้นที่ ส่วนบทที่ 4 กล่าวถึงเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นภายใต้โครงการวิจัย และ ในบทที่ 5 พูดถึงความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับการแก้ไขปัญหาความยากจน สุดท้ายคือบทที่ 6 เป็นบทสรุปถึงการทำงานทั้งหมดของโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

1.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี

1.1.1 ที่ตั้ง ลักษณะภูมิศาสตร์ และการปกครอง

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดจันทบุรี ตั้งอยู่ภาคตะวันออกของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 223 กิโลเมตร เขตติดต่อกับจังหวัดและประเทศใกล้เคียงดังนี้ (ภาพที่ 1.1)

ด้านเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และ จังหวัดสระแก้ว
ด้านใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดตราด และ อ่าวไทย
ด้านตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดตราด และ ประเทศกัมพูชา
ด้านตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัด ระยอง และ อ่าวไทย

2) สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดจันทบุรี แบ่งลักษณะภูมิประเทศได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ภูเขาสูงและเนินเขา ที่ราบสูงและที่ราบเชิงเขา และ ที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบริมฝั่งทะเล ในส่วนของที่เป็นภูเขาสูงและเนินเขาจะอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือติดกับจังหวัดระยองและจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยในเขตอำเภอแก่งหางแมวมีเขาชะมูด เขาชะอม และเขาลำปลายประแกด ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำสาขาของคลองโตนด ทางตอนเหนือและตะวันออกมีทิวเขาจันทบุรีประกอบด้วย เขาสอยดาวเหนือ เขาตะเคียนทอง เขาพระบาทพลวง เขาปล้อง เขาสอยดาวใต้ทิวเขาจันทบุรีทอดตัวจากเขตติดต่อจังหวัดสระแก้วลงมาทางตอนกลางของจังหวัด บรรจบกับเขาสามง่ามของทิวเขาบรรทัด ทิวเขาจันทบุรีครอบคลุมพื้นที่ด้านตะวันออกของกิ่งอำเภอเขาศิขณภูมิ ตะวันตกของอำเภอสอยดาวและอำเภอโป่งน้ำร้อน ส่วนเขาสามง่ามอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอโป่งน้ำร้อน ตะวันออกของอำเภอนายายอามและตอนเหนือของอำเภอขลุง ส่วนเนินเขามีกระจายอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ

ภาพที่ 1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดจันทบุรี

ส่วนที่เป็นที่ราบสูงและที่ราบเชิงเขา จะอยู่ทางด้านตะวันออกของเขาสอยดาวจดชายแดนไทย – กัมพูชา ในพื้นที่อำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน ด้านใต้ของเขาสามง่าม พื้นที่ตอนกลางอำเภอขลุง และตะวันออกของอำเภอมะขาม อีกบริเวณหนึ่งระหว่างเขาสอยดาวกับเขาชมูลในพื้นที่อำเภอแก่งหางแมว กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์และทางตอนเหนือของอำเภอท่าใหม่

สำหรับพื้นที่ที่ราบลุ่มและที่ราบชายฝั่งทะเลนั้นได้แก่ (1) ที่ราบลุ่มน้ำคลองโตนด ซึ่งอยู่ริมฝั่งคลองในเขตอำเภอแก่งหางแมว กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอท่าใหม่ (2) ที่ราบลุ่มน้ำจันทบุรีซึ่งอยู่ในด้านตะวันตกของอำเภอมะขาม อำเภอเมืองจันทบุรีและอำเภอแหลมสิงห์ (3) ที่ราบลุ่มน้ำพังราด ซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอนายายอาม (4) ที่ราบลุ่มน้ำเวฬุ เขตอำเภอขลุง ส่วนที่ราบชายฝั่งทะเลได้แก่ พื้นที่ตอนใต้ของอำเภอนายายอาม อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์และอำเภอขลุง

นอกจากภูมิประเทศใน 3 ลักษณะดังกล่าวแล้ว จังหวัดจันทบุรียังมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลระยะทางยาวประมาณ 108 กิโลเมตร มีอ่าวและหาดทรายหลายแห่ง รวมถึงมีพื้นที่ที่เป็นเกาะอีกหลายเกาะ ที่สำคัญได้แก่

- (1) เกาะนมสาว พื้นที่ 20 ตารางกิโลเมตร อยู่ตรงข้ามอ่าวกระทิง
- (2) เกาะจุฬา พื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร อยู่ปากน้ำจันทบุรี
- (3) เกาะเบริด พื้นที่ 52 ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันมีทางรถยนต์เชื่อมระหว่างเกาะกับ

ชายฝั่งแล้ว

- (4) เกษะนางรำ พื้นที่ 12 ตารางกิโลเมตร อยู่ใกล้เกาะเบริด
- (5) เกษะขวาง พื้นที่ 36 ตารางกิโลเมตร อยู่ใกล้เกาะเบริด
- (6) เกษะจิก พื้นที่ 62 ตารางกิโลเมตร อยู่ใกล้กับแม่น้ำเวฬุ

3) สภาพภูมิอากาศ

เช่นเดียวกับจังหวัดในภาคกลางทั่วไป ภูมิอากาศในจังหวัดจันทบุรีสามารถแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ร้อน ฝน และหนาว ในช่วงปี 2540 – 2547 อุณหภูมิต่ำสุด วัดได้ 15.0 องศาเซลเซียส เมื่อปี 2540 และอุณหภูมิสูงสุดวัดได้ 36.7 องศาเซลเซียส เมื่อปี 2541 (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 อุณหภูมิต่ำสุดและสูงสุดระหว่างปี 2540 – 2547

ปี	อุณหภูมิต่ำสุด (องศา C)	อุณหภูมิสูงสุด (องศา C)	อุณหภูมิเฉลี่ย (องศา C)
2540	15.0	35.6	25.3
2541	18.5	36.7	27.6
2542	13.1	36.3	24.7
2543	21.0	34.3	27.1
2544	17.0	35.5	27.5
2545	18.0	35.8	26.9
2546	17.4	36.6	27.0
2547	18.1	36.4	27.7

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดจันทบุรี

ในด้านของปริมาณฝนตก จันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีปริมาณฝนตกมากเป็นระดับต้นๆ ของประเทศ ระหว่างปี 2540–2547 มีปริมาณน้ำฝนตกมากที่สุดในปี พ.ศ. 2542 วัดได้ถึง 3,509 มิลลิเมตร จำนวนฝนตก 185 วัน ส่วนฝนตกน้อยที่สุดในปี 2540 วัดได้ 2,322.40 มิลลิเมตร จำนวนวันฝนตก 134 วัน (ตารางที่ 1.2) จากปริมาณน้ำฝน และ จำนวนวันที่ฝนตกทำให้จังหวัดจันทบุรีสามารถปลูกพืชผลได้หลายชนิด เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง สละ ลำไย มันสำปะหลัง ข้าวโพด เป็นต้น

ตารางที่ 1.2 ปริมาณน้ำฝนและจำนวนวันที่ฝนตกระหว่างปี 2540 – 2547

ปี	ปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร)	วันที่ฝนตก (วัน)
2540	2,322.4	134
2541	3,158.2	161
2542	3,509.7	185
2543	3,030.5	192
2544	2,528.6	201
2545	2,649.0	174
2546	2,472.9	163
2547	2,988.8	149

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดจันทบุรี

4) ขนาดพื้นที่ และการปกครอง

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีขนาดไม่ใหญ่นักเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ โดยมีขนาดมีเนื้อที่รวมทั้งจังหวัดประมาณ 3,961,250 ไร่ หรือประมาณ 6,338 ตร.กม. เมื่อแยกเป็นรายอำเภอพบว่าอำเภอแก่งหางแมวมีขนาดพื้นที่มากที่สุด คือ 1,254 ตร.กม. ขณะที่อำเภอแหลมสิงห์มีขนาดพื้นที่น้อยที่สุดเพียง 191 ตร.กม. (ตารางที่ 1.3) อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าอำเภอที่มีขนาดพื้นที่มาก ๆ นั้นส่วนใหญ่เป็นอำเภอตั้งใหม่ ไม่ใช่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของจังหวัด อำเภอที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของจังหวัดได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอ ขลุง อำเภอท่าใหม่ และ อำเภอสอยดาว

ตารางที่ 1.3 ขนาดพื้นที่ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดจันทบุรี

อำเภอ	เนื้อที่ (ตารางกิโลเมตร)	จำนวน ตำบล
เมืองจันทบุรี	253	11
ขลุง	756	12
ท่าใหม่	613	14
แหลมสิงห์	191	7
โป่งน้ำร้อน	927	5
มะขาม	480	6
สอยดาว	734	
แก่งหางแมว	1,254	5
นายายอาม	300	6
เขาคิชฌกูฏ	830	5
รวม	6,338	76

ที่มา : จังหวัดจันทบุรี

เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ การปกครองในจังหวัดจันทบุรีแบ่งระบบออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือการปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น ในส่วนของการปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ โดยในแต่ละอำเภอมีการแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นตำบล และ หมู่บ้าน โดยจังหวัดจันทบุรีมีทั้งสิ้น 76 ตำบล ซึ่งแยกย่อยออกเป็น 721 หมู่บ้าน ยิ่งกว่านั้นยังมีหน่วยงานระดับจังหวัด เช่นสำนักงานเกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด อีก 28 หน่วยงาน ส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 2 เทศบาลเมือง 14 เทศบาลตำบล และ 68 องค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากการการปกครองใน 2 ลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังส่วนราชการจากส่วนกลางมาตั้งหน่วยงานอยู่ในจังหวัดนี้อีก 66 หน่วย รัฐวิสาหกิจ 17 หน่วย และ องค์การอิสระอีก 4 หน่วย

ประชากรในจังหวัดจันทบุรี ณ ปี 2547 รวมทั้งสิ้น 494,001 คน เป็นชาย 244,631 คน เป็นหญิง 249,370 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองจันทบุรี มีจำนวน 98,653 คน รองลงมาได้แก่อำเภอท่าใหม่ จำนวน 86,368 คน และอำเภอสอยดาว จำนวน 57,203 คน อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองจันทบุรี โดยมีอัตราเฉลี่ย 389 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่อำเภออำเภอท่าใหม่ 140 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร อำเภอนายายอาม 131

คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ส่วนอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอแก่งหางแมว มีอัตราเฉลี่ย 28 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

1.1.2 ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจ

ในปี 2547 ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 53,833 บาท ต่อคนต่อปี โดยมีผลิตภัณฑ์จังหวัด (Gross Provincial Product, GPP) รวม 27,885 ล้านบาท แหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์จังหวัดที่สำคัญที่สุดคือ เกษตรกรรมที่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 26.26 รองลงมาคือ การค้าส่งและค้าปลีก การคมนาคมขนส่ง อุตสาหกรรม การศึกษา และการเงิน ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 19.15, 8.78, 6.64, 5.98, และ 5.25 ตามลำดับ สาขาการผลิตอื่นๆ นอกจากที่กล่าวมาจะมีสัดส่วนในผลิตภัณฑ์จังหวัดน้อยกว่าร้อยละ 5 (ตารางที่ 1.4)

ตารางที่ 1.4 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ปี 2547 จำแนกตามสาขา

ที่	สาขา	มูลค่า (ล้านบาท)	ร้อยละ
1	เกษตรกรรม	7,325	26.26
2	การค้าขายส่ง การขายปลีก	5,340	19.15
3	โรงแรมและภัตตาคาร	373	3.13
4	การผลิตอุตสาหกรรม	1,854	6.64
5	การคมนาคมและการขนส่ง	2,451	8.78
6	การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	1,854	6.64
7	การบริหารราชการแผ่นดินและป้องกันประเทศ	1,267	4.54
8	การศึกษา	1,668	5.98
9	การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	853	3.05
10	การก่อสร้าง	1,127	4.04
11	ทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	217	0.81
12	ตัวกลางทางการเงิน	1,466	5.25
13	การบริการด้านสุขภาพ	1,182	4.23
14	การบริการชุมชน	872	3.12
15	ถูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	28	0.10

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เพื่อให้เห็นภาพเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรีให้ชัดเจนขึ้นในที่นี้จะนำเอาสาขาการเกษตรการค้า มากล่าวเพิ่มเติม ดังนี้

1) ด้านการเกษตร

จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 2,054,326 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 51.86 ของพื้นที่ทั้งหมด และร้อยละ 73 ของพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม้มะม่วงและไม้ยืนต้น ซึ่งที่สำคัญ ได้แก่ ทูเรียน เงาะ และ มังคุด

สำหรับ ทูเรียน เป็นไม้ผลที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดมากที่สุด ปัจจุบันมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 279,923 ไร่ มากที่สุดในประเทศไทย พันธุ์ที่นิยมปลูก ได้แก่ พันธุ์หมอนทอง ชะนี ก้านยาว และ พันธุ์กระดุม พื้นที่เพาะปลูกดังกล่าวกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยเฉพาะอำเภอท่าใหม่ นายายอาม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ ชลุม และ มะขาม ตามลำดับ เมื่อมองในเชิงผลผลิตพบว่าจังหวัดจันทบุรีสามารถผลิตทูเรียนได้ทั้งสิ้น 361,740 ตัน ในปี 2546 และเคยได้ผลผลิตสูงถึง 480,890 ตัน ในปี 2545 (ตารางที่ 1.5) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเอื้ออำนวยของสภาพดินฟ้าอากาศ

ในส่วนของเงาะ แม้ว่าโดยเปรียบเทียบแล้วจะมีความสำคัญน้อยกว่าทูเรียน แต่ก็ถือว่ามีผลผลิตสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรีเช่นเดียวกัน ปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกเงาะทั้งสิ้น 193,596 ไร่ ซึ่งมากที่สุดในประเทศไทยเช่นเดียวกับกรณีของทูเรียน พื้นที่เพาะปลูกเงาะก็กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยมากที่สุดในพื้นที่กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอ นายายอาม ท่าใหม่ มะขาม และ ชลุม ตามลำดับ ทั้งนี้ในแต่ละปี จังหวัดจันทบุรีสามารถผลิตเงาะได้เฉลี่ยประมาณ 300,000 ตัน ต่อปี โดยเฉพาะในปี 2545 สามารถผลิตเงาะได้ถึง 344,378 ตัน (ตารางที่ 1.5)

ไม้ผลที่สำคัญเป็นอันดับ 3 ได้แก่ มังคุด ปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกมังคุดในจังหวัดจันทบุรีทั้งสิ้น 85,906 ไร่ โดยมีแหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในพื้นที่อำเภอ มะขาม กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอ นายายอาม ชลุม และ ท่าใหม่ ตามลำดับ ผลผลิตที่ได้เฉลี่ยประมาณปีละ 60,000 ตัน โดยเฉพาะในปี 2545 ได้ผลผลิตสูงถึง 70,659 ตัน (ตารางที่ 1.5)

นอกเหนือจากพืชผลหลัก 3 ชนิดดังกล่าวแล้ว ยังมีไม้ผลชนิดอื่นๆ อีกหลายชนิดที่ปลูกเป็นการค้าในจังหวัดจันทบุรี อาทิเช่น ลองกอง สละ ลำไย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการปลูกยางพารา พริกไทย มันสำปะหลัง และ ข้าวโพด อีกด้วย

2) การค้า

ด้วยพื้นฐานด้านทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร และการประมงที่สมบูรณ์ สามารถผลิตผลผลิตได้หลายชนิด ประกอบกับสถานที่ตั้งซึ่งมีชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชา ทำให้สถานการณ์ทางการค้าของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ดี อย่างไรก็ตามธุรกิจที่อยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในครอบครัว ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณย่านชุมชน ในเขตเทศบาล สำหรับธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีน้อยมาก ดังนั้น สินค้าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จึงต้องนำเข้าจากจังหวัดอื่นๆ

ตารางที่ 1.5 สถิติการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ปีการเพาะปลูก 2541 – 2546
จังหวัดจันทบุรี

ชนิดพืช	ปีการเพาะปลูก					
	2541	2542	2543	2544	2545	2546
ทุเรียน :						
พื้นที่ปลูกรวม (ไร่)	287,903	289,416	293,036	292,250	294,391	279,923
พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	248,845	247,992	269,973	276,209	278,076	264,878
ผลผลิตรวม (ตัน)	347,841	397,569	438,954	476,060	480,890	361,740
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	1,398	1,603	1,626	1,724	1,726	-
เงาะ :						
พื้นที่ปลูกรวม (ไร่)	207,578	204,664	209,302	220,456	208,408	193,596
พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	189,851	175,192	196,892	205,046	202,797	185,993
ผลผลิตรวม (ตัน)	284,556	275,991	304,580	327,604	344,378	267,450
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	1,499	1,575	1,547	1,598	1,698	-
มังคุด :						
พื้นที่ปลูกรวม (ไร่)	73,139	73,865	76,541	78,037	79,058	85,906
พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	47,162	51,617	62,218	66,507	69,969	71,713
ผลผลิตรวม (ตัน)	34,288	53,814	63,332	68,211	70,659	44,050
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	727	1,043	1,071	1,026	1,010	-

ที่มา : จังหวัดจันทบุรี

สำหรับศูนย์กลางทางการตลาดในจังหวัดอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามประเภทสินค้า คือ ตลาดสินค้าเกษตร ตลาดสินค้าอุตสาหกรรม และตลาดสินค้าอุปโภคบริโภคประจำวัน ซึ่งแต่ละตลาดมีลักษณะ ดังนี้

ตลาดสินค้าเกษตร โดยทั่วไปตลาดสินค้าเกษตรจะเป็นตลาดที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล และกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัด อย่างไรก็ตามในขณะนี้จะได้กล่าวถึงตลาดสินค้าเกษตรขนาดใหญ่ที่มีผู้ซื้อและผู้ขายเข้ามาเกี่ยวข้องกับจำนวนมาก และ เป็นตลาดที่มีการอ้างอิงในเชิงของราคาเท่านั้น ได้แก่

(1) **ตลาดปากแซง ต.พลับพลา อ.เมืองจันทบุรี** อยู่ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 5 กิโลเมตร ตามเส้นทางจันทบุรี-สระแก้ว ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 317 ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี มีโรงเรือนอำนวยความสะดวก สถานที่จอดรถยนต์สำหรับผู้ซื้อและผู้ขาย ผู้ขายต้อง

เสียค่าบริการรถยนต์บรรทุกเล็ก คันละ 10 บาท ตลาดจะเปิดตั้งแต่เวลา 09.00–20.00 น. เป็นตลาดขายส่งผลไม้โดยเฉพาะ

(2) **ตลาดบริเวณริมทะเลสาบ** (ทุ่งนาเซย) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี ถนนเทศบาล 3 ดำเนินการโดยเทศบาลเมืองจันทบุรี เป็นตลาดขายปลีกผลไม้มานานชนิดตามฤดูกาล โดยจัดแบ่งให้เช่าเป็นร้าน (ซุ้ม) แก่ผู้ค้าทั่วไป ลักษณะเป็นการจำหน่ายปลีกให้แก่ นักทัศนอาจรเป็นหลัก โดยเน้นสินค้าคุณภาพ เปิดดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน–กรกฎาคม ของทุกปี

(3) **ตลาดกระทิง** ตั้งอยู่ห่างจากสี่แยกเขาไร่ยา แยกเข้าไปตามถนนจันทบุรี–น้ำตกกระทิง ประมาณ 16 กิโลเมตร อยู่ในท้องที่กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ เป็นตลาดเอกชนซื้อขายเงาะเป็นหลัก เปิดดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน–กรกฎาคม ของทุกปี

(4) **ตลาดกลางผลไม้กระทิง** ตั้งอยู่ห่างจากสี่แยกเขาไร่ยาเข้าไปตามถนนจันทบุรี–น้ำตกกระทิงประมาณ 18 กิโลเมตร อยู่เยื้องกับโรงเรียนพลวงวิทยาคม ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งรับโอนมาจากชมรมชาวสวนผลไม้กระทิง เป็นตลาดขายส่งเงาะเป็นหลัก

(5) **ตลาดเนินสูง** ตั้งห่างจากสี่แยกเขาไร่ยาไปตามเส้นทางถนนสุขุมวิท (จันทบุรี–กรุงเทพฯ) ประมาณ 6 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ เจ้าของตลาด คือ วัดบูรพาพิทยาราม มีการตั้งแผงซื้อขายทั้งปลีกและส่ง ผู้ที่เข้าไปขายต้องเสียค่าบริการเช่นเดียวกับตลาดปากแซง รถยนต์บรรทุกเล็กคันละ 10 บาท ตลาดเนินสูงนี้เป็นตลาดขายส่งทุเรียนเป็นหลัก และเป็นตลาดส่งออกทุเรียนอีกด้วย โดยผู้ส่งออกเข้าไปเปิดจุดรับซื้อเพื่อการส่งออก นับว่าเป็นตลาดทุเรียนที่ใหญ่ที่สุด เปิดดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน–มิถุนายน ของทุกปี

(6) **ตลาดห้วยสะท้อน** ตั้งอยู่ห่างจากตลาดเนินสูงไปตามเส้นทางถนนสุขุมวิท อีก 15 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ ดำเนินการโดยเอกชน เป็นตลาดซื้อขายส่งเงาะเป็นหลัก มีความสำคัญไม่แพ้ตลาดศาลาปากแซง

(7) **ตลาดหนองคล้า** ตั้งอยู่ห่างจากตลาดห้วยสะท้อนไปตามเส้นทางถนนสุขุมวิท ประมาณ 1 กิโลเมตร อยู่ในเขตเทศบาลตำบลหนองคล้า อำเภอท่าใหม่ ดำเนินการโดยเอกชน เป็นตลาดซื้อขายทุเรียน เป็นหลัก

(8) **ตลาดกลุ่มเกษตรกรทุ่งเบญจา** ตั้งอยู่ห่างจากตลาดห้วยสะท้อนไปตามเส้นทางถนนสุขุมวิท ประมาณ 0.5 กิโลเมตรดำเนินการจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มเกษตรกรทำสวนทุ่งเบญจาอยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่ มีการตั้งแผงซื้อขายทุเรียนและเงาะ ทั้งขายส่งและขายปลีก

(9) **ตลาดสามแยกตะปอนน้อย** ตั้งอยู่ริมถนนจันทบุรี–ตราด (สุขุมวิท) ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 17 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอขลุง เป็นตลาดซื้อขายเงาะเป็นหลัก

(10) **ตลาดสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง** อยู่ห่างจากสามแยกตะปอนน้อย ไปตามเส้นทางถนนสุขุมวิท (จันทบุรี-ตราด) ประมาณ 8 กิโลเมตร บริเวณหน้าสำนักงานสหกรณ์การเกษตรขลุง อำเภอเมืองขลุง เป็นตลาดซื้อขายส่งและปลีกเงาะเป็นหลัก

(11) **ตลาดผลไม้แม่พิมพ์** ดำเนินการโดยบริษัท แม่พิมพ์ แลนด์ แอนด์ เฮ้าส์ ทำการเปิดรับซื้อผลไม้เพื่อการส่งออกโดยเฉพาะทุเรียน และในปี 2542/42 เป็นสถานที่รับซื้อทุเรียนของสหกรณ์ชาวสวนจันทบุรี

(12) **ตลาดกลางสินค้าเกษตรวังแฉ่ม** ตั้งอยู่ห่างจากถนนจันทบุรี-ตราด (สุขุมวิท) เข้าแยกทางตำบลแสง อำเภोजันทบุรี ไปตามเส้นทางวังแฉ่ม-กระทิง ประมาณ 20 กิโลเมตร ดำเนินงานโดยกลุ่มเกษตรกรทำสวนวังแฉ่ม ร่วมกับ อบต.ตำบลวังแฉ่ม อำเภอมะขาม มีบริเวณจอดรถกว้างขวาง เปิดดำเนินการตั้งแต่ปี 2535 ไม่คิดค่าบริการจอดรถแต่อย่างใด และซื้อขายเงาะ มังคุด ทุเรียน ทั้งขายส่งและปลีก เปิดดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน-กรกฎาคม และใช้เป็นตลาดกลางซื้อขายยางพารา ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เดือนมีนาคม ของทุกปี

(13) **ตลาดสามแยกอำเภอมะขาม** ตั้งอยู่ริมถนน (จันทบุรี-สระแก้ว) หน้าที่ว่ากรม อำเภอมะขาม ห่างจากตัวจังหวัดจันทบุรีไปอำเภอโป่งน้ำร้อน ประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นตลาดธรรมชาติไม่คิดค่าบริการจอดรถ ทำการซื้อขายทุเรียน เงาะ มังคุด ทั้งส่งและปลีก

ข้อสังเกต การซื้อขายผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี เกือบทั้งหมดเป็นการซื้อขายแบบเงินสด เนื่องจากมีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่ไม่รู้จกกันมาก่อน มีเพียงส่วนน้อยที่ผู้ซื้อและผู้ขายติดต่อกันมานานจนมีความคุ้นเคยกัน ผู้ขายอาจมอบสินค้าให้ผู้ซื้อไปก่อนโดยคำนวณมูลค่าซื้อขาย ณ เวลาที่ซื้อขายไว้ แล้วค่อยมารับเงินทีหลัง

นอกเหนือจากตลาดดังกล่าวซึ่งทั้งหมดเป็นตลาดผลไม้แล้ว ตลาดกลางสินค้าเกษตรอื่นๆ ของจังหวัดยังไม่มีการพัฒนาขึ้นมาอย่างชัดเจน ต้องไปอาศัยตลาดกลางในจังหวัดใกล้เคียง ในกรณีของพืชไร่ซึ่งแหล่งผลิตสำคัญของจังหวัดอยู่ที่อำเภอสอยดาว อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอแก่งหางแมว เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าท้องถิ่นเข้ามาซื้อและรวบรวม แปรรูปเบื้องต้น แล้วส่งต่อไปยังตลาดกลางในจังหวัดอื่น เช่น มั่นสำปะหลัง พ่อค้าท้องถิ่นหรือลานมันทำมันเส้นเป็นผู้ซื้อและจัดส่งไปยังจังหวัดระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สระแก้ว และปราจีนบุรี ชาวโพดเลี้ยงสัตว์ พ่อค้าไซโลท้องถิ่นจะเป็นผู้รับซื้อและจัดส่งไปยังผู้ส่งออกไซโล กรุงเทพฯ โรงอาหารสัตว์สมุทรปราการ และผู้ส่งออกไซโลวังน้ำเย็นจังหวัดสระแก้ว

ตลาดสินค้าอุตสาหกรรม จันทบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดย่อมที่ใช้วัตถุดิบจากภาคการเกษตร เช่น โรงงานแปงมันสำปะหลัง โรงงานผลิตกลูโคสจากมันสำปะหลัง โรงงานฟริกไทยปน ยางแผ่นรมควัน กาแฟบดคั่ว โรงงานทำเส้น

กล้วยเดี่ยว โรงงานทอเสื่อ โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้ยางพารา และโรงงานเครื่องปั้นดินเผาและเผาอิฐ ลักษณะของตลาดสินค้าเหล่านี้จะมีการสั่งซื้อจากโรงงานโดยตรง ไม่มีศูนย์กลางการค้าที่ชัดเจน

สำหรับกรณีของพลอย ซึ่งเป็นสินค้าที่กล่าวได้ว่าเป็นจุดเด่นสำคัญของจังหวัดจันทบุรี เช่นเดียวกับสินค้าเกษตร อย่างไรก็ตามศูนย์กลางการค้าพลอยจริงๆ อยู่ที่กรุงเทพฯ สำหรับการผลิตและค้าพลอยในจันทบุรีส่วนใหญ่จะดำเนินการในอาคารที่พักของตนเอง โดยการซื้อขาย พลอยจะคึกคักมากในช่วงวันศุกร์และวันเสาร์ ลูกค้าส่วนใหญ่จะเดินทางมาจากกรุงเทพฯ และจากต่างประเทศ ซึ่งผู้ซื้อเหล่านี้จะมาเช่าที่หน้าร้านบริเวณถนนสายหลักๆ ในเขตเทศบาล เพื่อตั้งโต๊ะรับซื้อพลอยจากผู้ผลิต หรือผู้เดินพลอย

ตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค ตลาดสินค้าประเภทนี้มีกระจายอยู่ทั่วไป แต่ที่สำคัญๆ ได้แก่ตลาดในเขตเทศบาลเมือง และ เทศบาลตำบลทั้งหลาย โดยเฉพาะเทศบาลเมืองจันทบุรี ซึ่งนอกจากจะมีตลาดค้าส่งทั่วไปแล้ว ยังมีซูเปอร์เซ็นเตอร์หลายแห่งตั้งอยู่ในเขตดังกล่าว

นอกเหนือจากตลาดทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวแล้ว จันทบุรียังการค้าชายแดนกับประเทศกัมพูชาด้วย โดยระหว่างปี 2535 ถึง มีนาคม 2547 มีมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งสิ้น 8,338.386 ล้านบาท แยกเป็นมูลค่าการส่งออก 5,986.59 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้า 2,352.27 ล้านบาท ดุลการค้าเกินดุล 3,634.32 ล้านบาท (ตารางที่ 1.6) โดยในปี 2535-2540 ประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าจากกัมพูชาจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทไม้ซุง และไม้แปรรูป ในขณะที่ไทยส่งสินค้าออกจำนวนน้อยมาก และส่วนใหญ่เป็นเพียงสินค้าอุปโภคบริโภคเท่านั้น อย่างไรก็ตามมีการปิดจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดนชั่วคราว ในปี 2539 เนื่องจากมีการสู้รบและเปิดใหม่อีกครั้งในปลายปี 2540 และไทยก็สามารถส่งออกสินค้าได้มากขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ ปี 2541 เป็นต้นมา

สำหรับสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยผ่านจุดผ่อนปรนต่างๆ มีหลายชนิด ที่สำคัญได้แก่น้ำมันเชื้อเพลิง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป น้ำตาลทราย นมข้นหวานแปลงไขมัน เบียร์ เครื่องดื่มบำรุงกำลัง น้ำผลไม้ เป็นต้น ขณะที่สินค้าที่นำเข้าจากกัมพูชาที่สำคัญได้แก่ สินค้าไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้แห้งและผลิตภัณฑ์จากหนัง ผลิตภัณฑ์ประมง และ ปศุสัตว์

3) ด้านอุตสาหกรรม

โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก มีจำนวน 449 โรงงาน เงินลงทุน 5,277,947,025 บาท ก่อให้เกิดการจ้างงาน 8,573 คน อุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ อุตสาหกรรมกระดาษ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมขนส่ง อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ อาทิเช่น โรงงานผลิตอาหารทะเลแช่แข็ง โรงงานผลิตผัก ผลไม้บรรจุกระป๋อง โรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ และ ผลิตภัณฑ์จากไม้ โรงงานผลิตยางแผ่น น้ำยาง และ โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีต เป็นต้น

ตารางที่ 1.6 มูลค่าการค้าขายชายแดนไทย-กัมพูชาผ่านด่านศุลกากรจันทบุรี ระหว่าง
ปี 2535 - 2547

ปี	มูลค่า การค้ารวม	มูลค่า การส่งออก	มูลค่า การนำเข้า	ดุลการค้า
2535	1,176.59	110.88	1,065.71	-954.83
2536	194.88	-	194.88	-194.88
2537	153.05	-	153.05	-153.05
2538	485.96	-	485.96	-485.96
2539	-	-	-	-
2540	234.16	60.48	173.68	-113.20
2541	1,059.62	901.42	158.20	743.22
2542	1,002.34	957.90	44.44	913.46
2543	677.30	655.45	21.85	633.60
2544	661.48	651.37	10.11	641.26
2545	757.32	741.66	15.66	726.00
2546	1,338.59	1,321.59	17.00	1,304.59
2547	597.57	585.84	11.73	574.11
(ม.ค.-มี.ค.)				
รวม	8,338.86	5,986.59	2,352.27	3,634.32

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี

หมายเหตุ : ปี 2539 ไม่มีมูลค่าการค้า เนื่องจากจังหวัดปิดจุดผ่อนปรน

โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอสอยดาว อำเภอ
ขลุง และ อำเภอท่าใหม่ ตามลำดับ

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม องค์กร และ สหกรณ์ในพื้นที่ก่อนดำเนินโครงการ

1.2.1 สถานการณ์ บทบาทและภารกิจของกลุ่ม/องค์กร และสหกรณ์ในพื้นที่

1) สถานการณ์ในภาพรวมของสหกรณ์ที่จดทะเบียน

ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนและมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายจำนวน 158 องค์กร โดยเป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับจังหวัดจำนวน 2 สหกรณ์ และเป็นสหกรณ์ชั้นประถม จำนวน 76 สหกรณ์ โดยแยกเป็น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และ สหกรณ์เครดิตยูเนียน จำนวน 39, 1, 3, 6, 3, 7 และ 17 สหกรณ์ ตามลำดับ ที่เหลืออีก 80 องค์กร คือกลุ่มเกษตรกร องค์กรเหล่านี้มีสมาชิก รวมกัน 94,427 คน และ เป็นสมาชิกที่เป็นสหกรณ์อีก 32 สหกรณ์ (ตารางที่ 1.7)

สหกรณ์เหล่านี้ทั้งหมดมีสินทรัพย์ ณ วันที่ 30 กันยายน 2548 รวมกันเท่ากับ 6,201 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นสินทรัพย์ของสหกรณ์การเกษตร และ สหกรณ์ออมทรัพย์ ในจำนวนสินทรัพย์ดังกล่าว 4,105.55 ล้านบาท (ประมาณร้อยละ 66) เป็นทุนของสหกรณ์เอง ที่เหลืออีก 2,095.61 ล้านบาท (ประมาณร้อยละ 34) เป็นหนี้สินซึ่งร้อยละ 85,7 ของเงินจำนวนนี้ (1,795.10 ล้านบาท) มาจาก เงินฝากของสมาชิก

ตารางที่ 1.7 สถานการณ์ทั่วไปของสหกรณ์ที่จดทะเบียนตามกฎหมาย ณ วันที่ 30 กันยายน 2548

ประเภทสหกรณ์	จำนวน สหกรณ์	จำนวน	สินทรัพย์	ทุนดำเนินงาน (ล้านบาท)		ปริมาณธุรกิจ (ล้านบาท)						กำไร
		สมาชิก	(ล้านบาท)	ทุนตนเอง	หนี้สิน	ให้สินเชื่อ	การรับ	ธุรกิจซื้อ	ธุรกิจขาย	ธุรกิจ	รวม	(ล้านบาท)
		คนหรือสหกรณ์				ฝากเงิน			บริการ	ธุรกิจ		
สหกรณ์การเกษตร	39	40,795	2,075	987.30	1,087.55	2,182.19	1,290.32	373.40	316.05	0.00	4,161.96	60.28
สหกรณ์นิคม	1	5,046	41	23.84	17.43	26.79	3.18	16.19	4.92	0.00	51.07	1.31
สหกรณ์ประมง	3	639	21	5.68	15.60	8.84	5.63	0.00	0.86	0.00	15.33	0.64
สหกรณ์ออมทรัพย์	6	9,734	3,323	2,599.35	723.21	405.03	284.86	0.00	0.00	0.00	689.89	98.79
สหกรณ์ร้านค้า	3	6,138	8	6.89	1.17	2.94	0.00	0.00	0.00	0.00	2.94	0.22
สหกรณ์บริการ	7	1,465	3	0.85	2.32	0.18	0.08	0.00	0.02	0.35	0.63	0.03
สหกรณ์เครดิต ยูเนียน	17	17,930	654	443.94	210.42	236.40	208.08	0.00	0.00	0.00	444.48	15.25
รวมสหกรณ์ประเภท	76	81,747	6,126	4,067.84	2,057.70	2,862.37	1,792.14	389.59	321.85	0.35	5,366.31	176.53
ชุมนุมสหกรณ์	2	32	12	2.07	10.15	1.72	2.95	316.86	22.09	0.00	343.63	0.51
รวมสหกรณ์ทั้งหมด	78	81,909	6,138	4,069.91	2,067.85	2,864.09	1,795.10	706.45	343.94	0.35	5,709.94	177.04
กลุ่มเกษตรกร	80	12,550	63	35.65	27.75	9.85	0.00	0.00	0.00	9.85	19.71	4.44
รวมทั้งหมด	158	94,459	6,201	4,105.55	2,095.61	2,873.94	1,795.10	706.45	343.94	10.21	5,729.65	181.48

ที่มา : สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี

เมื่อพิจารณาถึงธุรกิจขององค์กรเหล่านี้พบว่าดำเนินธุรกิจหลายด้านตั้งแต่ การเงิน (การให้สินเชื่อ และการรับฝาก) การซื้อ การขาย และ บริการอื่นๆ ซึ่งมีมูลค่าธุรกิจในรอบปีบัญชี 2548 รวมเท่ากับ 5,729.65 ล้านบาท อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่าประมาณครึ่งหนึ่ง (2,873.94 ล้านบาท) เป็นการให้สินเชื่อแก่สมาชิก รองลงมาเป็นการรับฝากเงิน การซื้อ การขาย และ ธุรกิจบริการอื่นๆ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาถึงผลการประกอบการทางธุรกิจพบว่าสหกรณ์เหล่านี้มีกำไรจากการทำธุรกิจรวมกันเท่ากับ 181.48 ล้านบาท ประมาณร้อยละ 50 เป็นกำไรของสหกรณ์ออมทรัพย์ และ อีกประมาณร้อยละ 30 เป็นกำไรจากการดำเนินงานของสหกรณ์ การเกษตร ส่วนสหกรณ์ประเภทอื่นๆ ยังมีกำไรไม่มากนัก

นอกจากการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจแล้วสหกรณ์เหล่านี้ยังมีการดำเนินกิจกรรมในเชิงสวัสดิการในหลายรูปแบบด้วย เช่น สวัสดิการเงินกู้ สวัสดิการเงินสะสม ฅาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้น ยิ่งกว่านั้นยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น การให้ทุนสนับสนุนการสร้างหรือทำนุบำรุงสาธารณสมบัติของชุมชน ส่งเสริมการทำกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

2) สถานการณ์ในภาพรวมของสหกรณ์ภาคประชาชน

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงองค์กรภาคประชาชน 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน และ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในส่วนของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่สามารถรวบรวมข้อมูลได้มีทั้งสิ้น 169 กลุ่ม บางกลุ่มจัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 หรือ เกือบ 30 ปี มาแล้ว อย่างไรก็ตามจำนวนมากตั้งขึ้นมาภายหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยกลุ่มที่ตั้งขึ้นหลังสุดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2547 นี้เอง

กลุ่มออมทรัพย์ในจังหวัดจันทบุรี มีสมาชิกรวมกัน 23,048 คน กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดมีสมาชิก 590 คน ขณะที่กลุ่มที่เล็กที่สุดมีสมาชิกเพียง 25 คน (ตารางที่ 1.8) ในด้านการส่งเสริมการออมซึ่งถือเป็นกิจกรรมหลักของกลุ่มเหล่านี้ พบว่ากลุ่มได้ส่งเสริมให้สมาชิกฝากเงินสัจจะสะสมไว้กับกลุ่มเป็นประจำทุกเดือน (มีลักษณะเหมือนการสะสมหุ้นในสหกรณ์ออมทรัพย์หรือสหกรณ์เครดิตยูเนียน) เมื่อสิ้นเดือนกันยายน 2548 ในภาพรวมแล้วสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ในจังหวัดจันทบุรีฝากเงินสัจจะไว้กับกลุ่ม 117.4 ล้านบาท หรือเฉลี่ยกลุ่มละ 0.70 ล้านบาท โดยกลุ่มที่มีเงินฝากสัจจะสูงสุดมีเงินฝากเท่ากับ 6.61 ล้านบาท ขณะที่กลุ่มที่มีเงินฝากสัจจะต่ำสุดมีเงินฝากเพียง 0.02 ล้านบาท โดยทั่วไปกลุ่มจะนำเงินฝากสัจจะนี้ไปบริหารให้สมาชิกที่มีความเดือดร้อนกู้ยืมต่อไป ในรอบปีที่ผ่านมากลุ่มออมทรัพย์ได้ให้เงินกู้แก่สมาชิกไป 88.51 ล้านบาท นอกจากนี้ให้สินเชื่อแก่สมาชิกแล้วบางกลุ่มยังจัดสวัสดิการบางประการแก่สมาชิกด้วยเช่นเดียวกับที่สหกรณ์ในระบบดำเนินการ เช่น การอุดหนุนการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ การรักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ฅาปนกิจ เป็นต้น

ตารางที่ 1.8 สถานการณ์ทั่วไปของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดจันทบุรี ณ วันที่ 30 กันยายน 2548

รายการ	จำนวน กลุ่ม	ปีที่ตั้ง	จำนวน สมาชิก (ล้านบาท)	เงินสัจจะ สะสม (ล้านบาท)	จำนวนเงิน ให้สินเชื่อ (ล้านบาท)	จำนวนเงิน ฝากธนาคาร (ล้านบาท)	จำนวนเงิน กู้ธนาคาร (ล้านบาท)	การทำกิจกรรมสวัสดิการ (%)			
								สาธารณะ	รักษา พยาบาล	ทุนการ ศึกษา	ฌาปนกิจ
ภาพรวม	169	2520-47	23,048	117.4	88.51	22.08	14.38	0.51	0.12	0.34	0.26
เฉลี่ย		2541	136	0.7	0.52	0.13	0.08				
สูงสุด		2547	590	6.61	4.02	2.12	2.7				
ต่ำสุด		2520	25	0.02	0	0	0				

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจันทบุรี

ในกรณีของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการผลักดันให้จัดตั้งขึ้นภายใต้นโยบายของรัฐ ตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา โดยรัฐโอนเงินมาให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเอง หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ทั้งนี้ประชาชนในหมู่บ้านต้องรวมกลุ่มกันและดำเนินการบางประการตามที่ทางราชการกำหนดก่อนจึงจะได้รับเงินดังกล่าว สำหรับในจังหวัดจันทบุรีมีหมู่บ้านที่ได้รับเงินกองทุนมาบริหารจัดการแล้ว 740 หมู่บ้าน หรือ กอง อย่างไรก็ตามมีคนะวิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลได้เพียง 717 กอง ซึ่งมีสมาชิกรวมกัน 85,423 คน เฉลี่ยกองทุนละ 119 คน กองทุนที่ใหญ่สุดมีสมาชิก 480 คน ขณะที่กองทุนที่เล็กสุดมีสมาชิกเพียง 27 คน

ณ วันที่ 30 กันยายน 2548 กองทุนเหล่านี้มีสินทรัพย์รวมกัน 1,412.24 ล้านบาท แยกเป็นเงินทุนของตนเอง 695.24 ล้านบาท และ เป็นเงินโอนมาจากทางราชการเพื่อให้บริหารจัดการกันเองอีก 717 ล้านบาท เช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนได้นำสินทรัพย์ดังกล่าวมาให้สมาชิกกู้ยืมไปเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน โดยในรอบปีที่ผ่านมาได้ให้กู้ยืมไปแล้วเป็นจำนวน 1,313 ล้านบาท อย่างไรก็ตามมีกองทุนจำนวนหนึ่งยังไม่ได้ดำเนินการใดๆ กับเงินที่ได้รับมาจากทางราชการเลย (ตารางที่ 1.9)

ตารางที่ 1.9 สถานการณ์ทั่วไปของกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดจันทบุรี ณ 30 กันยายน 2548

รายการ	จำนวน กลุ่ม	จำนวน สมาชิก (คน)	สินทรัพย์ (ล้านบาท)	ทุนของ ตนเอง (ล้านบาท)	หนี้สิน (ล้านบาท)	ปริมาณธุรกิจ		รวมธุรกิจ (ล้านบาท)
						ให้สินเชื่อ (ล้านบาท)	รับฝาก (ล้านบาท)	
ภาพรวม	717	85,423	1,412.24	695.24	717.00	1,313.00	112.18	1,425.00
เฉลี่ย		119	1.97	0.97	1.00	1.83	0.16	1.99
สูงสุด		480	18.72	17.72	1.00	27.85	2.20	28.20
ต่ำสุด		27	1.02	0.02	1.00	0.04	0.00	0.00

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจันทบุรี

สำหรับกรณีของกลุ่มที่ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีมากกว่า 50 กลุ่ม อย่างไรก็ตามเมื่อสำรวจข้อมูลในรายละเอียดพบว่ากลุ่มเหล่านี้จำนวนมากไม่ได้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องชัดเจน มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่ยังทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และคณะผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้เพียง 10 กลุ่มเท่านั้น ซึ่ง 10 กลุ่มนี้มีสมาชิกรวมกัน 548 คน เฉลี่ย ประมาณ 55 คน ต่อกลุ่ม โดยกลุ่มใหญ่สุดมีสมาชิก 150 คน ขณะที่กลุ่มเล็กที่สุดมีสมาชิกเพียง 10 คนเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงสินทรัพย์ของกลุ่มเหล่านี้พบว่าสินทรัพย์รวมกันทั้งสิ้น 15.29 ล้านบาท แยกเป็นทุนของตนเอง 1.50 ล้านบาท หนี้สิน 0.33 ล้านบาท และ ที่สำคัญคือความช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งสูงถึง 13.47 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 88 ของสินทรัพย์ทั้งหมด (ตารางที่ 1.10) ในด้านของกิจกรรมพบว่ากิจกรรมหลักของกลุ่มเหล่านี้คือ การผลิตสินค้า โดยเฉพาะหัตถกรรม และอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งมีมูลค่ารวมกันเท่ากับ 2.35 ล้านบาท ส่วนกิจกรรมอื่นๆ เช่น การให้สินเชื่อ การซื้อ การขาย มีปริมาณธุรกิจน้อยมาก สำหรับปัญหาสำคัญของกลุ่มคือ ปัญหาด้านเงินทุน และการตลาด

1.2.2 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ของขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่

1) จุดแข็ง

(1) สหกรณ์ออมทรัพย์ และ สหกรณ์การเกษตรส่วนหนึ่งเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ มีเงินทุน เครื่องมือและอุปกรณ์ และ บุคลากรมากพอที่จะจัดบริการต่างๆ ให้แก่สมาชิกของตนเอง และช่วยเหลือสหกรณ์อื่นๆ ในพื้นที่ได้

(2) สหกรณ์การเกษตรจำนวนหนึ่งสามารถเชื่อมต่อและส่งสินค้าไปจำหน่ายให้แก่ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ได้แล้ว

(3) ขบวนการเครดิตยูเนียนในพื้นที่โดยเฉพาะในอำเภอขลุงมีความเข้มแข็ง มีชมรมเครดิตยูเนียน และ ชุมชมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคตะวันออก ตั้งอยู่ในพื้นที่ หรืออาจกล่าวได้ว่าอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมเครดิตยูเนียนในภาคตะวันออก

(4) ผู้นำสหกรณ์ โดยเฉพาะในส่วนของสหกรณ์การเกษตร และ สหกรณ์เครดิตยูเนียน รู้จักและคุ้นเคยกันพอสมควร เนื่องจากมีโอกาสทำงานร่วมกันอยู่บ้าง โดยกลุ่มของผู้นำสหกรณ์การเกษตรทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมของชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี ส่วนผู้นำเครดิตยูเนียนทำงานร่วมกันผ่านชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก จากการรู้จักกันดังกล่าวทำให้มีความร่วมมือกันอยู่บ้างในระหว่างสหกรณ์ทั้งในเชิงธุรกิจและอื่นๆ

ตารางที่ 1.10 สถานการณ์ทั่วไปของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ณ 30 กันยายน 2548

รายการ	จำนวน กลุ่ม	จำนวน สมาชิก (คน)	สินทรัพย์ (ล้านบาท)	ทุนของ ตนเอง (ล้านบาท)	หนี้สิน (ล้านบาท)	เงินช่วยเหลือ	ปริมาณธุรกิจ (ล้านบาท)		ขาย	แปรรูป
							ให้สินเชื่อ	ซื้อ		
ภาพรวม	10	548	15.29	1.50	0.33	13.47	0.50	0.10	0.22	2.35
เฉลี่ย		55	1.53	0.15	0.03	1.35	0.05	0.01	0.02	0.24
สูงสุด		150	10.00	0.50	0.20	9.65	0.50	0.10	0.20	0.75
ต่ำสุด		10	0.03	0.00	0.02	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจันทบุรี

(5) แก่นนำในกลุ่มของผู้นำสหกรณ์ และ เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์จำนวนหนึ่งมีความคิดที่ทันสมัย กล้าเปลี่ยนแปลง และมีวิญญานของการต่อสู้ ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี เมื่อหลายปีก่อนเคยประสบปัญหาอย่างรุนแรง จนเกือบล้มละลาย แต่บรรดาผู้นำทั้งหลายก็ได้หารือกันและตัดสินใจดำเนินการบางอย่างร่วมกันบนพื้นฐานแห่งการเสียสละเพื่อขบวนการในภาพรวม จนขณะนี้ชุมชุมสหกรณ์เริ่มฟื้นตัว และกลับมามีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางในการประสานงานและดำเนินธุรกิจร่วมกันของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดอีกครึ่งหนึ่ง

2) จุดอ่อน

(1) สมาชิกส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสหกรณ์อย่างแท้จริง การเข้ามาเป็นสมาชิกไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของความต้องการช่วยเหลือตนเอง และ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกจำนวนมากยังเข้ามาเพื่อเอาประโยชน์เท่านั้น

(2) ผู้นำและฝ่ายจัดการส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในธุรกิจขั้นสูง โดยเฉพาะในเรื่องของการค้ากับห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ และการส่งออกผลไม้

(3) ข้อบังคับและ/หรือระเบียบของสหกรณ์ยังไม่เปิดโอกาสให้สหกรณ์ให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรอื่นที่ไม่ได้ใช้ชื่อว่าสหกรณ์ต่างๆ ที่ใช้วิธีการเช่นเดียวกับสหกรณ์ เช่นกรณีของกลุ่มเกษตรกร ทำให้การให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรเหล่านี้ทำได้ยากขึ้น ยิ่งกว่านั้นกฎหมายที่ถือใช้อยู่ยังสร้างปัญหา ทำให้สหกรณ์ไม่สามารถรักษาผู้นำดีๆ ได้อย่างต่อเนื่องได้ (กรรมการดำเนินการไม่สามารถอยู่เกินกว่า 4 ปีได้)

(4) สหกรณ์ขนาดเล็กยังมีทุน บุคลากร เครื่องมือและอุปกรณ์ ตลอดจนเทคโนโลยีจำกัดไม่เพียงพอให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(5) สหกรณ์ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถรวมกันจัดซื้อปัจจัยการผลิตและสินค้าที่จำเป็นได้อย่างกว้างขวาง ส่วนใหญ่ยังแยกกันดำเนินการอยู่

(6) สหกรณ์ส่วนใหญ่ยังขาดศักยภาพในการทำงานด้านการตลาด และสมาชิกจำนวนหนึ่งยังรู้สึกว่าการรวมกันขายเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก และเกรงสหกรณ์จะนำเงินที่ขายได้ไปหักหนี้ก่อนที่จะชำระเงินให้แก่ตน

(7) ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระหว่างสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดยังมีฐานะการเงินไม่ดี มีการขาดทุนสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้นยังมีสหกรณ์และองค์กรขนาดเล็กจำนวนหนึ่งที่มีปัญหาด้านการดำเนินงานเช่นเดียวกับชุมชุมสหกรณ์

3) โอกาส

(1) ผู้ว่าราชการ ผู้บริหารระดับสูง ผู้แทนราษฎรของจังหวัด และ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัด, อบจ.) เห็นถึงความสำคัญและศักยภาพของขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ และ ส่งเสริมสนับสนุนให้สหกรณ์มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรของจังหวัด รูปธรรมที่สำคัญคือมีการลงนามในหนังสือบันทึกช่วยจำระหว่างขบวนการสหกรณ์ โดยชมรมสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี และ อบจ. ในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาตลาดผลไม้ของเกษตรกร เป็นต้น

(2) ฝ่ายส่งเสริมงานสหกรณ์ของจังหวัด (สำนักงานสหกรณ์จังหวัด) มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการส่งเสริมให้งานสหกรณ์ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง และ ในขณะเดียวกันก็พยายามผลักดันให้สหกรณ์ต่างๆ มีความร่วมมือกัน และช่วยเหลือกันในลักษณะเครือข่าย

(3) ธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะบริษัทผู้ค้าปัจจัยการผลิตเห็นความสำคัญ และ ศักยภาพของขบวนการสหกรณ์การเกษตร และให้ความร่วมมือกับขบวนการเป็นอย่างดี จึงทำให้ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรีสามารถจัดทำโครงการรวมซื้อปัจจัยการผลิตที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ขึ้นมาได้

4) อุปสรรค

(1) การผลิตของสมาชิกกำลังเผชิญปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นมดิบ และ มันสำปะหลัง กรณีของนมดิบนั้นมีปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ราคาขายคงที่มาตลอดระยะเวลาหลายปี ยิ่งกว่านั้นการทำข้อตกลง FTA กับประเทศออสเตรเลียสร้างความไม่มั่นใจในการดำเนินกิจการการเลี้ยงโคนมต่อไปในอนาคต

ส่วนเรื่องของมันสำปะหลังนั้นมีแนวโน้มว่าราคาอาจจะตกต่ำเนื่องจากมีความเป็นไปได้สูงมากที่จะมีมันสำปะหลังนำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกจำนวนมาก

(2) เผชิญกับการแข่งขันจากธุรกิจค้าผลไม้ แม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์ของสหกรณ์ในการค้าผลไม้จะดีขึ้น ได้รับการยอมรับจากห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ แต่ก็ยังต้องเผชิญกับการแข่งขันจากผู้ค้าผลไม้เอกชนที่เข้ามาซื้อขายเป็นช่วงฤดูกาล ซึ่งต้องยอมรับว่าธุรกิจเหล่านี้ยังมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ของตลาดค่อนข้างมาก

(3) กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร การเข้ามาดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟู ทำให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกชะลอการชำระหนี้คืนแก่สหกรณ์ เนื่องจากมีการให้ข่าวสารในเชิงที่ว่ากองทุนฟื้นฟูจะชำระหนี้แทนเกษตรกร ซึ่งทำให้เกิดปัญหาแก่สหกรณ์การเกษตรในภาพรวม

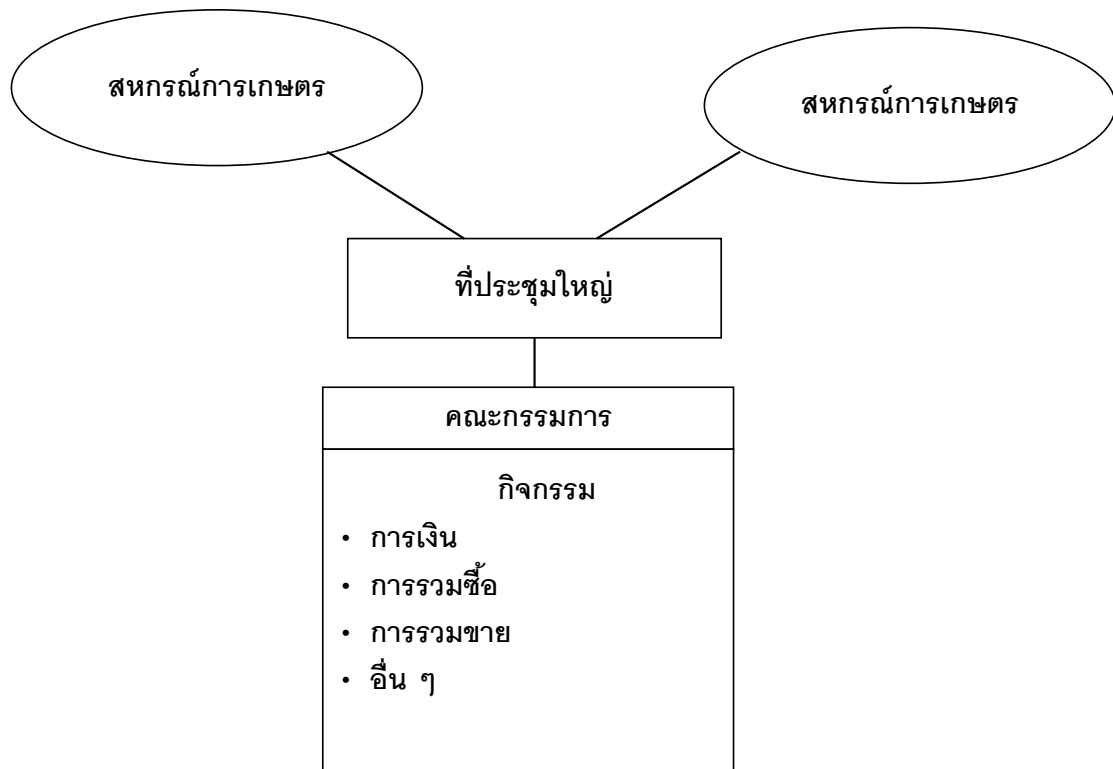
(4) การเก็บภาษี ในระยะที่ผ่านมากรมสรรพากรเริ่มเข้ามาประสานงานว่าจะให้สหกรณ์ชาวสวนยางหักภาษีจากสมาชิกที่จำหน่ายผ่านสหกรณ์ ซึ่งกรณีนี้อาจไม่ยุติธรรมต่อสหกรณ์ถ้ากรมสรรพากรไม่สามารถบังคับให้ร้านรับซื้อยางทั่วไปดำเนินการในลักษณะเดียวกันได้ และ จะส่งผลเสียแก่สหกรณ์ชาวสวนยางอย่างรุนแรง

1.3 ข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายพันธมิตรที่มีอยู่เดิมในพื้นที่

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าก่อนที่โครงการวิจัยนี้จะเข้ามาดำเนินการ สหกรณ์ในพื้นที่ได้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายอยู่แล้ว โดยแบ่งออกเป็นหลายเครือข่าย ที่สำคัญได้แก่ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทยสาขาภาคตะวันออกและชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และ เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งแต่ละเครือข่ายมีลักษณะโดยสังเขปดังนี้

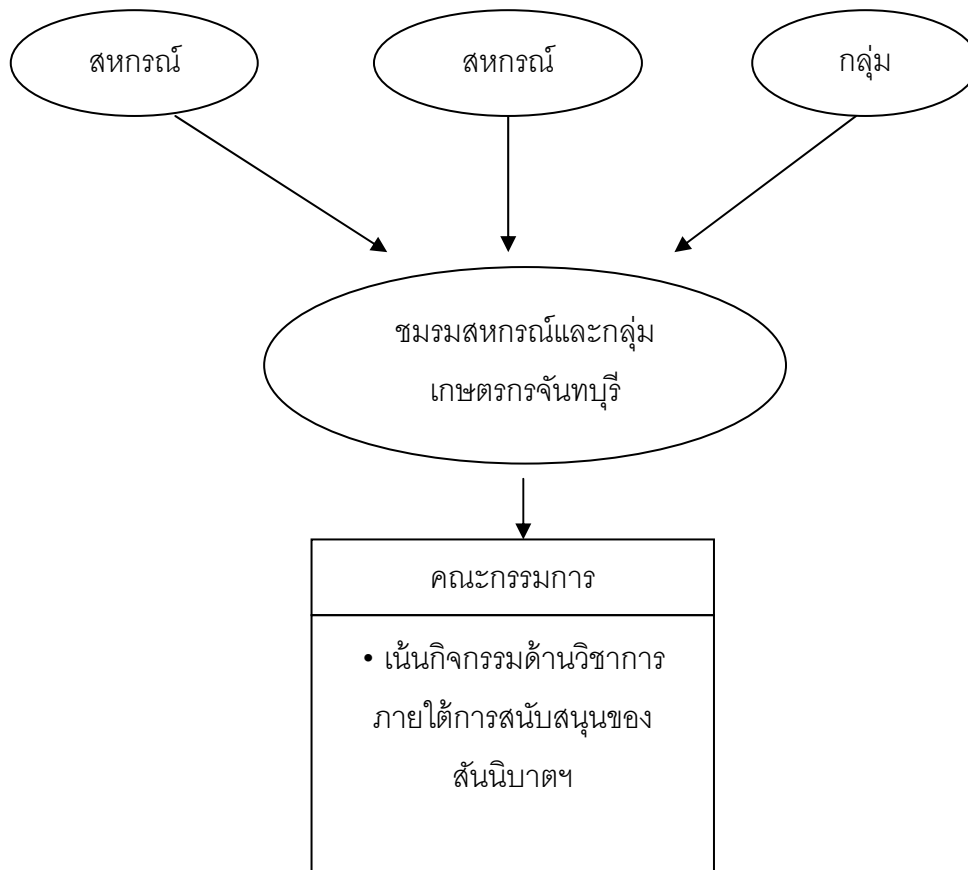
1) ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี จำกัด ชุมนุมแห่งนี้จัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี 2534 หลังจากจัดตั้งแล้วชุมนุมสามารถขยายกิจการได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2540 ชุมนุมได้เข้าไปดำเนินธุรกิจส่งออก อย่างไรก็ดีเนื่องจากขาดความชำนาญ ประกอบกับเกิดปัญหาภายใน ทำให้ประสบกับการขาดทุน และมีหนี้สินสะสมเป็นจำนวนมาก (ประมาณ 4 ล้านบาท ขณะที่มีสินทรัพย์เหลืออยู่ประมาณ 40 บาท) แต่ด้วยความร่วมมือของคณะกรรมการและฝ่ายส่งเสริมสหกรณ์ ทำให้สามารถแก้ไขวิกฤตได้ โดยการขอให้สหกรณ์สมาชิกร่วมมือกันนำเงินมาฝากไว้กับชุมนุม สหกรณ์ละ ประมาณ 450,000 บาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0 ต่อปี ชุมนุมได้นำเงินที่ได้มาไปชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ ซึ่งบางรายได้ลดหย่อนหนี้ให้ด้วยทำให้ชุมนุมมีโอกาสตั้งตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นชุมนุมได้ขอความร่วมมือจากสหกรณ์สมาชิกในการรวมซื้อปัจจัยการผลิตที่จำเป็น ผ่านชุมนุม แล้วชุมนุมก็ต่อรองกับผู้ค้าปัจจัยเพื่อให้ได้เงื่อนไขที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย โดยสหกรณ์ที่สั่งซื้อสินค้าจะได้รับสินค้าในเงื่อนไขเดิมที่เคยได้รับเมื่อจัดซื้อเองโดยตรง เช่น ราคา การบริการขนส่ง เป็นต้น ในส่วนของชุมนุมจะได้เงินโบนัสจากยอดขายซึ่งบริษัทค้าปัจจัยการผลิตยินดีจ่ายให้เป็นสัดส่วนกับปริมาณการสั่งซื้อ เงินโบนัสที่ได้นี้ชุมนุมจะหักไว้จำนวนหนึ่งเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมส่วนกลาง ส่วนที่เหลือจะให้สหกรณ์สมาชิกถอนเงินฝากอัตราดอกเบี้ยร้อยละศูนย์ออกไป ทั้งนี้กำหนดให้ถอนได้ตามสัดส่วนของการซื้อ หากสหกรณ์ใดซื้อ มากก็จะได้ถอนเงินฝากออกไปมาก ในปี 2548 (ก่อนที่โครงการวิจัยจะเข้าไปดำเนินการในพื้นที่) ชุมนุมได้เป็นแกนกลางในการจัดซื้อสารไกลโฟเซท จำนวน 30,000 ลิตร ปุ๋ย จำนวน 1,000 ตัน ในปัจจุบันชุมนุมนี้มีสมาชิก จำนวน 14 สหกรณ์

สำหรับโครงสร้างของชุมนุมสหกรณ์การเกษตรดูได้จากภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี

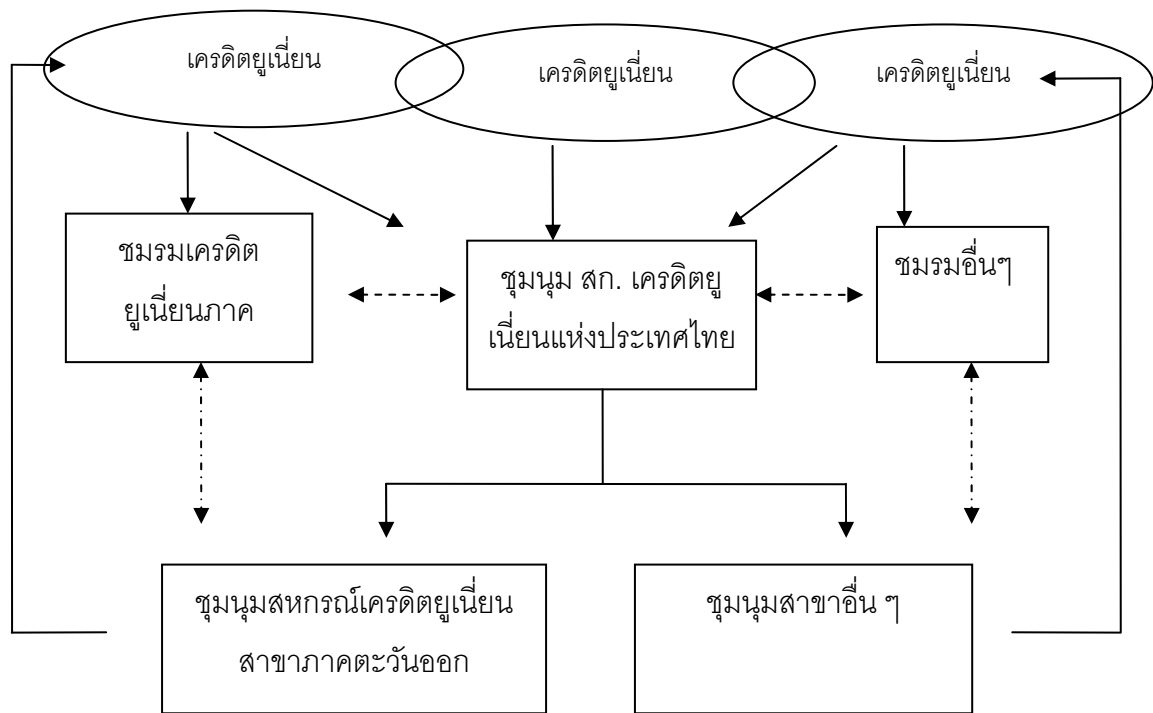
2) ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี ชมรมนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2547 ภายใต้การผลักดันของสันนิบาตสหกรณ์ ปัจจุบันมีสมาชิก 20 สหกรณ์ ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร ออมทรัพย์ และ เครดิตยูเนียน (เปิดรับสหกรณ์ทุกประเภทและกลุ่มเกษตรกรเป็นสมาชิก) วัตถุประสงค์ของชมรมคือเป็นศูนย์กลางและเป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านสหกรณ์ การฝึกอบรม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ตลอดจนส่งเสริมประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของสมาชิก อย่างไรก็ตามในระยะเวลาที่ผ่านมาชมรมยังไม่มีบทบาทในการดำเนินการมากนักเนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสันนิบาตสหกรณ์ อันเป็นผลมาจากปัญหาภายในของสันนิบาต สำหรับโครงสร้างของชมรมดูได้จากภาพที่ 1.3

ภาพที่ 1.3 ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

3) ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคตะวันออก และ ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก สาขาภาคตะวันออก เป็นส่วนงานย่อยของชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จัดตั้งขึ้นมาเมื่อปี 2539 ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและเผยแพร่งานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนในเขตจังหวัดภาคตะวันออก รวมถึงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจของสหกรณ์เครดิตยูเนียนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ อย่างไรก็ตามในส่วนองงานส่งเสริมและเผยแพร่นั้นมี “ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก” เข้ามาช่วยดำเนินการให้ ในความเป็นจริงแล้วชมรมนี้ตั้งขึ้นมาก่อนสาขาภาคตะวันออก และได้พัฒนากลายเป็นชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทยจำกัด สาขาภาคตะวันออก ในปี 2539 ดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตาม เนื่องการทำงานทั้งในด้านธุรกิจ และการส่งเสริมเผยแพร่งานเครดิตยูเนียนไปพร้อมๆ กันเป็นภาระที่ค่อนข้างหนัก ชุมนุมไม่สามารถทำงานทั้ง 2 ด้านได้ผลดีเท่าที่ควร ขณะเดียวกันผู้นำเครดิตยูเนียนมีโอกาสพบปะกันน้อยลง เกิดความห่างเหิน จึงได้มีการสัมมนาร่วมกันขึ้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2545 และมีความเห็นร่วมกันให้รื้อฟื้นชมรมเครดิตยูเนียนขึ้นใหม่ ในนามของ “ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก” ปัจจุบันนี้ชมรมมีกรรมการบริหารของตนเอง

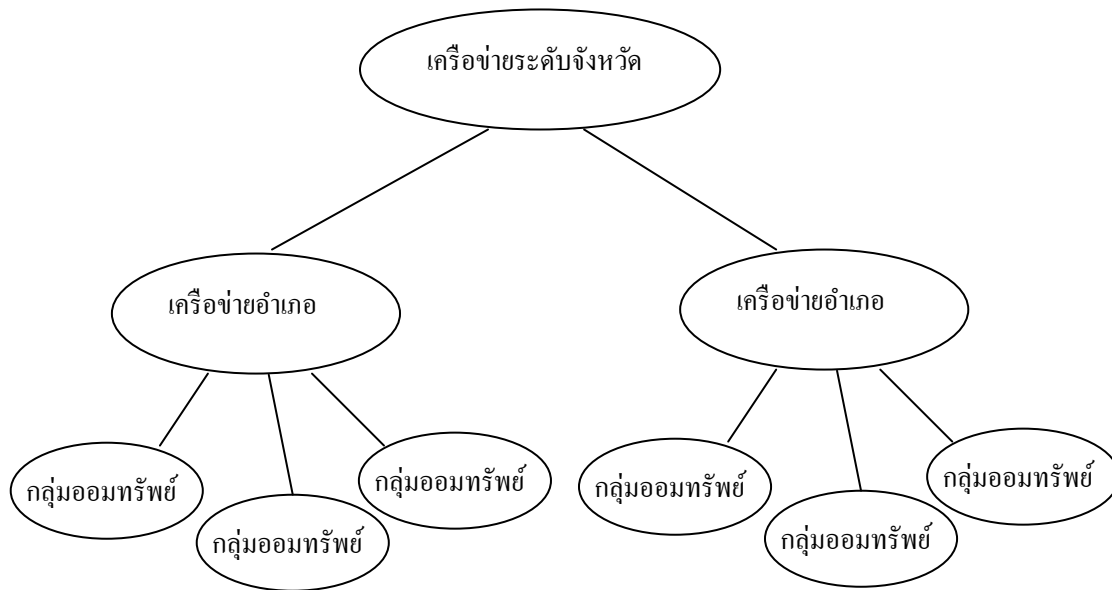
แยกต่างหากจากชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียน แต่การทำงานจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากชุมนุม สำหรับโครงสร้างของชุมนุม และ ชมรมเครดิตยูเนียนดูได้จากภาพที่ 1.4

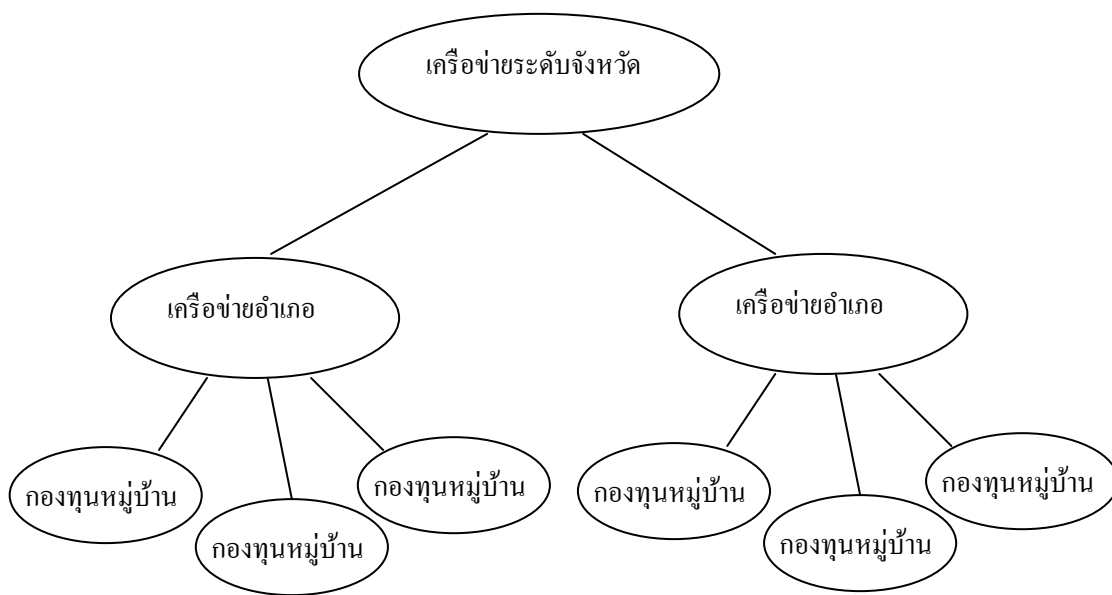
ภาพที่ 1.4 ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคตะวันออก และ ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก

4) เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อให้การส่งเสริมงานของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น กรมการพัฒนาชุมชนจึงส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นทั้งในระดับอำเภอ และ ระดับจังหวัด สำหรับของจังหวัดจันทบุรีก็มีการ จัดตั้งเครือข่ายดังกล่าวขึ้นทั้ง 2 ระดับ เพื่อให้ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างๆ และ ระหว่างกลุ่มกับทางราชการ (ดูโครงสร้างโดยสังเขปจากภาพที่ 1.5)

5) เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจันทบุรี เครือข่ายนี้จัดตั้งเมื่อปี 2548 เพื่อ ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานเชื่อมโยงกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมถึงเป็นศูนย์กลาง ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่าย (ดูโครงสร้างโดยสังเขปจากภาพที่ 1.6)

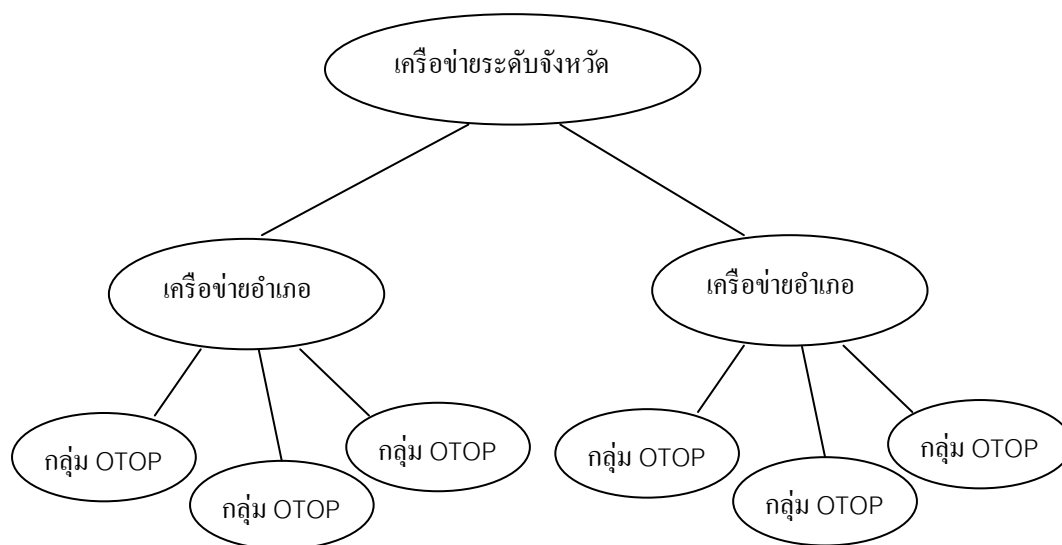
ภาพที่ 1.5 เครื่องข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ภาพที่ 1.6 เครื่องข่ายกองทุนหมู่บ้าน และ ชุมชนเมืองจันทบุรี

6) เครื่องข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เครื่องข่ายนี้จัดตั้งขึ้นมาเมื่อปี 2547 ภายใต้การสนับสนุนของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งต้องการให้มีการจัดตั้งเครื่องข่ายขึ้นตั้งแต่ระดับอำเภอ ถึงระดับประเทศ เครื่องข่ายในระดับอำเภอและจังหวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานในด้าน

ธุรกิจและข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกเครือข่าย และเป็นศูนย์ประสานงานกับทางราชการ (ดูโครงสร้างโดยสังเขปจากภาพที่ 1.7)

ภาพที่ 1.7 เครือข่าย OTOP จันทบุรี

7) การร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์เขตอำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอสอยดาว นอกเหนือจากการจัดตั้งเป็นเครือข่ายที่เป็นทางการอย่างที่ได้กล่าวถึงแล้ว ยังมีการร่วมมือกันทำกิจกรรมแบบไม่เป็นทางการกระจายอยู่ทั่วไป เช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียนศรีหฤทัยขลุง จำกัด นำเงินไปฝากไว้กับสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง จำกัด สหกรณ์ชาวสวนอำเภอสอยดาวโป่งน้ำร้อนซื้อข้าวสารจากสหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน ขณะเดียวกันก็นำเงินไปฝากไว้กับสหกรณ์ดังกล่าว เป็นต้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาลักษณะการร่วมมือกันดังกล่าวพบว่าการร่วมมือกันในเขตอำเภอสอยดาวและโป่งน้ำร้อนมีลักษณะเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง รวมถึงมีการจัดประชุมพบปะกันบ้างเป็นครั้งคราว

เมื่อศึกษาถึงความเป็นมาของการพบปะกันพบว่าเริ่มต้นเมื่อ ปี 2546 โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์เชิญชวนให้จัดประชุม 3 ฝ่าย (กรรมการ ฝ่ายจัดการ และ ฝ่ายส่งเสริมสหกรณ์) ระหว่างสหกรณ์ที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสอยดาว และ โป่งน้ำร้อน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างฝ่ายต่างๆ แม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวจะยังไม่เป็นรูปธรรมมากนักแต่ก็ทำให้เกิดความรู้จักคุ้นเคยกันระหว่างสหกรณ์ในเขตอำเภอทั้ง 2 ดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานที่ดีของการสร้างความร่วมมือกันทำงานในระยะเวลาต่อมา

บทที่ 2

ข้อมูลคนจนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

2.1 แหล่ง และ วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลเรื่องคนจนนั้นมีขั้นตอนในการดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหลายหน่วยงานเพื่อให้ทราบถึงผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลคนจน ทั้งนี้เนื่องจากในจังหวัดมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และที่สุดได้ข้อสรุปว่าสำนักงานปกครองจังหวัดเป็นผู้รวบรวมและจัดทำบัญชีข้อมูลรายละเอียดผู้จดทะเบียนคนจนที่มีความจำเป็นจริง (มีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท)

(2) ประสานงานกับสำนักงานปกครองจังหวัดจันทบุรี เพื่อขอข้อมูล

(3) เก็บข้อมูล โดยแยกตามประเด็นปัญหา และ ตามรายอำเภอ

(4) จัดส่งข้อมูลที่รวบรวมได้ตามข้อ 3 โดยให้สหกรณ์ในเขตอำเภอต่างๆ ช่วยตรวจสอบว่าผู้ที่ขึ้นทะเบียนคนจนดังกล่าวนั้นมีใครบ้างที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์

(5) เมื่อได้ข้อมูลกลับมาจากสหกรณ์แล้ว ทีมวิจัยได้นำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามพื้นที่ และ ประเด็นปัญหา แล้วคำนวณหาค่าร้อยละเพื่อใช้ประกอบการอธิบายต่อไป

2.2 ข้อมูลคนจนจดทะเบียน

ข้อมูลที่ได้รับชี้ให้เห็นว่าในจังหวัดจันทบุรีมีผู้ขึ้นทะเบียนและอยู่ในข่ายยากจนจริงจำนวน 24,682 คน เมื่อพิจารณาจำแนกตามพื้นที่พบว่าอยู่ในอำเภอโป่งน้ำร้อนมากที่สุด คือ 6,954 คน หรือร้อยละ 28.17 ของผู้ที่ขึ้นทะเบียนไว้ รองลงมาคืออยู่ในพื้นที่อำเภอแหลมสิงห์ สอยดาว และกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ ร้อยละ 16.57 16.25 และ 15.92 ตามลำดับ ส่วนผู้ขึ้นทะเบียนคนจนในอำเภออื่นนั้นมีสัดส่วนน้อยกว่าร้อยละ 10 (ตารางที่ 2.1)

เมื่อพิจารณาในเชิงภูมิศาสตร์แล้วจะพบว่าผู้ที่ขึ้นทะเบียนดังกล่าวจะมีความหนาแน่นอยู่ในตอนเหนือของจังหวัดจันทบุรี ติดกับจังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นพื้นที่ค่อนข้างสูง และภูเขาที่ดินจำนวนมากอยู่ในเขตป่าสงวน (ถูกบุกรุกอย่างรุนแรงในช่วงเวลาประมาณ 30 - 40 ปี ที่ผ่านมา) ระดับการพัฒนาในเชิงของโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่นี้จะต่ำกว่าพื้นที่ตอนล่างของจังหวัด โดยเฉพาะอำเภอเมือง ขลุง และ ท่าใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนเดิม ได้รับการพัฒนามาก่อน ตัวอย่างเช่นสภาพถนนระหว่างตัวจังหวัดไปยังอำเภอต่างๆ ของจันทบุรีเกือบทั้งหมดได้รับการพัฒนาเป็นทาง 4 ช่องทางจราจรแล้ว (ไป 2 ช่องทาง กลับ 2 ช่องทาง) เหลือเฉพาะเส้นทางไปอำเภอทางตอนเหนือของจังหวัด และ ทางไป อำเภอแหลมสิงห์

เมื่อพิจารณาในเชิงของประชากร พบว่าประชากรจำนวนมากในเขตพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดอพยพเข้ามาจากพื้นที่อื่น โดยเฉพาะมาจากทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การประกอบอาชีพของประชากรในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่คือทำสวนลำไย และปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งศูนย์กลางด้านตลาดของทั้ง 2 พื้นที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่จันทบุรี และในห้วงระยะหลังๆ ปรากฏว่าพืชผลทั้ง 2 ชนิดนี้มีปัญหาเรื่องราคา ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ด้วย

ส่วนอีกพื้นที่หนึ่งที่มีผู้ขึ้นทะเบียนคนจนไว้มากพอสมควรคืออำเภอแหลมสิงห์ อำเภอที่ตั้งอยู่ทางตอนล่างของจังหวัด อย่างไรก็ตามระดับการพัฒนาของอำเภอนี้ยังต่ำกว่าอำเภอเมือง ชลุมและท่าใหม่ ซึ่งอยู่ติดกันมาก ดังได้กล่าวแล้วว่าเส้นทางคมนาคมไปยังอำเภอนี้ยังด้อยกว่าเส้นทางที่ไปอำเภอที่อยู่ทางตอนล่างด้วยกัน และที่สำคัญในระยะหลัง (ประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา) ประชากรในอำเภอนี้ได้หันไปประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ผลดีมากในระยะแรกๆ แต่ต่อมาการเลี้ยงกุ้งประสบปัญหาทั้งด้านการผลิตและการตลาด ทำให้ผู้เลี้ยงขาดทุนอย่างหนัก และไม่สามารถชำระหนี้สินคืนแก่สหกรณ์และสถาบันการเงินได้ตามกำหนด และสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของปัญหาความยากจนในพื้นที่นี้

ตารางที่ 2.1 ชี้ให้เห็นว่าประเด็นปัญหาสำคัญที่สุดของกลุ่มผู้ขึ้นทะเบียนคนจนคือที่ดินทำกิน ผู้ขึ้นทะเบียนมากถึงร้อยละ 40 แจ้งว่ามีปัญหาดังกล่าว รองลงมาคือปัญหาเรื่องหนี้สิน และที่อยู่อาศัย ซึ่งผู้ขึ้นทะเบียนร้อยละ 18.42 และ 14.72 แจ้งว่าเป็นปัญหาสำคัญของตน ส่วนประเด็นปัญหาอื่นๆ ดูเหมือนว่าจะไม่มีความรุนแรงมากนักในภาพรวม

ตารางที่ 2.1 จำนวนผู้จดทะเบียนคนจนจำแนกตามพื้นที่ และ ประเด็นปัญหา

แบ่งตามพื้นที่	ประเด็นปัญหาความยากจน									
	ที่ดินทำกิน	คนเร่ร่อน	ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย	ต้องการงานที่เหมาะสม	ถูกหลอกลวง	หนี้สิน	ที่อยู่อาศัย	อื่น	รวม	ร้อยละ
อำเภอเมือง	44	1	0	164	0	34	827	377	1,447	5.86
อำเภอแหลมสิงห์	1,373	-	-	28	11	1,296	478	904	4,090	16.57
อำเภอขลุง	267	4	0	1	9	220	138	369	1,008	4.08
อำเภอมะขาม	172	-	-	55	-	71	86	259	643	2.61
อำเภอโป่งน้ำร้อน	1,766	0	0	0	0	1,514	243	3,431	6,954	28.17
อำเภอสอยดาว	2,551	0	0	0	0	90	1,371	0	4,012	16.25
อำเภอท่าใหม่	180	0	0	0	0	48	81	139	448	1.82
อำเภอนายายอาม	350	1	-	10	5	-	153	220	664	2.69
อำเภอแก่งหางแมว	1,087	1	0	64	6	153	0	145	1,486	6.02
กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ	2,085	1	3	10	15	1,120	256	440	3,930	15.92
รวม	9,875	8	3	332	46	4,546	3,633	6,284	24,682	100.00
ร้อยละ	40.01	0.032	0.012	1.35	0.19	18.42	14.72	25.46	100.00	

ที่มา: จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 2.2 ชี้ว่าจำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่ขึ้นทะเบียนคนจนรวมทั้งหมด 1,507 คน กระจายอยู่ทุกอำเภอ แต่ที่หนาแน่นที่สุดอยู่ในกิ่งอำเภอเขาติชฌกฏ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 443 คน หรือร้อยละ 29.40 ของสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนไว้ทั้งหมด รองลงมาอยู่ในอำเภอโป่งน้ำร้อน แหลมสิงห์ และ สอยดาว ซึ่งมีสมาชิกขึ้นทะเบียนคิดเป็นร้อยละ 22.36 18.45 และ 17.52 ส่วนสมาชิกที่อยู่ในอำเภออื่นๆ มีการขึ้นทะเบียนคิดเป็นสัดส่วนของสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนทั้งหมด น้อยกว่าร้อยละ 10

เมื่อพิจารณาประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดความยากจนพบว่าสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.65) มีปัญหาเรื่องหนี้สิน ร้อยละ 34.97 มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 5 มีปัญหาอื่นๆ (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 จำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่ขึ้นทะเบียนคนจนจำแนกตามพื้นที่ และ ประเด็นปัญหา

แบ่งตามพื้นที่	ประเด็นปัญหาความยากจน									
	ที่ดินทำกิน	คนเร่ร่อน	ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย	ต้องการงานที่เหมาะสม	ถูกหลอกลวง	หนี้สิน	ที่อยู่อาศัย	อื่น	รวม	ร้อยละ
อำเภอเมือง	0	0	0	0	0	4	1	0	5	0.33
อำเภอแหลมสิงห์	0	0	0	0	0	278	0	0	278	18.45
อำเภอขลุง	21	0	0	0	2	31	2	10	66	4.38
อำเภอมะขาม	10	0	0	0	0	0	0	0	10	0.66
อำเภอโป่งน้ำร้อน	0	0	0	0	0	337	0	0	337	22.36
อำเภอสอยดาว	235	0	0	0	0	13	16	0	264	17.52
อำเภอท่าใหม่	6	0	0	0	0	3	1	3	13	0.86
อำเภอนายายอาม	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0.33
อำเภอแก่งหางแมว	45	0	0	0	1	29	0	11	86	5.71
กิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ	210	0	0	0	1	219	5	8	443	29.40
รวม	527	0	0	0	4	914	25	37	1,507	100.00
ร้อยละ	34.97	0.00	0.00	0.00	0.27	60.65	1.66	2.45	100.00	

ที่มา : จังหวัดจันทบุรี

2.3 บทสรุป

การขึ้นทะเบียนคนจนอย่างแท้จริงในจังหวัดจันทบุรีมีจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตามก็ดีพบว่าผู้ขึ้นทะเบียนดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ทางตอนบนหรือตอนเหนือของจังหวัด ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้มีสภาพเป็นพื้นที่สูงและภูเขา และบางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวน มีระดับการพัฒนาในเชิงของโครงสร้างพื้นฐานน้อยกว่าพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของจังหวัด ประเด็นปัญหาสำคัญของผู้ขึ้นทะเบียนคือ ปัญหาที่ดินทำกิน และ ปัญหาหนี้สิน ส่วนประเด็นปัญหาอื่นไม่มีนัยสำคัญมากนัก สำหรับสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากความล้มเหลวทางการผลิตและการตลาดเป็นสำคัญ

ในส่วนของสมาชิกสหกรณ์ที่ได้ขึ้นบัญชีคนจนไว้ก็มีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับสมาชิกทั้งหมดของสหกรณ์ โดยความหนาแน่นของผู้ขึ้นทะเบียน และ ประเด็นปัญหาที่พบก็เหมือนกับกรณีภาพรวมของทั้งจังหวัด

บทที่ 3
กระบวนการพัฒนาเครือข่ายสหกรณ์ในพื้นที่
จังหวัดจันทบุรี

ในการพัฒนาเครือข่ายสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีภายใต้โครงการวิจัยมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการทำงานพอสรุปได้ดังนี้

1. ประชุมทีมงานวิจัย

หลังจากได้รับอนุมัติโครงการแล้วได้ประชุมทีมงานวิจัยทั้งหมด เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2548 เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของโครงการ วัตถุประสงค์ และแนวทางในการดำเนินโครงการตามที่ชุดโครงการกำหนดไว้ รวมถึงได้หารือถึงแนวทางและแผนการทำงานของทีมงานวิจัยในส่วนของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลการประชุมได้ข้อสรุปในประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

(1) ที่ประชุมรับทราบภารกิจของโครงการ เป็นต้นว่าต้องศึกษาศาสนาการณและบทบาทการดำเนินงานขององค์กรในพื้นที่ ตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิก จัดเวทีสร้างความเข้าใจเรื่องการจัดทำกรอบทิศทางขององค์กรและการเชื่อมโยงเครือข่าย สนับสนุนการสร้างเครือข่ายพันธมิตร

(2) ที่ประชุมได้วางแนวทางในการศึกษาศาสนาการณและบทบาทการดำเนินงานขององค์กรในพื้นที่ไว้ ดังนี้คือ

- องค์กรที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล: ประกอบด้วย สหกรณ์ทุกประเภท กลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสัจจะ และอื่นๆ

- รายการข้อมูลที่จะเก็บ: ประกอบด้วย ชื่อ/ ที่ตั้ง/ ปีที่จัดตั้ง/ จำนวนสมาชิกในปัจจุบัน/ ทุนขององค์กร/ สินทรัพย์รวม/ ธุรกิจและกิจการอื่นๆ (มี/ไม่มี และหากระบุปริมาณธุรกิจได้ให้ระบุด้วย)/ ผลการประกอบการ (กำไร/ขาดทุน)/ ผู้นำและเบอร์โทรศัพท์/ ประเด็นข้อสังเกต (ปัญหาและ ศักยภาพ)

จากนั้นได้แบ่งงานกันไปดำเนินการตามที่แต่ละคนสามารถทำได้

(3) ที่ประชุมได้กำหนดให้มีการจัดเวทีเพื่อทำความเข้าใจกับองค์กรต่างๆ ถึงความเป็นมาและแนวทางในการทำงานของโครงการ รวมถึงเชิญองค์กรที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ตลอดจนใช้เวทีดังกล่าวในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาพกว้างขององค์กร และ เครือข่ายองค์กรในพื้นที่จังหวัด ซึ่งที่ประชุมกำหนดให้ดำเนินการดังนี้

- ประชุมแกนนำ เพื่อแนะนำโครงการ และขอความร่วมมือในการจัดเวทีใหญ่
- ประชุมเวทีใหญ่ เพื่อทำความเข้าใจกับผู้นำองค์กรในพื้นที่เกี่ยวกับโครงการและความสำคัญของเครือข่าย เป้าหมายสำคัญของการจัดคือได้องค์กรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ
- ประชุมย่อย เพื่อสร้างและ/หรือพัฒนาเครือข่ายพันธมิตร ให้มีการจัดเวที หรือการประชุมย่อยระหว่างสหกรณ์และ/หรือองค์กรที่มีความสนใจทำงานร่วมกันตามความจำเป็น

3.2 จัดสัมมนา/เวทีผู้นำขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่

เพื่อขยายแนวคิดของโครงการออกไปยังผู้นำขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ ที่มิวิจัยได้จัดให้มีการประชุมร่วมกับผู้นำขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการประชุมร่วมกับแกนนำในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนระดับสูงของหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ (สำนักงานสหกรณ์จังหวัด สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) และ ผู้นำของสหกรณ์/องค์กรประชาชนในจังหวัด จัดขึ้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2548 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายแนวความคิดของโครงการสู่แกนนำของขบวนการสหกรณ์ และ องค์กรประชาชนที่ใช้หลักการเดียวกัน ซึ่งจากการประชุมในครั้งนี้ที่ประชุมมีความเข้าใจวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของโครงการ และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดีควรได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย (ตารางที่ 3.1)

เพื่อขยายความเข้าใจไปสู่ขบวนการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ที่ประชุมเห็นว่าควรจัดสัมมนาใหญ่ในเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง โดยให้เชิญตัวแทนจากสหกรณ์ต่างๆ รวมถึงตัวแทนจากกลุ่ม องค์กรอื่นๆ ที่ไม่ใช่ชื่อว่าสหกรณ์แต่มีวิธีการดำเนินการอยู่บนแนวทางเดียวกันเข้าร่วมสัมมนาด้วย และเพื่อให้ผู้บริหารสูงสุดของจังหวัดได้รับทราบถึงการเข้ามาทำงานในพื้นที่ของโครงการวิจัย ที่ประชุมมีมติให้เชิญผู้ว่าราชการจังหวัดมาเป็นประธานและบรรยายพิเศษ รวมถึงเชิญนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้าร่วมสัมมนาและบรรยายพิเศษถึงแนวทางในการร่วมมือกันระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดและขบวนการสหกรณ์ ซึ่งการสัมมนาครั้งนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2548 (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 การจัดสัมมนา/เวทีเพื่อทำความเข้าใจกับผู้นำขบวนการสหกรณ์ และ องค์กรประชาชนในพื้นที่

ลำดับ ที่	ว/ด/ป	กระบวนการ/วิธีการของทีม วิจัย	กลุ่มเป้าหมายที่เข้าสู่ กระบวนการ	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
1	15/9/48	เวทีแลกเปลี่ยน	ทีมวิจัย/ หัวหน้าส่วน ราชการที่เกี่ยวข้อง ธกส./ แกนนำสหกรณ์และองค์กร ประชาชน จำนวนรวม 60 คน	สำนักงานสหกรณ์ การเกษตรเมือง จันทบุรี จำกัด	เกิดความเข้าใจในหมู่ผู้เข้าร่วมเสวนา และได้ แนวทางในการทำงานร่วมกันในเรื่องการพัฒนา เครือข่าย	8.30 – 17.30 (8 ชั่วโมง)	
2	18/10/48	สัมมนา	ผู้นำสหกรณ์และองค์กรภาค ประชาชน และ หัวหน้าส่วน ราชการที่เกี่ยวข้อง รวมถึง อบจ. ด้วย/ จำนวนรวม 150 คน	โรงแรมคาริบูไฮ แลนด์ จันทบุรี	ทำให้ผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดจันทบุรีทั้งในส่วน ของการปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วน ท้องถิ่นได้ทราบและยอมรับการดำเนินงานของ โครงการนี้/ ขยายผลจากการประชุมแกนนำในครั้ง ก่อนสู่ผู้นำขบวนการสหกรณ์และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้กว้างขวางมากขึ้น	8.30 – 17.30 (8 ชั่วโมง)	

3. ประชุมที่มวิจัยเพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

เมื่อได้ขยายแนวคิดของโครงการวิจัยไปยังสหกรณ์ กลุ่ม และ องค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องแล้ว ทีมวิจัยได้ประชุมหารือกันเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2548 เพื่อสรุปถึงผลการจัดประชุมเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2548 จากนั้นได้หารือการทำงานในขั้นตอนต่อไป ซึ่งได้ข้อสรุปที่สำคัญดังนี้

(1) เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเบื้องต้นแล้วพบว่าในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีความร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ กลุ่ม และ องค์กรประชาชนอยู่มากพอสมควรแล้ว และบางเครือข่ายมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นทางการ เช่น ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี ชมรมสหกรณ์เครดิตยูเนียนภาคตะวันออก เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ขณะที่บางเครือข่ายยังอยู่ในลักษณะของการร่วมมือกันอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์เขตอำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอสอยดาว เป็นต้น **ดังนั้นการทำงานของโครงการนี้จึงไม่จำเป็นต้องไปส่งเสริมให้ตั้งเครือข่ายเพิ่มขึ้นไปอีก แต่ควรส่งเสริมให้เครือข่ายที่มีอยู่มีความเข้มแข็ง และมีบทบาทอย่างแท้จริงในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าขององค์กรสมาชิกและตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์กรเหล่านั้น** ซึ่งเป็นการเสริมการทำงานของหน่วยงานในพื้นที่ และไม่สร้างความสับสนและราคาแพงให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการวิจัย

(2) ข้อมูลเบื้องต้นของเครือข่ายที่มีอยู่ในจังหวัด ซึ่งว่าส่วนใหญ่จะรวมตัวกันตามพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ และ โครงสร้างการทำงานของทางราชการที่แบ่งพื้นที่กันดูแล จึงทำให้องค์กรที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันมีโอกาสรู้จักกันและร่วมงานกันภายในพื้นที่มากกว่าจะร่วมมือกันข้ามพื้นที่ ตัวอย่างเช่น เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีการร่วมมือกันอยู่ในเขตอำเภอท่าใหม่เป็นสำคัญ ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออกสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอขลุง การร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ในเขตตอนเหนือของจังหวัดองค์กรที่เข้ามาร่วมมือกันทั้งหมดอยู่ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อนและอำเภอสอยดาว เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อมูลที่เบื้องต้นดังกล่าวไม่ได้มีนัยว่าจะไม่มีความร่วมมือกันข้ามพื้นที่เลย ทั้งนี้เมื่อศึกษาข้อมูลในรายละเอียดพบว่าการร่วมมือช่วยเหลือกันอยู่เสมอทั้งในแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการข้ามพื้นที่ ตัวอย่างเช่น สหกรณ์การเกษตรแหลมสิงห์ นำเงินไปฝากไว้กับสหกรณ์การเกษตรมะขาม สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน ซึ่งช่วยให้สหกรณ์ที่ได้รับเงินฝากดังกล่าวมีเงินหมุนเวียนมากพอที่จะไปช่วยเหลือสหกรณ์อื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงได้ต่อไป ยิ่งกว่านั้นสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดจันทบุรี 14 สหกรณ์ (กระจายอยู่ทุกอำเภอ) ยังรวมกันเป็นชุมชนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรีซึ่งมีพื้นที่ดำเนินงานครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด

(3) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงดังกล่าวในเบื้องต้นได้ตัดสินใจแบ่งงานการพัฒนาเครือข่ายออกตามพื้นที่ ตามสภาพของเครือข่ายที่มีอยู่ หรือมีแนวโน้มที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 โซน ดังนี้

- โซนอำเภอขลุง ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สาขา ภาคตะวันออก และเป็นศูนย์กลางของชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก ยิ่งกว่านั้นพื้นที่นี้ยังเป็นที่ตั้งของสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง จำกัด ซึ่งเป็นสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็ง และ เห็นชอบกับแนวคิดในการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายอย่างยิ่ง

- โซนเหนือ หรือ โซนบนของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งประกอบด้วยอำเภอโป่งน้ำร้อน และ อำเภอสอยดาว แกนนำของสหกรณ์และองค์กรอื่นในโซนนี้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอยู่บ้างแล้ว แม้ว่าจะยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก แต่แกนนำของสหกรณ์และองค์กรอื่นที่เข้าร่วมประชุมในการจัดเวที 2 ครั้งที่ผ่านมาได้แสดงความกระตือรือร้นในการที่จะร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างจริงจัง รวมถึงฝ่ายส่งเสริมงานสหกรณ์ได้ให้ความสนับสนุนอย่างเต็มที่ที่จะให้มีการดำเนินโครงการในโซนนี้

- โซนอำเภอท่าใหม่ จากข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่ชี้ว่าเขตนี้เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จึงน่าที่จะนำโครงการวิจัยมาลงในพื้นที่นี้ด้วย

- ภาพรวมของจังหวัด เมื่อพิจารณาการสร้าง/พัฒนาเครือข่ายเป็นโซนพื้นที่ย่อยแล้ว ทีมวิจัยมีความเห็นว่าในระดับจังหวัดเองก็น่าจะมีการพัฒนาเครือข่ายในภาพรวมขึ้นมาหรือหากมีอยู่แล้วก็ควรที่จะหนุนเสริมให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นศูนย์กลางเครือข่ายสหกรณ์และองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด จากการพิจารณาจากข้อมูลเบื้องต้นเครือข่ายในระดับจังหวัดที่ตั้งอยู่แล้วมี 2 เครือข่ายคือชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี และ ชุมชมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี อย่างไรก็ตามท้ายที่สุดที่ทีมวิจัยตัดสินใจเลือกเอาชมรมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรีเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายระดับจังหวัดที่จะดำเนินการพัฒนาในโครงการนี้ ทั้งนี้เนื่องจากชมรมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรีมีสมาชิกกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ซึ่งหมายรวมถึงสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่โซนอำเภอขลุง โซนเหนือ และ โซนอำเภอท่าใหม่ ซึ่งสหกรณ์เหล่านี้มีแนวโน้มว่าจะเป็นแกนหลักของเครือข่ายในแต่ละโซน และ ชมรมเป็นองค์กรที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะยังมีปัญหาหนี้สินจำนวนมากก็ตาม ขณะที่ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรซึ่งตั้งขึ้นตามนโยบายของสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยยังไม่มี การดำเนินใดๆ ทั้งสิ้น

หลังจากได้กำหนดเครือข่ายที่จะสร้างหรือพัฒนาแล้ว ทีมวิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมแล้วนำมาพิจารณาประกอบกับศักยภาพของโครงการ (คน และงบประมาณ) สุดท้ายจึงตัดสินใจตัดโซนอำเภอท่าใหม่ออกไปจากพื้นที่เป้าหมายก่อน จึงเหลือพื้นที่ดำเนินโครงการจริง 3 พื้นที่คือ โซนอำเภอขลุง โซนเหนือ และ ภาพรวมระดับจังหวัด

3.4 ปฏิบัติการพัฒนาเครือข่ายตามเป้าหมาย

เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โครงการได้แบ่งทีมงานออกเป็น 3 ส่วน สอดคล้องตามการกำหนดพื้นที่ปฏิบัติงานที่กล่าวถึงแล้ว สำหรับกิจกรรมที่ดำเนินการในแต่ละพื้นที่มี ดังนี้

3.4.1 กระบวนการพัฒนาเครือข่ายโซนอำเภอขลุง

สำหรับการปฏิบัติงานในพื้นที่โซนขลุงเริ่มต้นจากการจัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจเพิ่มเติมให้แก่ผู้นำสหกรณ์ กลุ่ม และองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากยังมีผู้นำอีกจำนวนมากที่ไม่ได้เข้าร่วมสัมมนาในช่วงการจัดกิจกรรมแกนนำในส่วนกลางของจังหวัด การสัมมนาในครั้งนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2548 ที่สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 100 คน ผลที่ได้จากการสัมมนาก็คือผู้นำสหกรณ์ กลุ่ม และ องค์กรในพื้นที่เข้าและเห็นชอบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ รวมทั้งได้เข้าใจถึงศักยภาพ ประสบการณ์ และ ปัญหาขององค์กรอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันมากขึ้น (เข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น) และเห็นชอบที่จะร่วมกิจกรรมของโครงการในการพัฒนาเครือข่ายพันธมิตรในพื้นที่ให้เข้มแข็งต่อไป โดยได้กำหนดให้มีการจัดการประชุมต่อเนื่อง และ เวียนกันเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมหารือกัน (ตารางที่ 3.2)

ต่อมาเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2549 ได้มีการจัดเวทีประจำเดือนขึ้นที่สหกรณ์เครดิตยูเนียนศรีหฤทัยขลุง ในการประชุมครั้งนี้ได้พูดคุยกันถึงกิจกรรมที่จะร่วมมือกัน โดยได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่สมาชิกขององค์กรที่มาร่วมมือกันประสบอยู่เป็นประจำ ซึ่งมีหลายประเด็นปัญหาตั้งแต่ เรื่องของตลาดผลไม้อายุราคาปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น โดยเฉพาะน้ำมันดีเซล การประชุมในวันนั้นพบว่ามีการรวมกลุ่มหลายอย่างที่สหกรณ์และองค์กรต่างๆ สามารถร่วมมือกันได้ ทั้งนี้เนื่องจากสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำของเครือข่ายดำเนินธุรกิจจำหน่ายน้ำมัน (รายใหญ่ที่สุดในอำเภอขลุง) และ ปัจจัยการผลิตอยู่แล้ว ยิ่งกว่านั้นยังทำหน้าที่ในการรวบรวมผลไม้ออกส่งให้ห้างขนาดใหญ่ที่มีสาขาครอบคลุมทั่วประเทศได้แล้ว ไม่ว่าจะเป็น ห้างแมคโคร ห้างเทสโก้โลตัส ซึ่งห้างเหล่านี้มีคำสั่งซื้อครั้งละมากๆ และ สม่่าเสมอ อย่างไรก็ตามในระยะเวลาดังกล่าวเรื่องตลาดผลไม้อายุยังไม่มีปัญหาเนื่องจากยังไม่ถึงฤดูการ แต่สิ่งที่คาดว่าจะจะเป็นปัญหาในระยะเวลาอันใกล้นี้คือน้ำมัน ซึ่งชาวสวนผลไม้ทุกคนต้องใช้เพื่อสูบน้ำรดต้นไม้ ดังนั้นที่ประชุมจึงตกลงกันที่จะเริ่มความร่วมมือทางธุรกิจจากการจัดหาจำหน่ายน้ำมันก่อน โดยให้แต่ละสหกรณ์กลุ่มที่สนใจจะร่วมกิจกรรมนี้ไปสำรวจความต้องการเบื้องต้นของสมาชิกมาก่อน ส่วนทางสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงก็กลับไปเพื่อจัดทำข้อเสนอที่เอื้อประโยชน์แก่องค์กรสมาชิกเพื่อนำเสนอแก่ที่ประชุมในครั้งต่อไป

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2549 เครือข่ายได้จัดเวทีประจำเดือนขึ้นที่สหกรณ์เครดิตยูเนียนตรอกนองทวีทรัพย์ ประเด็นสำคัญที่นำมาหารือในวันนั้นคือประเด็นการจัดหาน้ำมันดีเซล ซึ่งทางสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง โดยผู้จัดการสหกรณ์และคณะได้นำเสนอว่าหากสหกรณ์จัดซื้อน้ำมันผ่าน

สหกรณ์จะได้รับประโยชน์หลายประการ เช่น สมาชิกของเครือข่ายสามารถซื้อน้ำมันได้ในราคาที่ถูกลงกว่าราคาตลาดทั่วไปประมาณ 0.10 ถึง 0.25 บาทต่อลิตร และ ในกรณีที่สมาชิกเครือข่ายสมัครเข้าเป็นสมาชิกสมทบของสหกรณ์การเกษตรเมืองชลฯ ก็จะได้รับเงินเฉลี่ยคืนตามปริมาณการซื้อของสมาชิกของตนเองด้วย ซึ่งจะคำนวณให้ในภายหลัง (หลังปิดบัญชีแล้ว) ส่วนองค์กรที่ไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกสมทบจะได้รับผลตอบแทนการจัดการต่อหน่วยการขาย (ประมาณ 0.05 บาทต่อลิตร) ยิ่งกว่านั้นสมาชิกขององค์กรที่เข้าร่วมโครงการเมื่อซื้อน้ำมันก็ไม่ต้องนำเงินสดมา แต่ให้ไปนำใบสั่งจ่ายน้ำมันจากองค์กรของตนมาแสดง ซึ่งยอดซื้อน้ำมันจะถูกบันทึกไว้และสหกรณ์เมืองชลฯจะเรียกเก็บเงินจากองค์กรที่ร่วมโครงการตามกำหนดเวลาที่ตกลงกัน สำหรับผลประโยชน์ที่สหกรณ์การเกษตรเมืองชลฯได้รับก็คือปริมาณธุรกิจที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อสหกรณ์ในเชิงของต้นทุนเฉลี่ยของการให้บริการ และ ผลตอบแทนจากบริษัทน้ำมันตามเป้าหมายการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้น

ในส่วนขององค์กรที่เข้าร่วมโครงการนอกจากได้ให้บริการที่ดีกว่าแก่สมาชิกของตน และ ได้รับเงินเฉลี่ยคืนในกรณีเป็นสมาชิกสมทบแล้ว ยังสามารถเชื่อมต่อธุรกิจนี้เข้ากับธุรกิจสินเชื่อที่โดยปกติเมื่อสมาชิกมากู้เงินเพื่อซื้อน้ำมันก็จะจ่ายเป็นเงินกู้ไป โดยไม่แน่ใจว่าสมาชิคนำเงินไปซื้อน้ำมันตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้หรือไม่ แต่เมื่อร่วมโครงการนี้แล้วก็มั่นใจได้ว่าเมื่อสมาชิกกู้เงินไปซื้อน้ำมันก็จะได้รับน้ำมันจริงตามวงเงินที่ขอกู้ไป

ที่ประชุมในวันนั้นเห็นชอบกับโครงการและได้มอบหมายให้แต่ละองค์กรนำโครงการนี้กลับไปหารือกับคณะกรรมการของตนเพื่อขอความเห็นชอบในการดำเนินการ รวมถึงในกรณีที่องค์กรใดประสงค์จะจัดทำโครงการนี้เป็นโครงการพิเศษว่าด้วยการเชื่อมโยงธุรกิจสินเชื่อและธุรกิจจำหน่ายน้ำมันก็ให้ดำเนินการให้เรียบร้อยภายในแต่ละองค์กร ส่วนกรณีของสหกรณ์การเกษตรเมืองชลฯก็จะไปทำเอกสารแบบฟอร์มต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อนำเสนอในการประชุมประจำเดือนครั้งต่อไป

มติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประชุมในวันนั้นก็เห็นชอบให้มีการจัดทำบันทึกช่วยจำ (Memorandum of Understanding, MOU) ระหว่างเครือข่ายของสหกรณ์เครดิตยูเนียนโดย “ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก” และ สหกรณ์การเกษตรเมืองชลฯ โดยมอบหมายให้ทีมวิจัยตัวแทนของชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก และ ตัวแทนของสหกรณ์การเกษตรเมืองชลฯ ร่วมกันยกร่าง และให้มีการทำพิธีลงนามในการประชุมครั้งต่อไป สำหรับเหตุผลที่ให้มีการจัดทำ MOU นั้นก็เพื่อให้มีความรู้สึกว่าการร่วมมือนี้เป็นทางการ มีความมั่นคง และ ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การประชุมประจำเดือนครั้งต่อมาได้จัดขึ้นในวันที่ 18 มีนาคม 2549 ในครั้งนี้ได้จัดให้มีพิธีลงนามใน MOU ระหว่างชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก และ สหกรณ์การเกษตรเมืองชลฯ โดยมีสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี หัวหน้าคณะผู้ประสานงานชุดโครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ 36 จังหวัด และ ทีมวิจัย ร่วมเป็นสักขีพยาน ประเด็นสำคัญใน MOU ดังกล่าวก็คือ ทั้งสองฝ่ายจะให้

ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านการเงิน วิชาการ เทคโนโลยี และ การตลาด รวมถึงจะช่วยให้ส่งเสริมงานสหกรณ์ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป จากนั้นได้มีการสรุปถึงวิธีการจัดซื้อน้ำมันจากสหกรณ์การเกษตรเมืองชลุง

หลังจากลงนามความร่วมมือกันแล้ว ปรากฏว่าการจัดประชุมประจำเดือนร่วมกันระหว่างชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก และ สหกรณ์การเกษตรเมืองชลุงได้ตลอดทั้งนี้เนื่องจากเป็นช่วงที่ทุกคนต้องกลับไปดูแลสวนผลไม้ของตนเอง อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าทั้ง 2 ฝ่ายจะหยุดการทำงานร่วมกัน การทำงานในระยะนั้นจะผ่านผู้นำของชมรมเครดิตยูเนียนและผู้นำของสหกรณ์การเกษตรเมืองชลุง โดยในส่วนของชมรมเครดิตยูเนียนจะมีการประชุมผู้นำร่วมกันทุกเดือน มติหรือข้อความเห็นที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายโซนชลุงจะถูกส่งผ่านไปยังสหกรณ์การเกษตรเมืองชลุง ผ่านนายนิพนธ์ สมพิน ซึ่งเป็นทั้งประธานชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก และ ผู้ตรวจสอบกิจการของสหกรณ์การเกษตรเมืองชลุงอยู่ด้วย

สำหรับการดำเนินงานตามโครงการจัดหาน้ำมันที่ได้ตกลงกันไว้ ปรากฏว่าไม่บรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุใหญ่ 2 ประการ คือ ปริมาณความต้องการน้ำมันของสมาชิกเพื่อใช้ในการเกษตรลดลง ทั้งนี้เนื่องฝนในปีนี้ตกอย่างต่อเนื่องและในปริมาณที่เพียงพอไม่ต้องสูบน้ำรดต้นไม้เหมือนเช่นทุกปี ประกอบกับตลาดน้ำมันมีความผันผวนสูงมาก และ รัฐต้องการให้มีการประหยัดการใช้น้ำมัน จึงกดดันผ่านบริษัทน้ำมันให้ปรับราคาขายแก่สถานีบริการน้ำมันให้สูงขึ้นสำหรับสถานีที่ซื้อน้ำมันเกินโควตาที่ตกลงกันไว้ ดังนั้นหากสถานีบริการน้ำมันไหนจำหน่ายน้ำมันมาก ต้นทุนซื้อน้ำมันมาให้บริการจะสูงขึ้น ซึ่งขัดกับหลักการทั่วไป

ต่อมาเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2549 ได้มีการจัดประชุมเครือข่ายโซนชลุงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสรุปงานว่าในช่วงที่ผ่านมาผลการทำงานในเชิงเครือข่ายในพื้นที่นี้ได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งทุกฝ่ายเห็นว่าแม้การดำเนินงานในระยะที่ผ่านมาจะยังไม่มีความเป็นรูปธรรมมากนักแต่ก็เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ อย่างน้อยๆ ก็ทำให้สหกรณ์ และ องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ได้รู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้น รู้ว่าใครมีอะไร ขาดอะไร และจะสามารถร่วมมือกันในด้านใดได้บ้าง รวมถึงเห็นว่าควรดำเนินกิจกรรมต่อไป แม้ว่าโครงการวิจัยจะสิ้นสุดลงก็ตาม

นอกจากนั้นยังได้หารือกันว่านอกจากน้ำมันแล้วยังมีกิจกรรมใดอีกบ้างที่จะสามารถดำเนินการร่วมกันได้ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดหาปัจจัยการผลิตอื่นๆ ซึ่งสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียนไม่มีความชำนาญในการจัดหา (โดยพื้นฐานแล้วเครดิตยูเนียนมีความชำนาญเฉพาะธุรกิจการเงินเท่านั้น) แต่สมาชิกมีความจำเป็นต้องใช้ และในอดีตสมาชิกแต่ละคนต้องจัดหาตนเอง เครดิตยูเนียนจะลงทุนทำเรื่องนี้เองก็มีปัญหาเรื่องการลงทุน และ การจัดการ คือต้องลงทุนจัดซื้อปัจจัยการผลิตเข้ามา ต้องสร้างโรงเรือนเก็บปัจจัยการผลิตดังกล่าว และ ต้องจัดจ้างบุคลากรเข้ามาดูแล มีปัญหาต่อเนื่องไปถึงการจัดทำบัญชี และ อื่นๆ ในขณะที่สหกรณ์การเกษตรเมืองชลุงได้พัฒนาธุรกิจด้านนี้จน

เข้าที่เข้าทางแล้ว ดังนั้นถ้าเครดิตยูเนียนเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่สหกรณ์การเกษตรเมือง
ขลุงมีอยู่แล้วก็จะช่วยให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย สำหรับวิธีการดำเนินงานก็คล้ายๆ กับกรณีของการ
เชื่อมโยงการจัดการน้ำมัน คือเมื่อสมาชิกของเครดิตยูเนียนกู้เงินเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตก็ให้มารับปัจจัย
การผลิตที่ต้องการที่สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง ซึ่งราคาซื้อจะเป็นราคาเดียวกับที่สมาชิกของสหกรณ์
การเกษตรเมืองขลุงซื้อ โดยตัวเครดิตยูเนียนเองจะได้ค่าจัดการ ซึ่งกำหนดไว้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับ
ประเภทของสินค้า เช่น น้ำมันจะให้ลิตรละ 0.05 บาท ขณะที่ปุ๋ยจะให้กระสอบละ 0.50 บาท เป็นต้น
(ค่าจัดการนี้จะจ่ายให้เฉพาะกรณีที่ยกกรณีไม่ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกสมทบของสหกรณ์การเกษตร
เมืองขลุง แต่ถ้าเป็นสมาชิกจะได้ผลตอบแทนในรูปแบบของเงินเฉลี่ยคืนปลายปีแทน)

ยิ่งกว่านั้นขณะนี้สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรจันทบุรียังได้แจ้งให้ทราบว่าชุมนุมและบริษัทค้าปุ๋ยหลายรายได้ทำโครงการหยุดลด
ดอกเบี้ย เพิ่มเติมจากที่มีโครงการเงินโบนัสตามเป้าหมายการขายที่ได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 2 สำหรับ
โครงการใหม่นี้บริษัทนำเสนอเข้ามาเพื่อขอชดเชยโครงการหยุดลดดอกเบี้ยของทางราชการที่ยกเลิกไป
ลักษณะโครงการที่บริษัทนำเสนอก็คือเมื่อสมาชิกสหกรณ์กู้เงินซื้อปุ๋ยจากสหกรณ์ สหกรณ์ก็ส่งปุ๋ยจาก
บริษัทเหมือนปกติ โดยชำระค่าปุ๋ยภายใน 30 วัน และโดยทั่วไปสหกรณ์ก็จะคิดดอกเบี้ยเงินกู้จาก
สมาชิกที่กู้เงิน แต่ในกรณีนี้สหกรณ์ไม่ต้องคิดดอกเบี้ยจากสมาชิก เนื่องจากบริษัทจะชดเชย (จ่าย)
ดอกเบี้ยดังกล่าว (แทนสมาชิก) ให้แก่สหกรณ์ในภายหลังแต่ต้องไม่เกินระยะเวลา 9 เดือน อย่างไรก็ตาม
ตามผู้ที่เข้าร่วมโครงการนี้ต้องซื้อปุ๋ยระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน 2549 เท่านั้น และใน
ฐานะที่เครดิตยูเนียนเป็นเครือข่ายกับสหกรณ์การเกษตรจึงสามารถเข้าร่วมโครงการนี้ได้ด้วยถึงแม้ว่า
จะไม่ใช้สมาชิกของชุมนุม ก็ตามโครงการนี้ได้รับความสนใจอย่างมากจากเครดิตยูเนียน

นอกจากนั้นสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงยังได้ให้ข้อมูลเรื่องการตลาดผลไม้ของตน
และเชิญชวนให้สมาชิกของเครือข่ายเข้ามาช่วยกันดำเนินการในเรื่องนี้ โดยอาจส่งผลไม้ผ่านสหกรณ์
การเกษตรเมืองขลุง หรือเครดิตยูเนียนได้ต้องการตลาดเองสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงก็ยินดีให้
ความรู้ และแนะนำตลาดให้ ซึ่งมีเครดิตยูเนียนหลายรายซักถามและแสดงความสนใจที่จะร่วมมือกัน
ดำเนินการในเรื่องนี้

ในช่วงท้ายของการประชุมได้มีการหารือถึงการตั้งองค์กรกลางของเครือข่ายในโซนข
ลุง เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่ชัดเจนนัก การดำเนินงานในปัจจุบันยังอาศัยชมรมเครดิตยูเนียนภาค
ตะวันออก (มีวัตถุประสงค์และพื้นที่ดำเนินการไม่สอดคล้องกับเครือข่ายโซนขลุง) เป็นฐาน ที่ประชุมจึง
มีความเห็นว่าควรตั้งเป็นชมรมขึ้นมา เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานของเครือข่าย อย่างไรก็ตาม
ตามในระยณะนี้มอบให้ประธานชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก ประธานสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง
และ ผู้จัดการชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สาขาภาคตะวันออก ช่วยกันพิจารณาเรื่อง
ชื่อของชมรม และ ยกวางระเบียบของชมรมเพื่อนำเสนอที่ประชุมต่อไป

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมของโครงการในโซนอำเภอขลุง

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของทีมีวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
1	18/12/48	จัดเวทีสร้างความเข้าใจในระหว่าง	100	สหกรณ์การเกษตรเมือง ขลุง จำกัด	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้นำกลุ่ม/องค์กรสามารถเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย “การพัฒนาขบวนการสหกรณ์” 2. ผู้นำกลุ่ม/องค์กรได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ในการดำเนินงานกลุ่ม/องค์กร และร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา 3. ผู้นำกลุ่ม/องค์กรมีความเห็นที่สอดคล้องกันในการสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างกลุ่ม/องค์กรและสหกรณ์เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการ พัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจน 	09.00-12.00 น.	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
2	15/01/49	จัดเวทีสร้างความเข้าใจในระหว่างกลุ่มผู้นำกลุ่ม/องค์กร	60	สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนศรีหฤทัยขลุง จำกัด	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทบทวนบทบาทของทีมีวิจัยรวมถึงวัตถุประสงค์เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องกับผู้นำกลุ่ม/องค์กร 2. พิจารณาแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อให้เกิดการหนุนเสริมและแก้ไขปัญหา โดยคำนึงถึงปัญหาจริงที่เร่งด่วน ได้แก่ น้ำมัน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญรวมไปถึงแนวทางการรวมซื้อปัจจัย และรวมขายผลผลิตโดยกำหนดให้ สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ 3. สสำรวจความต้องการด้าน “น้ำมัน” ของสมาชิกของกลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์ฯ 	09.00-12.00 น.	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
3	11/02/49	จัดเวทีสร้างความเข้าใจในระหว่าง กลุ่มผู้นำ กลุ่ม/องค์กร	60	สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ตรอกนองพิทักษ์ จำกัด	1. รับทราบกระบวนการ/วิธีการขั้นตอน การ เชื่อมโยงเกี่ยวกับ “น้ำมันระหว่างกลุ่ม-องค์กร- สหกรณ์กับสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง จำกัด 2. การเชื่อมโยงเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร เช่นผลไม้ทุกชนิด โดยกำหนดให้สหกรณ์ การเกษตรเมือง ขลุง จำกัดเป็นศูนย์กลางรับ ซื้อผลผลิตจากสมาชิก โดยไม่จำกัด 3. รับทราบปริมาณความต้องการ “น้ำมัน” จากผลการสำรวจความต้องการของสมาชิก สหกรณ์ของกลุ่ม-องค์กร-สหกรณ์	09.00-12.00 น.	

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
4	18/03/49	จัดเวทีสร้างความเข้าใจในระหว่าง กลุ่มผู้นำ กลุ่ม/องค์กร	120	สหกรณ์การเกษตรเมือง ขลุง จำกัด	<p>1. รับทราบการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินงานสหกรณ์ (โดย ร.ศ.จุฑาทิพย์ ภัทรวาท)</p> <p>2. สรุปจำนวน/รูปแบบเครือข่ายที่เป็นผลงานของทีมวิจัย</p> <p>3. การจัดทำบันทึกช่วยจำ (MOU) ร่วมกัน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้</p> <p>3.1 ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้าน การเงิน, วิชาการ, เทคโนโลยีและการตลาด</p> <p>3.2 ร่วมมือกันในอันที่จะพิทักษ์ปกป้อง ขบวนการสหกรณ์ สร้างความเข้มแข็งให้แก่ ขบวนการ</p> <p>3.3 ร่วมมือกันในการดำเนินธุรกิจการค้า การขาย และ ข้อมูลข่าวสาร</p> <p>4. สรุปถึงวิธีการจัดซื้อน้ำมันระหว่าง สหกรณ์/ องค์กร กับสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง จำกัด</p>	09.00-16.00 น.	

3.4.2 กระบวนการพัฒนาเครือข่ายในโซนเหนือ

เช่นเดียวกับโซนอำเภอขลุง กิจกรรมของโซนเหนือเริ่มต้นด้วยการจัดเวทีเพื่อขยายความคิดในเรื่องการเชื่อมโยงเครือข่าย เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 เวทีดังกล่าว ทำให้ผู้นำของสหกรณ์และกลุ่มองค์กรในโซนเหนือที่เข้าร่วมในเวทีเข้าใจถึงแนวคิดของโครงการวิจัยมากขึ้น และมีมติร่วมกันที่จะร่วมมือกับโครงการวิจัยในการพัฒนาเครือข่ายที่มีการทำกิจกรรมอยู่บ้างแล้วให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยพิจารณาว่าการร่วมมือกันควรทำในทุกมิติ คือ ด้านเงินทุน การตลาด สังคม รวมถึงการร่วมมือกันในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้ยังมีความเห็นเบื้องต้นว่าสหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อนน่าจะเป็นศูนย์กลางของการเชื่อมโยงด้านธุรกิจ และ สหกรณ์เครดิตยูเนียนสอยดาว เป็นศูนย์กลางด้านการประชาสัมพันธ์

ต่อมาในวันที่ 16 ธันวาคม 2548 ได้มีการจัดเวทีครั้งที่ 2 ที่สหกรณ์โคนมสอยดาว ที่ประชุมได้หารือกันและมีการกำหนดทิศทางการเชื่อมโยงกิจกรรมและเจ้าภาพผู้รับผิดชอบดังนี้

- 1) กำหนดให้มีการประชุมเครือข่ายประจำทุกเดือน และ ให้เป็นแบบสลับจรรยา คือ ผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพ
- 2) กำหนดเจ้าภาพในการเชื่อมโยงกิจกรรมดังนี้
 - สหกรณ์โคนมสอยดาว จำกัด เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ด้านเกษตรอินทรีย์
 - สหกรณ์ชาวสวนสอยดาวโป่งน้ำร้อน จำกัด เป็นศูนย์กลางในการจัดหาสารชีวภาพ เช่นปุ๋ยน้ำ และ สารกระตุ้นลำไย
 - สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน จำกัด เป็นศูนย์กลางด้านเงินทุน การรวมซื้อ รวมขาย
 - ให้สหกรณ์เครดิตยูเนียนสอยดาว จำกัดเป็นศูนย์กลางวิทยุชุมชนนอกจากนั้นยังมีการรายงานให้ทราบถึงกิจกรรมทางธุรกิจที่ได้เริ่มดำเนินการแล้ว คือ
- สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน จำกัดให้เงินทุนแก่สหกรณ์ชาวสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อน และ สหกรณ์การเกษตรสอยดาว
- สหกรณ์ชาวสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อน ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ยแก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่งน้ำร้อน

สิ่งที่น่าสังเกตคือในการเชื่อมโยงครั้งนี้กลุ่มเกษตรกรก็ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วย ซึ่งโดยปกติแล้วกลุ่มเกษตรกรมักไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากสหกรณ์มากนักเนื่องจากมีความรู้สึกไม่เชื่อมั่น อย่างไรก็ตามเมื่อมีการจัดเวทีเครือข่ายขึ้น ก็เกิดความเข้าใจกันและไว้วางใจกันมากขึ้น ทำให้มีการทำกิจกรรมทางธุรกิจร่วมกัน

จากนั้นได้มีการจัดเวทีเครือข่ายอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2549 การประชุมครั้งนี้ที่ประชุมเห็นว่าเพื่อให้การดำเนินการมีความยั่งยืนและต่อเนื่อง (แม้ว่าการสนับสนุนจาก

โครงการวิจัย หรือจากหน่วยงานอื่นจะสิ้นสุดลง) จึงควรจัดตั้ง “ชมรม” ขึ้นมาเป็นศูนย์กลางในการประสานงานของเครือข่าย นอกจากนั้นเพื่อให้การจัดตั้งชมรมดังกล่าวเป็นรูปธรรมมากขึ้น ที่ประชุมได้กำหนดกรอบเบื้องต้นไว้ดังนี้

- สมาชิกของชมรม คือสหกรณ์ และ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสอยดาว และ อำเภอโป่งน้ำร้อน

- การเชื่อมโยงควรดำเนินการในทุกมิติที่สามารถทำได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ วิชาการ สังคม สวัสดิการ และด้านอื่นๆ

- ในอนาคตการประสานงานกับองค์กรอื่นเช่น ชุมชมสหกรณ์ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่จะมีผลต่อภาพรวมของพื้นที่ควรกระทำในนามของชมรม

ยิ่งกว่านั้นยังเห็นว่าสิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไปเพื่อให้มีการจัดตั้งชมรมอย่างเป็นรูปธรรม ก็คือ ผู้แทนสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมประชุมในวันดังกล่าวต้องนำเรื่องการจัดตั้งชมรมเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการของแต่ละองค์กรเพื่อให้ความเห็นชอบ ในการดำเนินการต่อไป ส่วนประเด็นคำถามที่จะต้องหารือกันต่อไปก็คือ เรื่องของชื่อ และ กติกาหรือเงื่อนไขของชมรมที่จะตั้งขึ้น

ต่อมาในวันที่ 27 มีนาคม 2549 ได้มีการจัดเวทีเครือข่ายชนเหนือขึ้นที่สหกรณ์ชาวสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อน และได้จัดตั้ง “ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาว-โป่งน้ำร้อน” ขึ้น โดยมีสมาชิกเริ่มต้น 13 องค์กร ประกอบด้วยสหกรณ์ 10 สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร 3 กลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านสวัสดิการ การเงิน ธุรกิจ วิชาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

2) พิทักษ์ปกป้องและสร้างความเข้มแข็งของขบวนการสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

3) ส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศระหว่างสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

4) ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่สมาชิก

5) ให้มีการประชุม/จัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง

6) ให้มีกิจกรรมอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการชมรมเห็นชอบร่วมกัน

ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารชมรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ที่ประชุมได้เลือกตั้งคณะกรรมการชมรม ขึ้นชุดหนึ่ง จำนวน 15 คน มีนายสัมพันธ์ สาณะเสน เป็นประธาน นายวินนา ศรีสงคราม และ นายอนันต์ เสนาะคำ เป็นรองประธาน นางอัมพร จันทมิตร เป็นเหรัญญิก และ นายชัยชนะ ศรีภักดี นอกจากนั้น เป็นเลขานุการ ที่เหลืออีก 10 ท่าน เป็นกรรมการ (รายละเอียดดูตารางที่ 3.3)

นอกจากนั้นที่ประชุมยังได้เสนอให้มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร โดยเรียนเชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาให้ความรู้โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับอุดมการณ์ของสหกรณ์ และการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง

ต่อมาได้มีการประชุมในวันที่ 1 พฤษภาคม 2549 ที่สหกรณ์โคนมสอยดาว และผู้นำของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิกชมรมที่จัดตั้งขึ้นได้ลงนามในบันทึกช่วยจำว่าด้วยการร่วมมือกันทำกิจกรรมในด้านต่างๆ ตามที่ได้หารือกันไว้เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2549 นอกจากนั้นยังได้กำหนดให้มีการอบรมผู้นำ บุคลากร และ สมาชิกของสหกรณ์ ที่เป็นสมาชิกของชมรมในเรื่องของอุดมการณ์สหกรณ์ ในเดือนมิถุนายน 2549 โดยขอสนับสนุนงบประมาณจากโครงการวิจัย ซึ่งโครงการวิจัยได้ให้ความเห็นชอบ และรับประสานงานกับวิทยากรให้

ในการประชุมเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2549 ที่ประชุมได้มีมติ ให้จัดอบรมอุดมการณ์ของสหกรณ์ขึ้น ในวันที่ 17 มิถุนายน 2549 ณ โรงเรียนสอยดาวพิทยาคม โดยมีเป้าหมายว่าจะมีผู้เข้าร่วมอบรมประมาณ 150 คน

นอกจากประเด็นเรื่องการอบรมแล้ว ที่ประชุมยังรับทราบถึงการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกชมรมในระยะตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง พฤษภาคมที่ผ่านมา ดังนี้

1) สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน จำกัด เชื่อมโยงธุรกิจกับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ดังนี้

- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ย แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่งน้ำร้อนมูลค่า 170,000 บาท
- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ย แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนปะตงมูลค่า 300,000 บาท
- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ยและน้ำมันเชื้อเพลิง แก่สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินโป่งน้ำร้อน จำกัดมูลค่า 500,000 บาท
- ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของเงินทุนหมุนเวียนโดยการฝากเงินกับสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินสอยดาว จำกัด จำนวน 200,000 บาท
- ให้เงินทุนหมุนเวียนโดยการฝากเงินกับสหกรณ์การเกษตรสอยดาว จำกัด จำนวน 3,000,000 บาท
- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ยและน้ำมันเชื้อเพลิง แก่สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินโป่งน้ำร้อน จำกัดมูลค่า 500,000 บาท

2) สหกรณ์โคนมสอยดาว จำกัด เชื่อมโยงธุรกิจกับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรดังนี้

- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ย แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่งน้ำร้อนมูลค่า 200,000 บาท
- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ย แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนหนองตาคงมูลค่า 70,000 บาท

3) สหกรณ์ชาวสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อน จำกัด เชื่อมโยงธุรกิจกับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรดังนี้

- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ย แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่งน้ำร้อนมูลค่า 210,000 บาท
- ให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ย แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนปะตงมูลค่า 350,000 บาท

- ให้สินเชื่อในรูปของปุ๋ยและน้ำมันเชื้อเพลิง แก่สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน
โป่งน้ำร้อน จำกัดมูลค่า 500,000 บาท

- ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุน โดยฝากเงินกับสหกรณ์การเกษตรสอยดาว จำกัด
จำนวน 500,000 บาท

- จำหน่ายสารเร่งการออกดอกกล้วยให้แก่สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า
ธกส.จำกัด มูลค่า 1,000,000.-บาท

วันที่ 17 มิถุนายน 2549 ผู้นำสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอสอยดาว ไป
น้ำร้อน จำนวน 150 คน ได้เข้ารับการอบรมเรื่องเกี่ยวกับอุดมการณ์สหกรณ์ และ ทำความเข้าใจถึง
ความสำคัญของเครือข่ายในการพัฒนาขบวนการสหกรณ์และองค์กรประชาชน เข้าใจถึงเรื่องของ
บทบาทหน้าที่ของผู้นำต่อการพัฒนาสหกรณ์ นอกจากนั้นยังได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการลดต้นทุน
การผลิตด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ด้วย

จากนั้นได้มีการจัดประชุมชมรม (เครือข่าย) ขึ้นใน วันที่ 6 กรกฎาคม 2549 ได้มีการ
กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาราคามันสำปะหลังของสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่
อำเภอสอยดาว-โป่งน้ำร้อน เนื่องจากมีแนวโน้มว่าจะตกต่ำลง โดยมีมติให้ดำเนินการดังนี้

1) ให้แต่ละสหกรณ์/กลุ่มสมาชิกทำการสำรวจข้อมูลสมาชิกของตนที่ปลูกมัน
สำปะหลัง โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการผลิต

2) ให้จัดเวทีเสวนาในวันที่ 4 สิงหาคม 2549 ที่สหกรณ์โคนมสอยดาว เพื่อหาแนวทาง
ในการแก้ไขปัญหา โดยให้ชมรมฯเชิญบุคคลและ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ นายอำเภอสอยดาว
เกษตรอำเภอสอยดาว เกษตรอำเภอโป่งน้ำร้อน สหกรณ์จังหวัด พ่อค้าภายในจังหวัด มาร่วมหารือ
แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาการผลิตและราคาผลผลิตมันสำปะหลังในฤดูการผลิต
2549/50

สอดคล้องกับมติในการประชุมครั้งก่อน ชมรมได้จัดสัมมนาขึ้นในวันที่ 4 สิงหาคม
โดยมีคณะกรรมการชมรม นายอำเภอสอยดาว ผู้แทนจากสำนักงานสหกรณ์จังหวัด ผู้แทนหอการค้า
เข้าร่วมหารือกัน ผลการหารือสรุปได้ดังนี้

1) ให้ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำรวจข้อมูลการปลูกมัน
สำปะหลังของสมาชิกและเกษตรกรทั่วไป ในฤดูการผลิตปี 2549/50

2) ให้ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่งน้ำร้อน”สรุป
ปัญหาที่เกิดขึ้นในปีที่ผ่านมาและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในปีนี้ นำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนั้นที่ประชุมยังได้ร่วมกันนำเสนอมาตรการในการแก้ไขปัญหาราคามัน
สำปะหลังในฤดูการผลิต ปี 2549/50 ซึ่งคาดว่าจะเกิดขึ้น ดังนี้

- รัฐควรดำเนินการรับจำนำมันสำปะหลัง ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2549 ถึง เดือน เมษายน 2550

- ให้ชลอการนำเข้ามันสำปะหลังจากประเทศกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทย ในช่วง เดือนพฤศจิกายน 2549 ถึง เดือน เมษายน 2550

- ขอให้สหกรณ์สามารถรับจำนำมันสำปะหลังตามโครงการรับจำนำของรัฐได้ โดยรัฐ ให้การอุดหนุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าบรรจุหีบห่อหรือค่าขนส่ง เช่นเดียวกับที่รัฐให้แก่หน่วยอื่นๆ

- ขอให้รัฐอุดหนุนงบประมาณเพื่อก่อสร้างลานตากให้กับสหกรณ์ในเขตพื้นที่สอยดาว และโป่งน้ำร้อน

สิ่งที่น่าสนใจและควรกล่าวถึงในที่นี้ก็คือ นอกจากดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั่วไป ร่วมกันแล้ว เครือข่ายชนเหนือหรือชมรม ได้ริเริ่มการใช้อำนาจการต่อรองจากการร่วมมือกันในการ ต่อรองเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กรสมาชิกและเกษตรกร และดูเหมือนว่าการแสดงบทบาทดังกล่าว ได้รับการยอมรับจากส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับหนึ่ง และหากชมรมสามารถแสดง บทบาทที่เป็นประโยชน์ดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่องแล้ว ก็จะทำให้บทบาทของชมรมได้รับการยอมรับมากขึ้นทั้งจากสมาชิกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 3.3 กิจกรรมของโครงการในโซนเหนือ

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	16 พ.ย. 48	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน “ผู้นำและฝ่ายจัดการ สหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน”	ผู้นำและ ฝ่ายจัดการ ของ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่ง น้ำร้อนและฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 60 คน	สหกรณ์การเกษตร โป่งน้ำร้อน จำกัด	1. เกิดความเข้าใจในโครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสหกรณ์และ องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 2. เกิดเครือข่ายการเชื่อมโยงของสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอโป่งน้ำ ร้อนและ อำเภอสอยดาว โดยที่ประชุมได้มีมติ ร่วมกัน ที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายด้านเงินทุน ด้าน การตลาด ด้านสังคม และด้านสื่อสารและ การประชาสัมพันธ์ (จัดตั้ง สถานีวิทยุชุมชน ร่วมกัน)	เวลา 10.00-15.00 น (4 ชม.)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	16 ธ.ค. 48	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน “ผู้นำและฝ่ายจัดการ สหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน”	ผู้นำและ ฝ่ายจัดการ ของ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่ง น้ำร้อนและฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 40 คน	สหกรณ์โคนมสอย ดาว จำกัด	<p>1.ที่ประชุมประเด็นที่กำหนดทิศทางการทำงานเชื่อมโยงกิจกรรมและเจ้าภาพผู้รับผิดชอบดังนี้</p> <p>1.1 ให้มีการประชุมเครือข่ายสัจจกรทุกเดือน</p> <p>1.2 กำหนดเจ้าภาพในการเชื่อมโยงดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> -สหกรณ์โคนมสอยดาว เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านเกษตรอินทรีย์ -สหกรณ์ชาวสวนสอยดาวโป่งน้ำร้อน เป็นศูนย์กลางเกษตรชีวภาพ (ปุ๋ยน้ำ) และสารกระตุ้นลำไย -สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน เป็นศูนย์กลางด้านเงินทุน การรวมซื้อ รวมขาย -สหกรณ์เครดิตยูเนียนสอยดาว จำกัด เป็นศูนย์กลางวิทย์ชุมชน <p>2.รับทราบการเชื่อมโยงในด้านต่างๆดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> -สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน ให้เงินทุน แก่สหกรณ์ชาวสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อน และสหกรณ์การเกษตรสอยดาว -สหกรณ์ชาวสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อนให้สินเชื่อบุยกแก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่งน้ำร้อน 	เวลา 13.00-16.00 น (4 ชม.)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ที่มิวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	16 ก.พ.49	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน “ผู้นำและฝ่ายจัดการ สหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อนและ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน”	กรรมการและ ฝ่ายจัดการ ของสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อนและ ฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 30 คน	สหกรณ์ชาวสวน สอยดาว-โป่งน้ำ ร้อน จำกัด	1.ประชุมได้มีมติให้จัดตั้งชมรมเป็นศูนย์ ประสานงานเครือข่าย โดยมีรายละเอียด การจัดตั้งดังนี้ 2.1 ให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน เป็นสมาชิก 2.2 ให้มีการเชื่อมโยงกันในด้านวิชาการ สังคม สวัสดิการ ด้านธุรกิจและด้านอื่นๆ 2.3 ให้มีการจัดเวทีหรือการประชุมของ ชมรมอย่างต่อเนื่อง 2.4 ให้มีการกำหนดกติกาหรือเงื่อนไขของ ชมรม 2.5 ในการประสานงานกับองค์กรอื่นทั้ง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนให้ประสาน ในนามของชมรม 2.6 ให้ผู้แทนสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรนำ เรื่องดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุม คณะกรรมการแต่ละองค์กร เพื่อเพื่อขอ มติเข้าเป็นสมาชิกของชมรมต่อไป	เวลา 10.00-15.00 น (4 ชม.)	

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	27 มี.ค.49	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน “ผู้นำและฝ่ายจัดการ สหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน”	กรรมการฯและ ฝ่ายจัดการ ของสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อนและ ฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 20 คน	สหกรณ์ชาวสวน สอยดาว-โป่งน้ำ ร้อน จำกัด	ที่ประชุมได้มีการจัดตั้งชมรมขึ้น ชื่อ “ชมรม สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาว- โป่งน้ำร้อน” โดยมีสมาชิกรวม 13 องค์กร ประกอบด้วยสหกรณ์ 10 สหกรณ์ กลุ่ม เกษตรกร 3 กลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1.ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้าน สวัสดิการ การเงิน ธุรกิจ วิชาการและ เทคโนโลยีสารสนเทศ 2. พกักษ์ปกป้องและสร้างความเข้มแข็งของ ขบวนการสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร 3.ส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศ ระหว่างสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร 4.ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมเพื่อสนับสนุน ปัจจัยการผลิตแก่สมาชิกสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกร 5.เพื่อให้มีการประชุม/จัดเวทีแลกเปลี่ยน ความรู้ความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง 6.ให้มีกิจกรรมอื่นๆตามที่คณะกรรมการ ชมรมเห็นชอบร่วมกัน	เวลา 9.00-12.00 น (3 ชม.)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ที่มิวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	27 มี.ค.49				<p>มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชมรมฯดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.นายสัมพันธ์ สาณะเสน ประธานฯ 2.นายวินนา ศรีสงคราม รองประธานฯ 3.นายอนันต์ เสนาะคำ รองประธานฯ 4.นายชัยชนะ ศรีภักดี เลขานุการ 5.นางอัมพร จันทมิตร เภรวัฏิก 6.นายกวิน กอหญากลาง กรรมการ 7.นายชานนท์ พุ่มไม้ทอง กรรมการ 8.นายบุญยง วานคำ กรรมการ 9.นายเชิด ยอดสร้อยทอง กรรมการ 10.นายทวี สายยศ กรรมการ 11.นายนพล สุรพิศาลพัฒน์ กรรมการ 12.นายวันชัย สำเภาเงิน กรรมการ 13.นายโนรี นนทภักดี กรรมการ <p>ที่ประชุมได้เสนอให้มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร</p>		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	1 พ.ค.49	การจัดเวทีประชุมเสวนา “ชมรมสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน”	กรรมการฯและ ฝ่ายจัดการ ของสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อนและ ฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 21 คน	สหกรณ์โคนมสอย ดาว จำกัด	1. ให้มีการจัดทำ บันทึกช่วยจำ (MOU) ของชมรมสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่งน้ำ ร้อน โดยมีสาระสำคัญ เช่นเดียวกับ วัตถุประสงค์ของชมรมที่จัดตั้งขึ้น 2. กำหนดให้มีการจัดทำโครงการอบรม บุคลากรของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรใน เดือนมิถุนายน 2549 โดยขอสนับสนุน งบประมาณจากโครงการวิจัยฯ	เวลา 9.00-12.00 น (3 ชม.)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	2 มิ.ย.49	การจัดเวทีประชุมเสวนา “ชมรมสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน”	กรรมการและ ฝ่ายจัดการ ของสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อนและ ฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 21 คน	สหกรณ์ การเกษตรโป่ง น้ำร้อน จำกัด	1.ที่ประชุมได้กำหนดวันอบรมบุคลากรของ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในวันที่ 17 มิถุนายน 2549 เวลา 9.00 – 15.00 น ณ หอประชุม โรงเรียนสอยดาวพิทยาคม โดยกำหนดให้ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร จัดส่งบุคลากรเข้า อบรมดังนี้ 1.สกก.โป่งน้ำร้อน จำกัด จำนวน 20 คน 2.สกก.สอยดาว จำกัด จำนวน 15 คน 3.สก.โคนมสอยดาว จำกัด 25 คน 4.สก.นิคมสอยดาว จำกัด 15 คน 5.สก.เครดิตยูเนียนสอยดาว จำกัด จำนวน 13 คน 6. สก.ปฏิรูปที่ดินสอยดาว จำกัด จำนวน 7 คน 7.สก.ปฏิรูปที่ดินโป่งน้ำร้อน จำกัด จำนวน 5 คน 8.สกต.จันทบุรี จำนวน 10 คน 9. กลุ่มทำสวนปะตง จำนวน 5 คน 10.กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่งน้ำร้อน 6 คน 11.สกย.สอยดาว จำกัด จำนวน 5 คน 12.สก.ชาวยสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อนฯ 20 คน 13.กลุ่มเกษตรกรทำสวนหนองตากง 6 คน	เวลา 9.00-12.00 น (3 ชม.)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ที่มิวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	2 มี.ย.49				2.สรุปผลการเชื่อมโยงระหว่างสหกรณ์และ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ระหว่างเดือนมกราคม -พฤษภาคม 2549 มีดังนี้ 1)สหกรณ์การเกษตรปอ่งน้ำร้อน เชื่อมโยง ธุรกิจกับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรดังนี้ - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ย)แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนปอ่ง น้ำร้อนมูลค่า 170,000.-บาท - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ย)แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนปะ ตงมูลค่า 300,000.-บาท - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ยและน้ำมันเชื้อเพลิง)แก่ สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินปอ่งน้ำ ร้อน มูลค่า 500,000.-บาท - ให้เงินทุนหมุนเวียนโดยฝากเงินกับสหกรณ์ การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินสอยดาว จำกัด จำนวน 200,000.-บาท - ฝากเงินกับสหกรณ์การเกษตรสอยดาว 3,000,000.-บาท - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ยและน้ำมัน)แก่สหกรณ์ การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน 500,000.-บาท		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	2 มี.ย.49				2)สหกรณ์โคนมสอยดาว เชื่อมโยงธุรกิจกับ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรดังนี้ - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ย)แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่ง น้ำร้อน 200,000.-บาท - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ย)แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวน หนองตาตง 70,000.-บาท 3)สหกรณ์ชาวสวนสอยดาว-โป่งน้ำร้อน เชื่อมโยงธุรกิจกับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรดังนี้ - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ย)แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนโป่ง น้ำร้อน 210,000.-บาท - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ย)แก่กลุ่มเกษตรกรทำสวนปะ ตง 350,000.-บาท - ให้สินเชื่อ(ปุ๋ยและน้ำมันเชื้อเพลิง)แก่ สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินโป่งน้ำ ร้อน 500,000.-บาท - ฝากเงินกับสหกรณ์การเกษตรสอยดาว จำกัด จำนวน 500,000.-บาท - จำหน่ายสารเร่งการออกดอกกล้วยให้แก่ สกต. 1,000,000.-บาท		

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ที่มิวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	17 มิ.ย.49	การจัดอบรมผู้นำสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร ใน พื้นที่อำเภอสอยดาว ไปง น้ำร้อนเรื่อง “อุดมการณ์ สหกรณ์และเครือข่าย: เครื่องมือในการพัฒนา ขบวนการสหกรณ์และ องค์กรประชาชน”	ผู้นำสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกร ในพื้นที่อำเภอ สอยดาว ไปงน้ำร้อน จำนวน 150 คน	โรงเรียนสอย ดาวพิทยาคม อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี	ผู้นำสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ อำเภอสอยดาว ไปงน้ำร้อนจำนวน 150 คน ได้เข้าใจถึง -อุดมการณ์สหกรณ์และเครือข่าย:เครื่องมือ ในการพัฒนาขบวนการสหกรณ์และองค์กร ประชาชน -บทบาทหน้าที่ของผู้นำต่อการพัฒนา สหกรณ์ -การลดต้นทุนการผลิตด้วยเกษตรอินทรีย์	เวลา 9.00-15.00 น (5 ชม.)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	4 ก.ค.49	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน “ชมรมสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน”	ผู้นำและ ฝ่ายจัดการ ของ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่ง น้ำร้อนและฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 16 คน	สหกรณ์ การเกษตรสอย ดาว จำกัด	- ที่ประชุมได้ร่วมกัน กำหนดแนวทาง การแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัย ของสมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่งน้ำร้อน ดังนี้ 1) ให้สำรวจข้อมูลสมาชิกสหกรณ์/กลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอ สอยดาว-โป่งน้ำร้อน 2) ให้จัดเวทีเสวนาในวันที่ 4 สิงหาคม 2549 ณ สหกรณ์โคนมสอยดาว จำกัด โดยให้ ชมรมฯเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ นายอำเภอสอยดาว เกษตรอำเภอสอยดาว เกษตรอำเภอโป่งน้ำร้อน สหกรณ์จังหวัด การค้าภายในจังหวัด มาร่วมหารือแนวทาง และมาตรการในการแก้ไขปัญหาผลผลิตมัน สำปะหลังในฤดูกาลผลิต 2549/50	เวลา 13.00-16.00 น (3 ชม.)	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ที่มิวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	4 ส.ค.49	การจัดประชุม “ชมรม สหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่ง น้ำร้อนและฝ่ายส่งเสริมฯ”	ผู้นำและ ฝ่ายจัดการ ของ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ อำเภอสอยดาว-โป่ง น้ำร้อนและฝ่ายส่งเสริมฯ นายอำเภอสอยดาว ผู้แทน จากการค้าภายในจังหวัด จันทบุรี จำนวน 25 คน	สหกรณ์โคนม สอยดาว จำกัด	1 ให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สํารวจข้อมูลการปลูก มันสำปะหลัง ในฤดูกาลผลิตปี 2549/50 2 ให้ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรสรุป ปัญหาที่เกิดขึ้นในปีที่ผ่านมาและที่คาดว่าจะ เกิดขึ้น เสนอผู้ว่าฯและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3 ที่ประชุมได้หารือถึงแนวทางในการแก้ไข ปัญหา และมีข้อเสนอดังนี้ - ขอให้รัฐมีโครงการรับจำนำ ในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2549 ถึง เดือน เมษายน 2550 - ขอให้สหกรณ์สามารถรับจำนำมัน สำปะหลังตามโครงการของรัฐได้และ ให้รัฐ อุดหนุนเกี่ยวกับค่าบรรทุกหรือค่าขนส่ง - ขอให้จังหวัดช่วยป้องกันมิให้มันสำปะหลัง จากประเทศกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทย ในช่วง พ.ย. 49 – เม.ย. 50 - ให้รัฐอุดหนุนงบประมาณเพื่อก่อสร้างลาน ตากให้กับสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรในเขตพื้นที่ สอยดาวและโป่งน้ำร้อน		

3.4.3 กิจกรรมของโครงการในระดับจังหวัด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการวิจัยครั้งนี้จึงเลือกเอาชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี เป็นศูนย์ประสานงานของเครือข่ายในระดับจังหวัด สำหรับงานของโครงการที่ร่วมกับชุมนุมนั้นในความเป็นจริงแล้วเริ่มมาตั้งแต่เริ่มโครงการ การประชุมทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการในครั้งแรกซึ่งถือเป็นการประชุมแกนนำขององค์กรในจังหวัดนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนหนึ่งคือกรรมการของชุมนุม ซึ่งกรรมการเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการจัดประชุมระดับจังหวัดเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2548 หลังจากนั้นในวันที่ 20 ธันวาคม 2548 โครงการวิจัยก็ได้เข้ามาจัดเวทีร่วมกับชุมนุม โดยได้เชิญองค์กรอื่นๆ เข้ามาร่วมประชุมด้วย ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายความคิดของโครงการต่อเนื่องจากการประชุมในภาพรวม ซึ่งการประชุมในครั้งนี้ทำให้ผู้แทนสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยและความสำคัญของเครือข่ายสหกรณ์และองค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมากขึ้น ยิ่งกว่านั้นยังได้พิจารณาถึงประเด็นปัญหาในการทำงานในลักษณะเครือข่าย รวมถึงได้มีการกำหนดกิจกรรมที่เครือข่ายอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะการจัดงานวันสหกรณ์แห่งชาติร่วมกัน (ชมรมสหกรณ์จังหวัดจันทบุรีเป็นผู้ประสานงาน) การรวมซื้อปัจจัยการผลิต และรวมขายผลผลิต (ชุมนุมนสหกรณ์เป็นศูนย์กลาง)

ต่อมาในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2549 ชุมนุมนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี จำกัด ได้จัดประชุมร่วมกับกลุ่มเกษตรกรที่ตั้งอยู่ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อหาแนวทางในการร่วมมือกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางด้านการเงิน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรจำนวนมากมีปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียน ทำให้ไม่สามารถให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างที่ควรจะเป็น การหารือกันได้ข้อสรุปเบื้องต้นว่าขบวนการสหกรณ์ และ ขบวนการกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีความต้องการที่จะร่วมมือกันในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเงิน ด้านธุรกิจ ด้านวิชาการ หรือด้านสังคม อย่างไรก็ตามเพื่อให้การทำงานร่วมกันเป็นรูปธรรม ได้กำหนดวิธีการทำงานไว้ดังนี้

- (1) ให้กลุ่มเกษตรกรสมัครเป็นสมาชิกสมทบของชุมนุมนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี

จำกัด

- (2) ในการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเกษตรกร ให้ทำเป็นขั้นตอน คือให้มีการช่วยเหลือกันในพื้นที่ก่อน หากในพื้นที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้แต่เห็นว่าควรให้ความช่วยเหลือก็ให้เสนอเรื่องให้ชุมนุมนสหกรณ์พิจารณาต่อไป ตัวอย่างเช่นกลุ่มเกษตรกรในอำเภอสอยดาวมีปัญหาทางการเงิน ต้องการความช่วยเหลือจากขบวนการสหกรณ์ ต้องเสนอขอความช่วยเหลือจากสหกรณ์ที่อยู่ในพื้นที่อำเภอสอยดาวก่อน หากสหกรณ์ในพื้นที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ แต่เห็นว่าควรให้ความช่วยเหลือ ให้นำเรื่องเสนอให้ชุมนุมนสหกรณ์พิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

นอกจากนั้นมีการแจ้งให้ทราบถึงผลของการหารือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด เกี่ยวกับการร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาปัญหาด้านการผลิตและการตลาดผลผลิตการเกษตร ว่า กำหนดให้มีการลงนามใน “บันทึกความเข้าใจร่วมกัน” ในวันที่ 10 มีนาคม 2549

วันที่ 10 มีนาคม 2549 ถือว่าเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งของขบวนการสหกรณ์ในจังหวัด จันทบุรี เนื่องจากได้มีการลงนามใน บันทึกความเข้าใจร่วมกัน “การเป็นพันธมิตรความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหาคาผลผลิตตกต่ำ ระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี และ ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี” ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

(1) ร่วมมือกันในการรวบรวมผลผลิต โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด สนับสนุน เงินทุนหมุนเวียนการซื้อผลผลิต วัสดุอุปกรณ์ การขนส่ง ความรู้และข้อมูลข่าวสาร ให้แก่ชมรมสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร

(2) ร่วมมือในด้านช่องทางการตลาด โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะจัดหาช่องทางการตลาดเพิ่มขึ้นจากส่วนที่ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจัดหาเอง

(3) ร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหาคาผลผลิตตกต่ำ เพื่อให้เกษตรกรได้รับราคาผลผลิต ที่เป็นธรรม

ต่อมาในวันที่ 31 มีนาคม 2549 ได้มีการจัดเวทีเพื่อหารือแนวทางการแก้ไขปัญหา ราคาผลไม้ ตลอดจนแนวทางการรวบรวมผลไม้ของสหกรณ์ จากการประชุมพบว่ามีสหกรณ์การเกษตร หลายแห่งตั้งใจที่จะดำเนินการรวบรวมผลไม้ของสมาชิก ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง สหกรณ์ การเกษตรเมืองจันทบุรี สหกรณ์การเกษตรมะขาม สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ สหกรณ์การเกษตร ท่าใหม่ สหกรณ์การเกษตรนายายอาม สหกรณ์การเกษตรแหลมสิงห์ และ ส.ก.ต.จันทบุรี

นอกจากนั้นได้มีการสรุปปัญหาในการรวบรวมผลผลิตในปีที่ผ่านมาพบว่ามีหลาย เรื่องโดยเฉพาะปัญหาคุณภาพของผลผลิตไม่เป็นไปตามกำหนด เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ ค่าขนส่ง สูง ขาดคู่ค้า ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ในการรวบรวม (โดยเฉพาะตะกร้าใส่ ผลไม้) สำหรับแนวทางแก้ไขที่เห็นว่าควรดำเนินการ คือ

(1) สหกรณ์ต้องมีมาตรการในการคัดผลไม้ที่ได้คุณภาพ ซึ่งอาจดำเนินการที่สหกรณ์ หรือ ให้สมาชิกดำเนินการเองจากสวนเลย ซึ่งในกรณีหลังนี้สมาชิกต้องรับผิดชอบในความดีและไม่ดีที่ เกิดขึ้น โดยสหกรณ์อาจจะบุชื่อเกษตรกรติดไปกับผลไม้ที่จัดส่งไปจำหน่ายด้วย

(2) ในเรื่องของเงินทุนสหกรณ์ควรร่วมมือกันขอกู้เงินจากกองทุนพัฒนาสหกรณ์เพื่อนำมาใช้หมุนเวียนในการรับซื้อผลผลิตจากสมาชิก

(3) ขอความช่วยเหลือจากจังหวัด และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการแก้ไขปัญหา ภายใต้ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจังหวัดจันทบุรีกับ องค์การบริหารส่วนจังหวัด

(4) ชุมนุมสหกรณ์จัดหาและให้บริการเช่าตะกร้าบรรจุผลไม้แก่สหกรณ์สมาชิก เพื่อหรือเตรียมการรวบรวมผลไม้ ปี 2549 ชุมนุมสหกรณ์ได้เชิญสมาชิกและตัวแทน จากฝ่ายราชการมาหารือกันถึงแนวทางการดำเนินการ เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2549 ซึ่งในวันดังกล่าวได้มีการนำเสนอข้อมูลประมาณการผลผลิตไม้ผลหลักๆ ของจันทบุรี เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง เป็นต้น จากนั้นได้รับทราบถึงตลาดปลายทางสำคัญๆ ที่ซื้อผลผลิตจากสหกรณ์การเกษตรต่างๆ ในรอบปีที่ผ่านมา ได้แก่

- ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ได้แก่ ห้างแมคโคร เทสโก้โลตัส และ ทีโอพีเปอร์มาเก็ต
- โรงงานเงาะกระป๋อง
- ตลาดต่างจังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ พิษณุโลก นครราชสีมา ขอนแก่น หาดใหญ่

นอกจากนั้นได้รับทราบถึงการเตรียมการของส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเตรียมสำรองเงินจากกองทุนพัฒนาสหกรณ์ประมาณ 20 ล้านบาท สำหรับให้สหกรณ์ต่างที่ประสบปัญหาขาดแคลนเงินทุนในการรวบรวมผลผลิตกุ่ม ในขณะ ที่สำนักงานพาณิชย์ สำนักงานการค้าภายในเตรียมช่วยประสานด้านการตลาด คู่ค้าให้ ขณะ ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด จะให้การสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับการจัดซื้อ และช่วยประสานงานเพื่อกระจายผลผลิตสู่ อบจ. ของจังหวัดต่างๆ

จากนั้นชุมนุมได้จัดประชุมเพื่อดำเนินกิจกรรมของตนเองอย่างต่อเนื่องทุกเดือน การประชุมครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งคือการประชุมเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ซึ่งที่ประชุมได้ระดมสมองกันเพื่อกำหนดกรอบทิศทางในการทำงานของชุมนุม ผลที่ได้จากการดำเนินการดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

(1) วิสัยทัศน์

“มุ่งเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่าย การตลาด การเงิน สวัสดิการ เทคโนโลยี สารสนเทศและการเรียนรู้ ของขบวนการสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ภายใต้อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์”

(2) พันธกิจ

- พัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพองค์กร
- พัฒนาการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานของขบวนการสหกรณ์
- พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของขบวนการสหกรณ์
- พัฒนาการเป็นศูนย์กลางการประสานงานและการเชื่อมโยงเครือข่าย ด้านการตลาด การเงิน สวัสดิการ ของขบวนการสหกรณ์ในจังหวัดจันทบุรี

นอกจากพิจารณาถึงกรอบแนวคิดในการพัฒนาแล้วที่ประชุมยังได้หารือเกี่ยวกับโครงการปล่อยเงินเชื่อ ปลอดดอกเบี้ย 9 เดือน ซึ่งดำเนินการร่วมกับ บริษัทปุ๋ยช่างสามเศียร บริษัทปุ๋ยเกลียวเชือก บริษัทเก้าเจดีย์ และ บริษัทปุ๋ยดาวนก

ตารางที่ 3.4 กิจกรรมของโครงการในเครือข่ายระดับจังหวัด

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	20 ธ.ค. 48	จัดสัมมนาแนวทางการ เชื่อมโยงเครือข่าย สหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในจังหวัด จันทบุรี	ผู้แทนสหกรณ์/ กลุ่มเกษตรกร/ภาครัฐ ดังนี้ -ผู้แทนสหกรณ์ออมทรัพย์ -ผู้แทนสหกรณ์การเกษตร -ผู้แทนสหกรณ์กองทุนสวนยาง -ผู้แทนกลุ่มเกษตรกร -ผู้แทนภาครัฐ -ผู้แทนชมรมเครดิตยูเนียน จำนวน 160 คน	ณ สหกรณ์ การเกษตรเมือง จันทบุรี จำกัด	1)ผู้แทนสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเข้าใจ โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาเครือข่าย สหกรณ์และองค์กรประชาชนในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี 2.) ที่ประชุมได้นำเสนอปัญหาอุปสรรค ของการเชื่อมโยงเครือข่าย 3)ที่ประชุมประได้กำหนดทิศทางการ เชื่อมโยงและ กิจกรรมต่างๆดังนี้ 3.1 การจัดงานวันสหกรณ์แห่งชาติร่วมกัน โดยให้ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร เป็นเจ้าของภาพหลัก 3.2 ให้ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี จำกัด เป็นศูนย์กลางการรวมซื้อ รวมขาย 3.3 ให้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี เป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่าง ภาครัฐกับขบวนการสหกรณ์	เวลา 9.00-15.00 น (5 ชม.)	

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ที่มิวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	20 ก.พ.49	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน “คณะกรรมการชุมนุม สหกรณ์การเกษตร จันทบุรี จำกัด ผู้แทน/ฝ่าย จัดการสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในจังหวัด จันทบุรี”	กรรมการชุมนุมผู้นำและ ฝ่าย จัดการ ของสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรและฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 30 คน	สหกรณ์ การเกษตร เมืองจันทบุรี จำกัด	ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี จำกัด และกลุ่มเกษตรกร จะมีการเชื่อมโยงกันใน ด้านการเงิน ด้านธุรกิจ ด้านวิชาการ และ ด้านสังคม โดยขอให้กลุ่มเกษตรกรสมัคร เป็นสมาชิกสมทบของชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรจันทบุรี จำกัด	เวลา 13.00-16.00 น (4 ชม.)	

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	31 มี.ค.49	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน ความคิดระหว่าง คณะกรรมการชุมชน สหกรณ์การเกษตร จันทบุรี จำกัด ผู้แทน/ฝ่าย จัดการสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในจังหวัด จันทบุรี	กรรมการชุมชนผู้นำและ ฝ่าย จัดการ ของสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรและฝ่ายส่งเสริมฯ จำนวน 21 คน	สหกรณ์ การเกษตร เมืองจันทบุรี จำกัด	1. สรุปว่ามีสหกรณ์ที่จะดำเนินการ รวบรวมผลไม้ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร เมืองขลุง สหกรณ์การเกษตรเมืองจันทบุรี สหกรณ์การเกษตรมะขาม สหกรณ์ การเกษตรเขาคิชฌกูฏ สหกรณ์การเกษตร ท่าใหม่ สหกรณ์การเกษตรนายายอาม ส. ก.ต.จันทบุรี สหกรณ์การเกษตรแหลมสิงห์ 2. ปัญหาอุปสรรคในการรวบรวมผลไม้ ได้แก่ สินค้าขาดคุณภาพ เงินทุน หมุนเวียนไม่เพียงพอค่าขนส่งสูงขึ้น ขาดคู่ ค้า ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ขาดวัสดุ อุปกรณ์ในการรวบรวม 3. แนวทางการแก้ไข คือ (1) ให้สหกรณ์มี มาตรการในการคัดผลไม้ที่ได้คุณภาพ (2) ให้ขอกู้เงินจากกองทุนพัฒนาสหกรณ์ (3) ขอความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วน จังหวัดผู้ว่าฯในการแก้ไข ปัญหา (4) ชุมชนจัดตะกร้าบรรจุผลไม้มานำให้เข้า	เวลา 9.00-12.00 น (3 ชม.)	

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	11 เม.ย.49	การจัดเวทีแลกเปลี่ยน “คณะกรรมการชุมชน สหกรณ์การเกษตร จันทบุรี จำกัด ผู้แทน/ฝ่าย จัดการสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรในจังหวัด จันทบุรี ผู้แทนหน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อ หารือเตรียมการรวบรวม ผลไม้ ปี 2549	ผู้แทนสหกรณ์และ ฝ่ายจัดการ ของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร และผู้แทนภาครัฐ จำนวน 50 คน	สหกรณ์ การเกษตร เมืองจันทบุรี จำกัด	1. รับประทานประมาณการผลิตทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง (ตัวเลข ณ 31 มี.ค.49) ดังนี้ คือทุเรียน 255,103 ตัน เงาะ 221,867 ตัน มังคุด 34,032 ตัน ลองกอง 48,789 ตัน 2. รับประทานช่องทางการจำหน่ายผลไม้ ดังนี้ - ตลาดปลายทาง ได้แก่ เชียงใหม่ พิษณุโลก นครราชสีมา ขอนแก่น หาดใหญ่ (สำนักงานการค้าภายใน จะ เป็นผู้ประสานงาน) - ตลาดห้างสรรพสินค้า ได้แก่ ห้างแมคโคร ห้างโลตัส ห้างท็อป - ตลาดโรงงานเงาะกระป๋อง 3. นโยบายรัฐที่จะสนับสนุนการรวบรวม ผลผลิต คือ (1) สำนักงานสหกรณ์จังหวัด สนับสนุนด้านเงินทุนหมุนเวียน (2) สำนักงานพาณิชย์ สำนักงานการค้าภายใน ประสานด้านการตลาด คู่ค้า และ (3) อบจ. สนับสนุนด้านความรู้ ด้านการจัดซื้อและ กระจายผลผลิตสู่ อบจ. ต่างจังหวัด	เวลา 9.00-12.00 น (3 ชม.)	

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	24 ก.ค.49	การจัดเวทีเพื่อจัดทำ กรอบทิศทางการ ดำเนินงาน(แผนกลยุทธ์) ของชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรจันทบุรี จำกัด	-คณะกรรมการชุมนุม ผู้แทน สหกรณ์/ฝ่ายจัดการ สหกรณ์ สมาชิกชุมนุม ทีมวิจัย และ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม สหกรณ์ จำนวน 25 คน	สหกรณ์ การเกษตร มะขาม จำกัด	1.ที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนดกรอบทิศทางการ ดำเนินงานของชุมนุมไว้ ดังนี้ วิสัยทัศน์ (Vision) ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี จำกัด “มุ่งเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่าย การตลาด การเงิน สวัสดิการ เทคโนโลยี สารสนเทศและการเรียนรู้ ของขบวนการ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ภายใต้อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์” พันธกิจ (Mission) 1) พัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพองค์กร 2) พัฒนาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานของขบวนการ สหกรณ์ 3) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของ ขบวนการสหกรณ์ 4) พัฒนาเป็นศูนย์กลางการประสานงานและ การเชื่อมโยงด้านการตลาด การเงิน สวัสดิการ ของขบวนการสหกรณ์	เวลา 9.00-16.00 น (6 ชม.)	

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของ ที่มิวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	24 ก.ค.49				<p>2. ที่ประชุมได้จัดทำโครงการปุ๋ยเงินเชื่อ ปลอดดอกเบี้ย 9 เดือน ร่วมกับบริษัทต่างๆ คือ บริษัทปุ๋ยช่างสามเคียว บริษัทปุ๋ยเกลียว เชือก บริษัทเก้าเจตีย์ และ บริษัทปุ๋ยดาวนก โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้</p> <p>1) เพื่อช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์และกลุ่ม เกษตรกรลดต้นทุนการผลิต</p> <p>2) เพื่อช่วยเหลือส่งเสริมการทำธุรกิจของ สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ทั้งนี้มีเงื่อนไขดังนี้</p> <p>1) บริษัทจะชดเชยดอกเบี้ยให้สหกรณ์ ใน อัตราร้อยละ 6 ต่อปี ระยะเวลา 9 เดือน โดย เริ่มตั้งแต่ 1 ก.ค.49 เป็นต้นไป</p> <p>2) ชุมนุมต้องสั่งซื้อสินค้าจากบริษัทภายใน 30 กันยายน 2549</p> <p>3. ที่ประชุมมีมติให้ชุมนุมประมูลสินค้าดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - สารอะบาแมกติน จำนวน 2000 ลิตร - สารคลอไพริฟอส จำนวน 2000 ลิตร - สารไซเปอร์ 10% จำนวน 2000 ลิตร - สารไซเปอร์ 35% จำนวน 1000 ลิตร 		

3.5 ติดตามงานและสรุปรายงาน

เพื่อให้การทำงานสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง จึงกำหนดให้มีการติดต่อประสานงานกันระหว่างนักวิจัยอย่างต่อเนื่อง ในทุกรูปแบบของการสื่อสาร และที่สำคัญคือจัดให้มีการประชุมที่นักวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพิจารณาถึงความก้าวหน้าของงาน ปัญหาและอุปสรรค และช่วยกันหาแนวทางในการแก้ไข นอกจากการประชุมหารือกันอย่างสม่ำเสมอแล้ว โครงการยังได้จัดให้มีการประชุมสรุปรายงานของโครงการโดยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุมเพื่อบอกเล่าถึงการพัฒนาเครือข่ายของตนให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับทราบและให้ความคิดเห็น เพื่อพัฒนางานต่อไปในอนาคต การประชุมครั้งนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 โดยแบ่งเนื้อหาของการประชุมออกเป็นการบรรยายพิเศษของสหกรณ์จังหวัดจันทบุรีเกี่ยวกับงานของโครงการนี้ในรอบ 1 ปี การรายงานการดำเนินการของเครือข่ายในอำเภอขลุง ไชนเหนือ และ ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรีในระยะที่ผ่านมา จากนั้นเปิดให้มีการอภิปรายถึงแนวทางการพัฒนาในอนาคต ซึ่งโดยสรุปก็คือ

(1) ทักษะของฝ่ายส่งเสริมงานสหกรณ์เกี่ยวกับโครงการ สหกรณ์จังหวัดเห็นว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ดี สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ และ แนวทางในการดำเนินงานของสำนักงานสหกรณ์จังหวัด ดังนั้นจึงควรจักได้มีการดำเนินการต่อเนื่องต่อไปแม้ว่าระยะเวลาของโครงการจะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม

(2) เครือข่ายในอำเภอขลุง ผู้ที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่าการเข้ามาของโครงการวิจัยช่วยกระตุ้นให้เครือข่ายที่มีอยู่แล้วมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมมากขึ้น และเกิดการเชื่อมโยงออกไปสู่กลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายอื่นด้วย ที่สำคัญได้มีโอกาสเข้าใจถึงสถานภาพและศักยภาพขององค์กรอื่นที่อยู่ในพื้นที่แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกของเครือข่ายมากขึ้น รวมถึงมองเห็นถึงโอกาสในการร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ร่วมกันในภาพรวม สำหรับความร่วมมือกันในการจัดหาน้ำมันถึงแม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จแต่สมาชิกเครือข่ายก็เข้าใจดีว่าความไม่สำเร็จดังกล่าวไม่ได้มีสาเหตุมาจากความไม่ต้องการร่วมมือกันแต่เกิดจากความผิดปกติของตลาดน้ำมันและการลดลงของความต้องการน้ำมันของสมาชิกในระยะที่ผ่านมา และเห็นว่าควรจะได้มีการจัดเวทีในอำเภอขลุงอย่างต่อเนื่องเพื่อหารือถึงกิจกรรมและแนวทางในการดำเนินการเครือข่ายต่อไปในอนาคต รวมถึงหารือถึงองค์กรและบุคคลที่จะเป็นแกนประสานงานในอนาคต ทั้งนี้ได้มอบหมายให้ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออกประสานงานเพื่อจัดให้มีการประชุมต่อไป

(3) เครือข่ายไชนเหนือ (ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาวโป่งน้ำร้อน) ผู้นำและผู้เกี่ยวข้องกับเครือข่ายนี้ได้ให้ความเห็นว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่มีประโยชน์ ทั้งนี้เนื่องจากได้ช่วยให้การร่วมมือกันของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในไชนเหนือมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีการจัดตั้งชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรขึ้นมา รวมถึงมีการจัดทำบันทึกความเข้าใจหรือบันทึกช่วยจำขึ้น เพื่อยืนยันถึงการร่วมมือช่วยเหลือกัน ทั้งนี้มีกิจกรรมหลายประการที่ชี้ให้เห็นถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและ

กัน รวมถึงได้ร่วมกันเป็นแกนกลางในการจัดประชุมหารือเพื่อเตรียมการแก้ไขปัญหาราคามันสำปะหลังที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหากไม่ได้เตรียมการอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามประเด็นที่ควรดำเนินการต่อไปคือการจัดทำแผนกลยุทธ์ของชมรม เพื่อชมรมจะได้มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

(4) เครือข่ายระดับจังหวัด ในระดับนี้ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือกับสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และ องค์กรอื่นๆ ในเชิงธุรกิจ ชุมชุมทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการผลักดันให้เกิดการรวมกันซื้อปัจจัยการผลิตหลายชนิด ร่วมมือกับกลุ่มเกษตรกรในการช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ ร่วมมือกับส่วนราชการและองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการวางแผนแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

นอกจากนี้ยังมีข้อคิดเห็นว่าการร่วมมือกันนั้นยังเน้นในด้านธุรกิจเป็นหลัก ส่วนการร่วมมือกันในเชิงสวัสดิการและวิชาการยังไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก อย่างไรก็ตามในภาพรวมเห็นว่ากิจกรรมการเชื่อมโยงเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และควรดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะมีโครงการวิจัยต่อไปหรือไม่ก็ตาม พร้อมทั้งเห็นว่าควรจะได้ขยายกิจกรรมนี้ไปยังพื้นที่อื่นและ/หรือสหกรณ์อื่นที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในระยะแรกนี้ด้วย

ตารางที่ 3.5 การประชุมสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมของโครงการวิจัย

ลำดับที่	วัน/เดือน/ปี	กระบวนการ/วิธีการของทีมวิจัย	กลุ่มเป้าหมาย	สถานที่	ผลที่เกิดจากกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา	หมายเหตุ
	29 ก.ค.49	<p>การจัดเวที“การสรุปผลโครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี”</p> <p>- บรรยายพิเศษ (โดยท่านสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี)</p> <p>-สรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการฯในพื้นที่อำเภอขลุง</p> <p>-สรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการฯในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน-สอยดาว</p> <p>-สรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการฯของชุมชนสหกรณ์ จันทบุรี จำกัด</p> <p>อภิปรายกรอบทิศทางการดำเนินงานการเชื่อมโยงเครือข่ายของขบวนการสหกรณ์ในจังหวัดจันทบุรี</p>	<p>ผู้นำสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร /ฝ่ายจัดการสหกรณ์/เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์</p> <p>จำนวน 60 คน</p>	โรงแรมนิเวศเวอร์ลอร์ด จันทบุรี	<p>1. ผู้นำได้รับทราบและเข้าใจนโยบายการส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายขบวนการสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี ของสำนักงาน สหกรณ์จังหวัดจันทบุรี และทราบความก้าวหน้าของเครือข่ายทั้ง 3 ที่โครงการวิจัยได้เข้ามาสนับสนุน ซึ่งโดยภาพรวมแล้วทุกเครือข่ายมีความก้าวหน้าและเห็นว่าจะดำเนินการต่อไปแม้ว่าโครงการวิจัยจะสิ้นสุดลงแล้ว</p> <p>2. ผู้นำได้ร่วมกันกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาเครือข่ายในจังหวัดจันทบุรี โดยขอให้แต่ละเครือข่ายจัดทำแผนกลยุทธ์ของตน จัดให้มีการพัฒนาผู้นำของเครือข่าย และ ผลักดันให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมไปกับพัฒนาเครือข่ายให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้</p>	<p>เวลา 9.00-22.00 น (13 ชม.)</p>	

บทที่ 4

เครือข่ายที่พัฒนาภายใต้

โครงการวิจัย

4.1 จำนวนและรูปแบบเครือข่าย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่ามีการจัดตั้งเครือข่ายอยู่ในพื้นที่แล้วหลายเครือข่าย นอกจากนั้นยังมีหลายองค์กรทำงานร่วมกันอยู่บ้างแล้วแต่มิได้ประกาศตัวว่าเป็นเครือข่ายแต่อย่างไร ทีมวิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวไปหารือกับ สำนักงานสหกรณ์จังหวัด และผู้นำในพื้นที่แล้ว มีความเห็นว่าการลงไปส่งเสริมให้จัดตั้งเครือข่ายใหม่เพิ่มขึ้นอีกไม่น่าจะเหมาะสมกับพื้นที่นี้ จึงได้ตัดสินใจใช้วิธีต่อยอดหรือพัฒนาเครือข่าย/กลุ่มกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น สามารถแสดงบทบาทนำในการพัฒนาได้ชัดเจนขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 เครือข่าย คือเครือข่ายโซนอำเภอขลุง เครือข่ายโซนเหนือ และ เครือข่ายระดับจังหวัด ซึ่งแต่ละเครือข่ายมีโครงสร้างดังนี้

4.1.1 เครือข่ายโซนอำเภอขลุง

เครือข่ายโซนอำเภอขลุงมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ส่วน (ภาพที่ 4.1) คือ

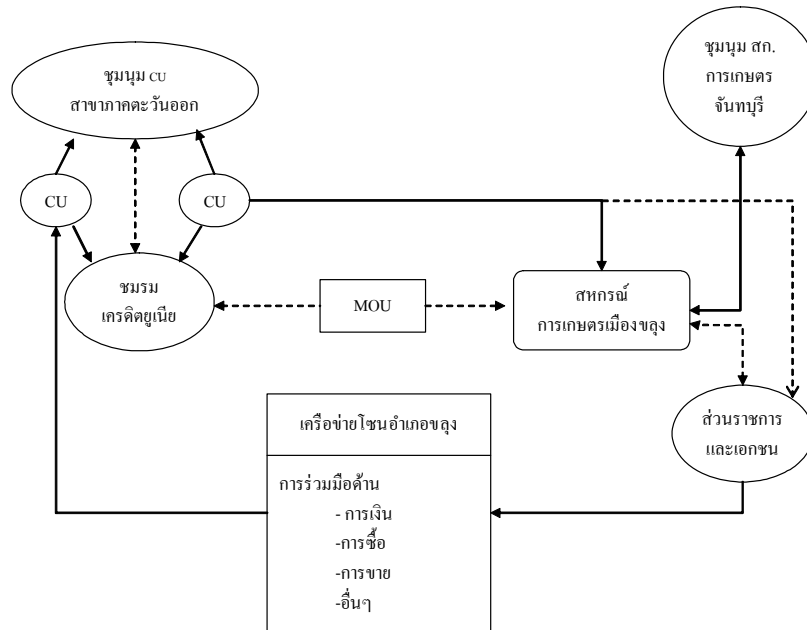
(1) ชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก ชมรมนี้มีสมาชิกเป็นสหกรณ์/กลุ่มเครดิตยูเนียน กระจายอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออก โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่อำเภอขลุง ภาระกิจดั้งเดิมของเครือข่ายนี้คือขยายแนวคิดของเครดิตยูเนียนไปสู่ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออก โดยไม่ได้ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ สำหรับภาระกิจทางธุรกิจเป็นภาระของเครดิตยูเนียนแต่ละแห่ง และชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย ซึ่งปกติมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในด้านการเงิน

(2) สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง จำกัด สหกรณ์แห่งนี้เป็นสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่มีการดำเนินธุรกิจหลายด้าน ทั้งด้านการเงิน การจัดหาสินค้าอุปโภคบริโภคและปัจจัยการผลิตต่างๆ (รวมถึงน้ำมันเชื้อเพลิงด้วย) มาจำหน่ายให้แก่สมาชิก การรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่ายต่อไปยังตลาดกรุงเทพฯ โดยมีห้างแมคโคร และ ห้างโลตัสเป็นลูกค้าสำคัญ และที่สำคัญสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงยังเป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี ซึ่งเป็นเครือข่ายของสหกรณ์การเกษตรที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด

(3) เวทีหรือที่ประชุมเครือข่าย เวทีนี้จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือนเพื่อหารือกันว่าจะร่วมมือกันในเรื่องใดบ้าง ซึ่งโดยทั่วไปวางแผนว่าจะร่วมมือกันในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ วิชาการ และสวัสดิการ โดยการประชุมนี้จะเวียนกันเป็นเจ้าภาพระหว่างองค์กรที่เป็นสมาชิก สำหรับกิจกรรมที่ตกลงร่วมมือกันในการดำเนินการแล้ว ได้แก่ การจัดหาน้ำมันเชื้อเพลิง การจัดหาปุ๋ย และขณะนี้กำลังหารือกันในเรื่องของการรวบรวมผลผลิต และเพื่อให้การทำงานร่วมกันระหว่างเครดิตยูเนียนและสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงมีความเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นจึงได้มีการจัดทำบันทึกช่วยจำขึ้นเมื่อ

เดือนมีนาคม และตกลงกันที่จะจัดตั้งเป็น “ชมรม” เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือกันต่อไป (ขณะนี้อยู่ในระหว่างการจัดทำกติกาของชมรมและหาชื่อที่เหมาะสมทั้งนี้เนื่องจากสหกรณ์หรือองค์กรที่เข้ามาร่วมกิจกรรมในเครือข่ายนี้ไม่ได้มีเฉพาะที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอของเท่านั้น มีบางองค์กรมาจากจังหวัดอื่นด้วย)

นอกจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนดังกล่าวแล้ว ในสภาพความเป็นจริงยังมีองค์กร

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างเครือข่ายโซนอำเภอขลุง

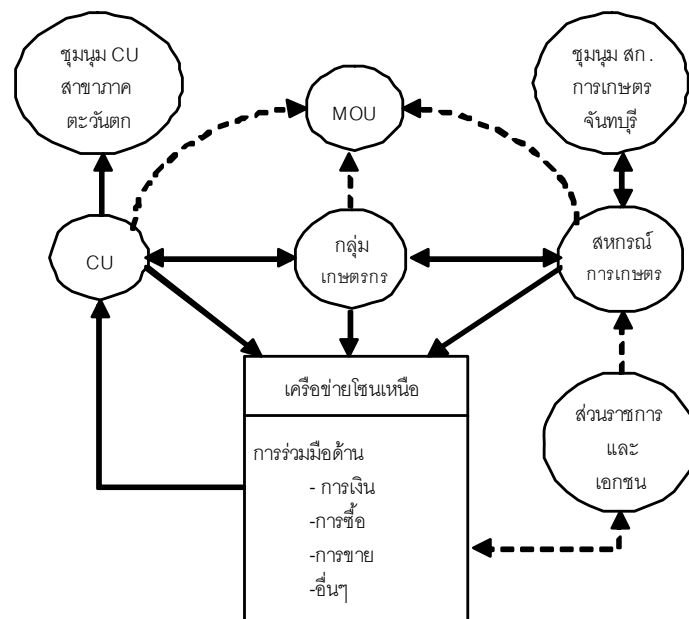
อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่อีก คือ ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย สาขาภาคตะวันออก ชุมชนสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี และ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ซึ่งแต่ละส่วนก็จะทำหน้าที่ของตนเพื่อสนับสนุนให้เครือข่ายโซนอำเภอขลุงนี้พัฒนาเจริญงอกงามต่อไป

4.1.2 เครือข่ายโซนเหนือ

สหกรณ์ และ กลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอสอยดาว และ โป่งน้ำร้อนมีการหารือกันและช่วยเหลือกันด้านธุรกิจอยู่บ้างแล้ว ดังนั้นการที่โครงการวิจัยเข้ามาก็ถือว่าการหนุนเสริมให้องค์กรต่างๆ ในโซนเหนือสามารถรวมตัวกันและร่วมมือกันได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ปัจจุบันเครือข่ายนี้มีสมาชิก 13 องค์กร เป็นสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์เครดิตยูเนียน และ กลุ่มเกษตรกร เครือข่ายนี้เริ่มต้นจากการร่วมมือช่วยเหลือกันอย่างไม่เป็นทางการ ผ่านกระบวนการประชุมพัฒนามาสู่การร่วมมือที่เป็นทางการ มีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น โดยมีการจัดทำบันทึกช่วยจำระหว่างกันได้ ซึ่งระบุว่า จะร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน รวมซื้อ รวมขาย และ

การจัดสวัสดิการร่วมกัน และได้จัดตั้งเป็นชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาว-โป่งน้ำร้อนขึ้น การบริหารชมรมทำโดยคณะกรรมการซึ่งเลือกกันเองจากผู้นำขององค์สมาชิก สำหรับการร่วมมือช่วยเหลือกันนี้อาจทำในภาพรวมทั้งหมดหรือระหว่างองค์กรก็ได้ กิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้ว เช่น สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อนให้สินเชื่อในรูปแบบของปุ๋ยและสินค้าอื่นๆ แก่สหกรณ์/กลุ่มที่ร่วมอยู่ในเครือข่าย ร่วมกันจัดทำโครงการหนึ่งสวน-หนึ่งต้น เป็นต้น และที่น่าสนใจคือการร่วมมือกันเพื่อเตรียมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในฤดูกาลที่กำลังจะมาถึง

โดยสรุปแล้ว โครงสร้างของเครือข่ายโซนเหนือมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือตัวองค์กรสมาชิก และ ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาว-โป่งน้ำร้อน (ภาพที่ 4.2) เช่นเดียวกับเครือข่ายในโซนอำเภอขลุง ส่วนราชการและองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายด้วยเช่นกัน

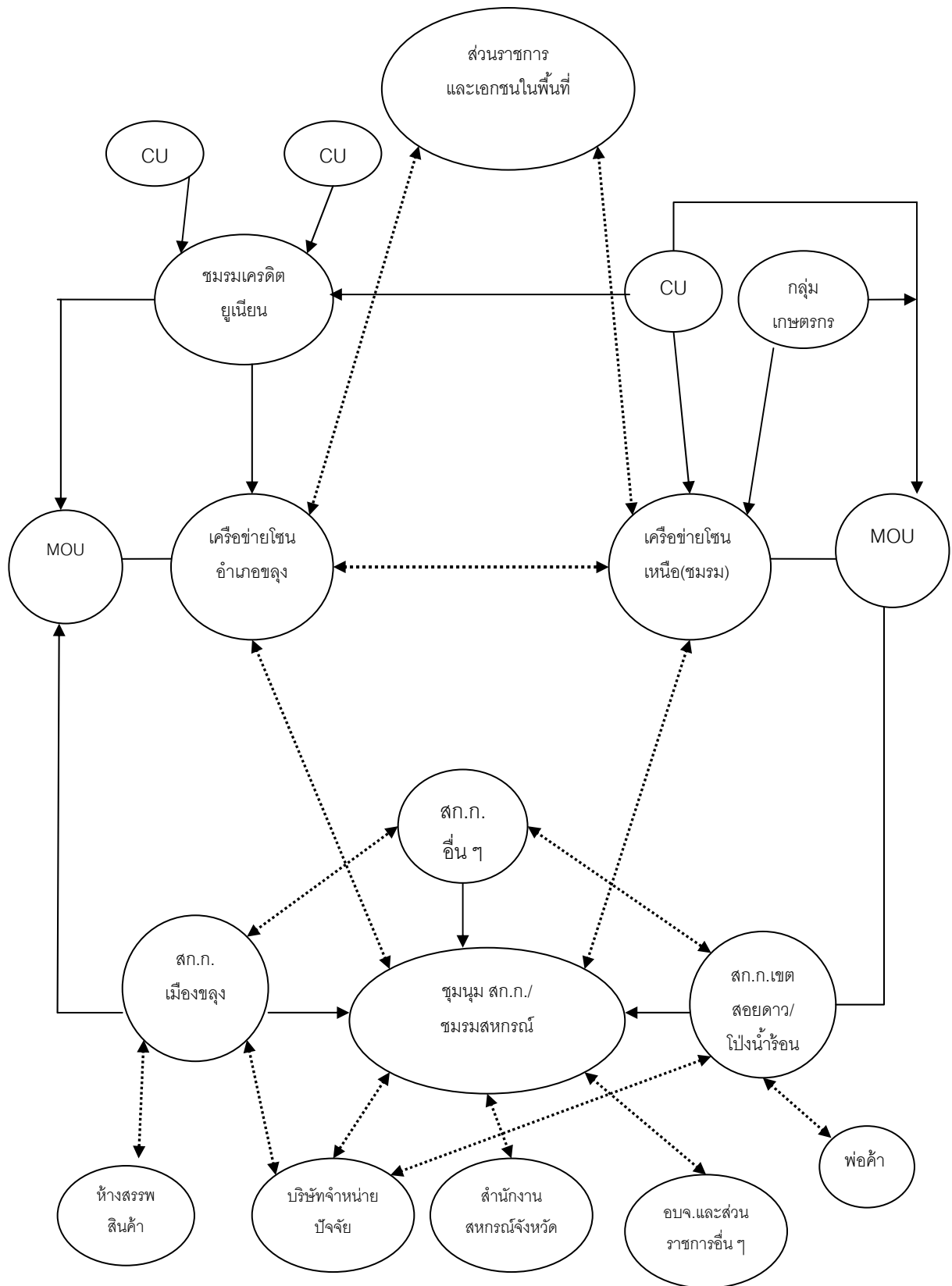

ภาพที่ 4.2 โครงสร้างเครือข่ายโซนเหนือ

4.1.3 เครือข่ายระดับจังหวัด

เครือข่ายระดับจังหวัด หรือเครือข่ายในภาพรวมของจังหวัด เป็นเครือข่ายที่วางไว้เพื่อเชื่อมต่อเครือข่ายในระดับพื้นที่ โครงสร้างของเครือข่ายระดับจังหวัดนี้มีชุมนุมสหกรณ์การเกษตร จันทบุรีเป็นศูนย์กลาง โดยที่ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรนี้มีสหกรณ์การเกษตรชั้นนำในจังหวัดจำนวน 14 แห่งเป็นสมาชิกอยู่ รวมถึงสหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของเครือข่ายในโซน อำเภอขลุง และ สหกรณ์การเกษตรสอยดาว สหกรณ์โคนมสอยดาว สหกรณ์ชาวสวนสอยดาวโป่งน้ำร้อน สหกรณ์การเกษตรโป่งน้ำร้อน ที่เป็นกำลังหลักของเครือข่ายโซนเหนือและสหกรณ์การเกษตร เหล่านี้เองที่กลายเป็นตัวเชื่อมประสานที่สำคัญของเครือข่ายโซนอำเภอขลุง และ โซนเหนือ เข้ากับ ชุมชุมสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี กลายเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด (ภาพที่ 4.3)

ชุมนุมสหกรณ์ในฐานะแกนกลางของเครือข่ายได้พยายามผลักดันให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกันในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเงิน การรวมซื้อปัจจัยการผลิต และการรวมขายผลผลิต โครงการเด่นๆ ที่ได้ดำเนินการอยู่ในขณะนี้คือโครงการรวมกันซื้อปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะโครงการปุ๋ย ปลอดภัยเบียร์ ที่ได้กล่าวถึงแล้ว นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนของขบวนการสหกรณ์ในการ ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหา หรือสร้างคุณประโยชน์เพิ่มให้แก่ สหกรณ์สมาชิก ผลงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เช่นการประสานงานกับ อบจ. จนกระทั่งมีการลงนามใน บันทึกความเข้าใจระหว่างกันในการที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาราคาผลไม้ตกต่ำ เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 โครงสร้างเครือข่ายระดับจังหวัด

4.2 ประเด็นสำคัญของแต่ละเครือข่าย

4.2.1 ความเป็นมาของเครือข่าย

ดังที่ได้กล่าวแล้วตั้งแต่ต้นว่าการทำงานในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ใต้โครงการนี้จะเน้นการทำงานในลักษณะต่อยอดหรือพัฒนาเครือข่ายเดิมที่มีอยู่แล้ว หรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นให้ดีขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ความต้องการของพื้นที่ และ ความพร้อมของคณะผู้วิจัย ซึ่งในที่สุดได้เลือกที่จะพัฒนาเครือข่ายใน 3 พื้นที่คือ เครือข่ายโซนอำเภอขลุง เครือข่ายโซนเหนือ และ เครือข่ายระดับจังหวัด สำหรับความเป็นมาและพัฒนาการของแต่ละเครือข่ายได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 3

4.2.2 การดำเนินการของเครือข่ายในปัจจุบัน

ประเด็นการร่วมมือของเครือข่ายโซนอำเภอขลุงที่ได้ดำเนินการมานับแต่เริ่มต้นโครงการจนถึงปัจจุบันคือ (1) จัดประชุม/เวทีซึ่งนอกจากสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของการร่วมมือทำกิจกรรมในลักษณะของเครือข่ายแล้วยังทำให้ผู้นำขององค์กรต่างๆ มีความรู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้น รวมถึงเข้าใจกันถึงปัญหาและศักยภาพของแต่ละองค์กร (2) ทำบันทึกช่วยจำระหว่างขบวนการเครดิตยูเนียน และ สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงจำกัด (3) จัดทำโครงการจัดหาปัจจัยการผลิตร่วมกันทั้งในระยะที่ผ่านมา และที่กำลังจะจัดทำในอนาคต (4) กำลังหารือกันเพื่อร่วมมือกันในการรวบรวมผลผลิตส่งให้กับห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ และ (5) กำลังดำเนินการจัดตั้งชมรมของเครือข่ายเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานและดำเนินงานของเครือข่าย (ภาพที่ 4.4)

สำหรับการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายโซนเหนือ หรือ โซนบน ที่ผ่านมาก็คล้ายกับของโซนอำเภอขลุง อย่างไรก็ตามการให้ความช่วยเหลือกันในโซนบนมีความหลากหลายมากกว่า คือมีทั้งการให้ความช่วยเหลือกันทางการเงิน การให้ความช่วยเหลือกันในด้านการจัดหาปัจจัยการผลิต และ ขณะนี้กำลังดำเนินการเรื่องของการตลาดร่วมกัน โดยมีโครงการผลิตและรวบรวมลำไยคุณภาพ (โครงการหนึ่งสวน หนึ่งต้น) โดยขอให้สมาชิกของสหกรณ์ที่ปลูกลำไยทุกคนเลือกลำไยไว้ให้สหกรณ์คนละ 1 ต้น โดยขอให้ดูแลการผลิตอย่างดี ทั้งนี้เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวสหกรณ์จะเข้ารวบรวมโดยให้ราคาตามคุณภาพของผลผลิต ยิ่งกว่านั้นขณะนี้เครือข่ายได้แสดงบทบาทนำในการเตรียมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงปลอดภัยที่คาดว่าจะตกต่ำในฤดูการผลิตปัจจุบันด้วย (ภาพที่ 4.4)

ในส่วน of เครือข่ายในภาพรวม ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรได้รับการวางตัวไว้ให้เป็นแกนกลางในการประสานงาน ซึ่งสามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี ในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ทำงานร่วมกับ อบจ. อย่างใกล้ชิดในการเตรียมการเพื่อแก้ไขปัญหาตลาดผลไม้ ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเกษตรกร รวมถึงทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการต่อรองกับบริษัทผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิต เพื่อให้สมาชิกสามารถซื้อปัจจัยการผลิตได้ในเงื่อนไขที่ดีขึ้น โครงการที่กำลังดำเนินการในปัจจุบันคือโครงการปลูกพลูดอกเบ็ญ ซึ่งบริษัทจำหน่ายปุ๋ยจะเป็นผู้แบกรับ

ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นแทนเกษตรกรรมที่เข้าร่วมโครงการเอง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการจัดงานเพื่อส่วนรวมของขบวนการสหกรณ์ด้วย เช่นงานวันสหกรณ์แห่งชาติ เป็นต้น (ภาพที่ 4.4)

สำหรับการเชื่อมโยงระหว่าง เครือข่ายระดับจังหวัดกับเครือข่ายย่อยในพื้นที่ทั้งในโซนอำเภอขลุ่ย และ โซนเหนือ นั้น ชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างใกล้ชิดผ่านสหกรณ์การเกษตรที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชนสหกรณ์การเกษตรอยู่แล้ว โดยมีสำนักงานสหกรณ์จังหวัดคอยให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิดในระยะแรก และ จะค่อยๆ ถอยออกมาเพื่อให้ขบวนการสหกรณ์ดูแลกันเองได้ในระยะยาว

4.2.3 วัตถุประสงค์/เป้าหมาย

1) เป้าหมายของทีมิวิจัย

ก่อนอื่นต้องเรียนเป็นข้อมูลเบื้องต้นก่อนว่าทีมิวิจัยไม่ได้กำหนดเป้าหมายไว้อย่างตายตัวในระยะเริ่มต้นโครงการ อย่างไรก็ตามหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ได้มีการปรึกษากันระหว่างทีมิวิจัย กับ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และ ผู้นำของกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่เพื่อกำหนดเป้าหมายของการทำงานขึ้น โดยคำนึงถึงเงื่อนไขทั้งด้านความพร้อมของพื้นที่ และ ทีมิวิจัยสุดท้ายได้กำหนดที่จะพัฒนาเครือข่ายขึ้น 3 เครือข่าย คือ เครือข่ายโซนอำเภอขลุ่ย เครือข่ายโซนเหนือ และ เครือข่ายระดับจังหวัด ตามที่ได้กล่าวถึงแล้ว

2) เป้าหมายของเครือข่าย

เครือข่ายทั้ง 3 ที่กล่าวถึงนี้มีเป้าหมายแบบเดียวกัน คือทำให้สมาชิกขององค์กรในเครือข่ายมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวเครือข่ายเหล่านี้ได้กำหนดให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในเชิงธุรกิจ สังคม/สวัสดิการ วิชาการ และข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงเป็นตัวแทนของขบวนการในการร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกเครือข่าย และสังคม

ในเชิงธุรกิจ เครือข่ายพยายามเชื่อมประสานงานและเปิดเวทีให้สมาชิกได้มีโอกาสหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางการเงิน พัฒนาเครือข่ายให้เป็นศูนย์กลางในการรวมกันซื้อปัจจัยการผลิต (ขณะนี้มีการดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรมแล้ว) และ รวมกันขายผลผลิต (เครือข่ายในโซนอำเภอขลุ่ย และ โซนเหนือได้ดำเนินการในเรื่องนี้บ้างแล้ว คาดว่าการดำเนินการจะเป็นรูปธรรมมากขึ้นในปีต่อไป)

ในด้านสังคมเครือข่ายในระดับจังหวัดร่วมมือกับหน่วยราชการและองค์กรอื่นๆ จัดงานวันสหกรณ์แห่งชาติ จัดกีฬาสหกรณ์ และอื่นๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกสหกรณ์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยิ่งกว่านั้นขณะนี้บางเครือข่ายกำลังหารือกันเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกของเครือข่าย เช่น เครือข่ายโซนเหนือกำลังหารือกันในเรื่องของการฌาปนกิจสงเคราะห์ สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ เป็นต้น

ในด้านวิชาการและข้อมูลข่าวสาร นอกเหนือจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน อย่างสม่ำเสมอในการประชุมที่จัดขึ้นเกือบทุกเดือนแล้วการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ ข่าวสารต่อกันยัง ดำเนินการผ่านการติดต่อกันโดยตรงของสมาชิกเครือข่ายด้วย ยิ่งกว่านั้นเครือข่ายยังได้อาศัยพลังจาก ความร่วมมือในการดึงเอาผู้รู้ด้านต่างๆ เข้ามาเสริมความรู้ให้แก่ผู้นำ สมาชิก และ เจ้าหน้าที่ของ สหกรณ์ ในด้านอุดมการณ์สหกรณ์ เกษตรอินทรีย์ การผลิตที่เกี่ยวข้อง และในอนาคตอันใกล้ในโซน อำเภอขลุ่ยจะมีการเสริมความรู้ในด้านการจัดการการตลาดผลไม้ เป็นต้น

การประสานงานกับองค์กรอื่นเพื่อดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่สมาชิก เช่น ประสานงานกับ อบจ. เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาตลาดผลไม้ของเครือข่ายในระดับจังหวัด ประสานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมป้องกันปัญหาโรคความมันสำปะหลังตกต่ำของเครือข่ายโซนเหนือ เป็นต้น

กิจกรรมความร่วมมือในลักษณะที่กล่าวถึงนี้จะได้มีการดำเนินการต่อเนื่องในปีต่อไป ด้วย

นอกจากการร่วมมือในการทำกิจกรรมแล้วเครือข่ายโซนเหนือได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมา เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานด้วย เรียกว่า “ชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาว โป่งน้ำร้อน” ซึ่งองค์กรในลักษณะเดียวกันนี้ก็กำลังอยู่ในระหว่างการจัดตั้งในโซนอำเภอขลุ่ยด้วย (เครือข่ายได้ลงมติกันแล้วว่าให้จัดตั้ง) ส่วนของเครือข่ายในภาพรวมของจังหวัดมีชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรจันทบุรีซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน และเพื่อให้ชุมนุม สามารถให้บริการแก่กลุ่มอื่นได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นขณะนี้ได้มีการพิจารณาปรับปรุงระเบียบของ ชุมชุมกว่าด้วยการรับสมาชิกสมทบ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเกษตรกร และ องค์กรอื่นสามารถเป็นสมาชิก สมทบของชุมนุมสหกรณ์ได้

4.2.4 แนวทางการดำเนินการ (ที่ทีมวิจัยได้กำหนดกรอบไว้)

รายละเอียดอยู่ในบทที่ 3

4.2.5 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ความสำเร็จในที่นี้ โครงการจะพิจารณาจากผลการดำเนินงานใน 2 มิติ คือ การมี เครือข่ายตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ เครือข่ายที่ตั้งไว้มีการประชุมหรือการดำเนินกิจกรรมหรือไม่ โดย ระดับความสำเร็จจะจัดลำดับดังนี้ (1) มีเครือข่ายเกิดขึ้น (มีการจัดประชุม) แต่ยังไม่เกิดการร่วมมือใน การทำกิจกรรม ถือว่ามีความสำเร็จในระดับพอใช้ (2) มีเครือข่ายเกิดขึ้น และ มีการดำเนินกิจกรรม ร่วมกันแล้วด้านใดด้านหนึ่ง ถือว่ามีความสำเร็จในระดับดี และ (3) มีเครือข่ายเกิดขึ้น และมีการดำเนิน กิจกรรมร่วมกันในหลายๆ ด้าน ถือว่ามีความสำเร็จในระดับดีมาก

เมื่อใช้เกณฑ์ดังกล่าวเป็นมาตรฐานในการวัดความสำเร็จของงานของทีมนักวิจัย อาจประเมินได้ว่าโดยภาพรวมแล้วประสบความสำเร็จในระดับดีแม้เครือข่ายจะได้ตกลงกันทำกิจกรรมหลายเรื่องแต่การดำเนินการบางเรื่องยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่นกรณีของการเชื่อมโยงเพื่อการจัดหาน้ำมันของเครือข่ายโซนอำเภอขลุง ที่การดำเนินงานไม่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ไม่เอื้ออำนวย

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีของทีมนักวิจัย ประกอบไปด้วย

1) ความพร้อมของพื้นที่ คำว่าพื้นที่ในที่นี้หมายถึงความถึง ผู้นำองค์กร หน่วยงานราชการ และ เอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทั้ง 3 พื้นที่ที่เลือกเป็นพื้นที่ในการทำงานนั้น ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งกับแนวคิดในเรื่องของเครือข่าย จึงมีความเต็มใจและยินดีในการร่วมมือกับโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี ซึ่งได้แสดงบทบาทสำคัญในการกระตุ้นและผลักดันให้เกิดการทำงานในรูปของเครือข่ายความร่วมมืออย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังได้ช่วยประสานงานและทำความเข้าใจกับส่วนราชการ และ องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ในเรื่องของโครงการ ทำให้โครงการ และการส่งเสริมเครือข่ายได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาถึงภูมิหลังของผู้นำทั้งหลายที่เป็นแกนนำในการทำงานในพื้นที่ ก็พบว่าจำนวนหนึ่งมีความรู้จักคุ้นเคยกันมาก่อนแล้ว เนื่องจากอยู่ในพื้นที่เดียวกัน หรือเคยทำงานร่วมกันมาก่อน

2) ความสอดคล้องของความต้องการระหว่างผู้เข้าร่วมเครือข่าย เช่นทางโซนเหนือมีปัญหาเหมือนกันในเรื่องของการผลิตลำไย มันสำปะหลัง จึงต้องรวมตัวกันเพื่อช่วยกันหาทางแก้ปัญหา

นอกจากนั้นความสอดคล้องกัน ยังหมายถึงกรณีที่ฝ่ายหนึ่งมีบริการที่อีกฝ่ายหนึ่งมีความต้องการด้วย เช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการเงิน แต่สมาชิกของตนต้องการซื้อปัจจัยการผลิต และ ขายผลผลิต ถ้าสหกรณ์เครดิตยูเนียนต้องลงมาทำธุรกิจเหล่านั้นเอง อาจมีปัญหาหลายด้าน (ต้องลงทุนใหม่และขาดความชำนาญ) ในขณะที่สหกรณ์การเกษตรมีบริการเหล่านี้ให้บริการอยู่แล้ว ถ้าสมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียนเข้ามาใช้บริการด้วยก็จะทำให้ขนาดธุรกิจใหญ่ขึ้นส่งผลให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยธุรกิจลดลง การร่วมมือกันจึงเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

3) ทีมนักวิจัย โครงการมีทีมนักวิจัยที่ฝังตัวอยู่ในพื้นที่ และ งานของโครงการสอดคล้องกับภารกิจหลักของนักวิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีความเต็มใจในการทำงานอย่างเต็มที่ ยิ่งกว่านั้นคณะผู้วิจัยที่อยู่ในพื้นที่ยังเป็นผู้ที่มีพื้นฐานในการทำงานกับชาวบ้านมาอย่างยาวนาน และมีประสบการณ์ในการจัดกระบวนการกลุ่ม หรือการทำงานแบบมีส่วนร่วมมาก่อน

นอกจากนี้การมีผู้ร่วมทีมจากภายนอกเข้าไปร่วมงานด้วยก็มีส่วนอยู่บ้างในด้านจิตวิทยา ทำให้ผู้นำ และ ชาวบ้านเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการที่จะเข้ามาทำกิจกรรมกับโครงการมากขึ้น

4) กระบวนการทำงาน กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม และเป็นกันเองระหว่างทีมวิจัยและผู้นำขององค์กรที่ร่วมงานมีส่วนช่วยให้บรรยากาศในการประชุมในเวทีต่างๆ ค่อนข้างดี เกิดความร่วมมือ มีการนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นต่างๆ อย่างเปิดเผย และผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้สึกว่าคุณสมบัติหรือข้อดีของที่ประชุมเกิดจากตัวของพวกเขาเองไม่ได้เกิดจากการสั่งการของทางราชการหรือของทีมวิจัย จึงทำให้มีการปฏิบัติตามมติอย่างเป็นรูปธรรม

5) ผลการทำกิจกรรมโดยเฉพาะในระยะเริ่มต้นมีรูปธรรมชัดเจน ทำให้เกิดความมั่นใจว่าวิธีการทำงานในรูปของเครือข่ายคือแนวทางที่ถูกต้อง จึงเกิดการร่วมมือกันที่ต่อเนื่อง

6) เงินช่วยเหลือของโครงการวิจัยในการจัดเวที เงินช่วยเหลือในการจัดเวทีมีบทบาทสำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะในระยะแรกๆ ที่ผู้เข้าร่วมอาจยังไม่มั่นใจว่าการทำงานในรูปเครือข่ายจะมีประโยชน์หรือไม่ อย่างไรก็ตามมีความคิดเห็นว่าการให้เงินสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายนั้นน่าจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรกให้การสนับสนุนเต็มที่ ช่วงที่สองให้การสนับสนุนเหมือนช่วงแรก แต่ให้หักไว้ครึ่งหนึ่งเข้ากองกลางของเครือข่าย สำหรับส่วนที่ขาดให้สมาชิกของเครือข่ายรับผิดชอบเอง และในช่วงที่สาม เครือข่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด โดยมีเงินที่หักไว้ในช่วงที่ 2 เป็นกองทุนสำรองสำหรับการดำเนินงาน

บทที่ 5

เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ปัญหาความยากจน

5.1 ตัวแบบในการวิเคราะห์

5.1.1 กรอบแนวคิดของการวิเคราะห์

สำหรับกรอบในการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายที่มีต่อการแก้ปัญหา รายได้ของสมาชิกองค์กรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายนั้นสามารถพิจารณาได้ตามภาพที่ 5.1 ซึ่งเมื่อสหกรณ์ กลุ่ม หรือองค์กรประชาชนอื่นๆ ได้เข้ามาร่วมงานกันเป็นเครือข่ายแล้ว สิ่งที่จะเกิดตามมาในเบื้องต้นจากการร่วมมือกันก็คืออำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น และ ความประหยัดจากการความร่วมมือหรือจากขนาดของธุรกิจ ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นนี้มีผลทำให้เครือข่ายสามารถต่อรองหรือดำเนินการที่สร้างประโยชน์แก่องค์กรสมาชิกได้ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการในเชิงธุรกิจ เช่นการต่อรองกับผู้ค้าปัจจัยการผลิตเพื่อให้เครือข่ายหรือสมาชิกเครือข่ายสามารถซื้อปัจจัยการผลิตได้ในเงื่อนไขที่ดีกว่าเดิม (ราคาถูกลง คุณภาพดี มีบริการที่มากับตัวสินค้าที่ดี ฯลฯ) การต่อรองกับผู้รับซื้อผลผลิต ทำให้สามารถขายผลผลิตได้ราคาดีขึ้น มีช่องทางการตลาดกว้างขวางขึ้น รวมถึงสามารถต่อรองเพื่อต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งในเชิงวิชาการและนโยบายได้มากขึ้น

การดำเนินการภายใต้เงื่อนไขที่ดีขึ้นดังกล่าวจะช่วยให้องค์กรต่างๆ ที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายได้รับผลประโยชน์มากขึ้น โดยเฉพาะต้นทุนทางธุรกิจที่ลดลง ขณะที่รายได้เพิ่มขึ้น มีผลทำให้สามารถให้บริการที่ดีขึ้นแก่สมาชิกของตนเองได้ ทำให้สมาชิกมีรายได้สุทธิที่ดีขึ้น และระดับความยากจนที่วัดในเชิงของรายได้ลดลง

สำหรับเงื่อนไขที่จะทำให้ได้ผลตามกรอบความคิดนี้ก็คือ (1) ปีการผลิตที่พิจารณาต้องเป็นปีการผลิตปกติทั้งในด้านการผลิตและการตลาด (2) องค์กรที่เข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายต้องมีการร่วมมือกันอย่างจริงจัง และ (3) ไม่มีการคดโกงกันในเครือข่าย

5.1.2 แนวทางในการประเมินบทบาทของเครือข่าย

การประเมินบทบาทของเครือข่ายสามารถประเมินได้หลายจุด ดังนี้

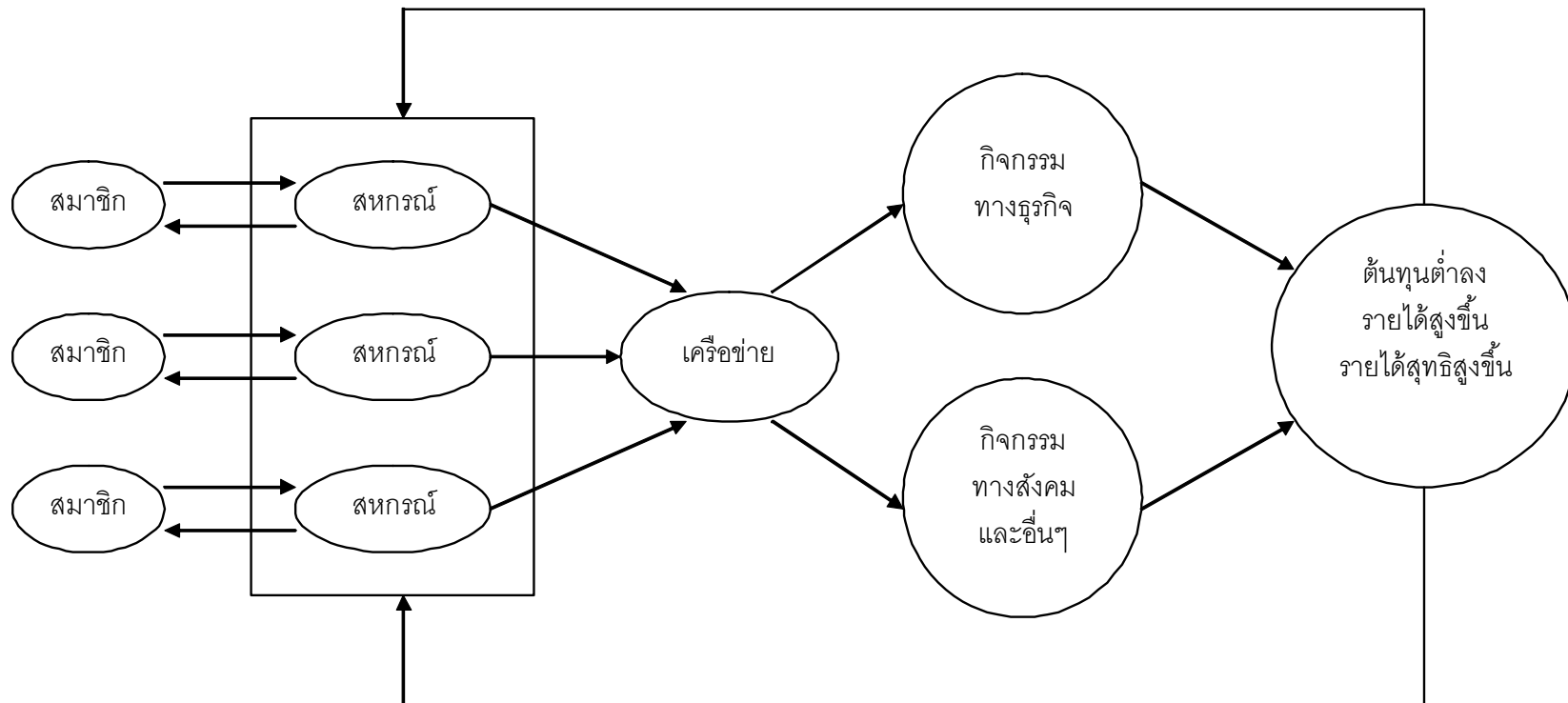
1) ประเมินภาพรวมของเครือข่ายว่าจากกิจกรรมที่ทำไปนั้นทำให้เกิดการประหยัดในด้านของต้นทุนอย่างไร มีรายได้สูงขึ้นเท่าไร และ รายได้สุทธิที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร นอกจากนั้นยังต้องประเมินถึงบทบาทในการต่อรองหรือเรียกร้องการสนับสนุนจากหน่วยราชการและองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

2) ประเมินที่ตัวสหกรณ์/องค์กรสมาชิกของเครือข่าย โดยดูว่าการร่วมมือกับเครือข่ายเกิดผลประโยชน์แก่องค์กรมากน้อยอย่างไร

3) ประเมินที่ตัวสมาชิกของสหกรณ์/องค์กรโดยตรงว่าได้รับประโยชน์จากการทำงานของเครือข่ายอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ

5.2 บทบาทของเครือข่ายในพื้นที่กับการแก้ปัญหาความยากจน

เนื่องจากการดำเนินงานโครงการนี้มีระยะเวลาค่อนข้างสั้น (น้อยกว่า 1 ปี) กิจกรรมส่วนใหญ่ของเครือข่ายยังอยู่ในระยะเริ่มต้นยังไม่สามารถประเมินผลได้ ดังนั้นจึงขอเสนอให้ดำเนินการประเมินบทบาทของเครือข่ายในเรื่องนี้ในภายหลัง แยกออกจากโครงการที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 5.1 กรอบแนวทางในการวิเคราะห์ผลการทำงาน

ของเครือข่าย

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้

6.1.1 การประเมินผลสำเร็จของโครงการ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าหลังจากที่ได้ประชุมหารือกับทีมวิจัย ผู้นำสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้อง ภายใต้อำนวยการเบื้องต้น และ ศักยภาพของทีมงานที่มีอยู่ (คน งบประมาณ และอื่นๆ) ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินงานของโครงการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ไม่จำเป็นต้องไปส่งเสริมให้ตั้งเครือข่ายใหม่เพิ่มขึ้นอีก แต่จะส่งเสริมให้เครือข่ายที่มีอยู่เดิมมีความเข้มแข็ง และมีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าขององค์กรสมาชิกและบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์กรเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าการลักษณะการร่วมมือที่มีอยู่เดิมในพื้นที่มีลักษณะการรวมตัวเป็นพื้นที่ๆ ไป การพัฒนาเครือข่ายในโครงการนี้จึงเน้นเป็นเครือข่ายพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่เป้าหมายออกเป็น 3 พื้นที่ คือพื้นที่โซนอำเภอขลุง โซนเหนือ และ ภาพรวมระดับจังหวัด ทั้งนี้ทีมวิจัยวางแผนไว้ว่าจะพัฒนา (สร้าง) เครือข่ายในทั้ง 3 พื้นที่ให้มีความเข้มแข็ง คือนอกจากมีเครือข่ายแล้ว เครือข่ายที่พิจารณาจะต้องมีการประชุมหรือการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วย โดยตั้งเกณฑ์วัดระดับความสำเร็จของงานดังนี้ (1) มีเครือข่ายเกิดขึ้น (มีการจัดประชุม) แต่ยังไม่เกิดการร่วมมือในการทำกิจกรรม ถือว่าโครงการบรรลุเป้าหมายในระดับพอใช้ (2) มีเครือข่ายเกิดขึ้น และ มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันแล้วด้านใดด้านหนึ่ง ถือว่าบรรลุเป้าหมายในระดับดี และ (3) มีเครือข่ายเกิดขึ้น และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในหลายๆ ด้าน ถือว่าบรรลุเป้าหมายในระดับดีมาก

สำหรับทีมวิจัยได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะพัฒนาเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งขึ้นกว่าเดิม คือให้มีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในเชิงธุรกิจและสังคมอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

เมื่อพิจารณาในเรื่องการพัฒนาเครือข่าย พบว่าการดำเนินงานในโซนอำเภอขลุงทำให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก และ สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุงอย่างเป็นรูปธรรม มีการประชุมร่วมกันค่อนข้างสม่ำเสมอ มีการจัดทำบันทึกช่วยจำว่าด้วยความร่วมมือกันระหว่างชมรมและสหกรณ์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้มีการจัดทำโครงการจัดหาปัจจัยการผลิตร่วมกัน และในระยะหลังมีการหารือกันในเรื่องของการรวบรวมผลผลิตร่วมกันด้วย รวมถึงได้มีมติร่วมกันที่จะจัดตั้ง “ชมรม” ขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานระหว่างสมาชิกของเครือข่าย

ขณะเดียวกันในโซนเหนือก็ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น มีการประชุมหารือกันอย่างสม่ำเสมอ มีการช่วยเหลือกันทั้งในด้านการเงิน ปัจจัยการผลิต และมีโครงการที่จะทำตลาดสินค้าบางตัวร่วมกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้สมาชิกของเครือข่ายโซนเหนือได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาวโป่งน้ำร้อนขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานของเครือข่ายโซนเหนือ และ เพื่อให้การร่วมมือกันนั้นมีความเป็นทางการมากขึ้นสมาชิกของเครือข่ายได้จัดทำบันทึกช่วยจำว่าด้วยความร่วมมือกันขึ้น 1 ฉบับประเด็นของความร่วมมือที่ควรได้กล่าวถึงในที่นี้ประเด็นหนึ่งก็คือการร่วมมือของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในโซนเหนือทำให้อำนาจในการต่อรองของขบวนการสหกรณ์มีมากขึ้น และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานปกครองในพื้นที่ ตัวอย่างที่สำคัญคือชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเป็นแกนกลางในการจัดประชุมร่วมกับส่วนราชการและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมการแก้ปัญหาความมั่นคงสำปะหลังในปีการผลิต 2549/50 ที่คาดว่าจะตกต่ำ

สำหรับเครือข่ายระดับจังหวัด ศูนย์กลางของเครือข่ายอยู่ที่ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี ซึ่งสมาชิกเป็นสหกรณ์การเกษตร 14 แห่ง กระจายอยู่ทุกอำเภอในจังหวัด ชุมชุมได้เข้ามาร่วมงานกับโครงการวิจัยตั้งแต่เริ่มแรก และแสดงบทบาทนำในการประสานกับหน่วยงานต่างๆ จนเกิดกิจกรรมหลายอย่าง ที่สำคัญคือการร่วมมือกับ อบจ. ในการแก้ไขปัญหาตลาดผลไม้ (มีการจัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างขบวนการสหกรณ์และ อบจ. ในเรื่องดังกล่าว) เป็นแกนกลางในการต่อรองกับผู้ค้าปัจจัยการผลิตหลายชนิดจนทำให้สามารถจัดซื้อปัจจัยการผลิตได้ในเงื่อนไขที่ดีกว่าเดิม และขณะนี้ก็มีโครงการปลูกดอกเบญจซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากจากองค์กรสมาชิก นอกจากนี้แล้วชุมนุมยังมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดงานส่วนรวม เช่น งานวันสหกรณ์แห่งชาติ เป็นต้น ชุมชุมสามารถทำงานร่วมกับเครือข่ายพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิดผ่านสหกรณ์การเกษตรที่เป็นสมาชิกของตนในพื้นที่

จากกิจกรรมที่กล่าวถึงข้างต้น เมื่อใช้เกณฑ์ดังกล่าวเป็นมาตรฐานในการวัดความสำเร็จของงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทีมวิจัยประเมินว่า โดยภาพรวมแล้วประสบความสำเร็จในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากเครือข่ายที่ทีมวิจัยเข้าไปส่งเสริมอยู่ที่มีการประชุมร่วมกันค่อนข้างต่อเนื่อง และมีการทำกิจกรรมร่วมกันหลายกิจกรรม อย่างไรก็ดี การดำเนินการบางเรื่องที่ได้ตกลงกันไว้นั้นยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่นกรณีของการเชื่อมโยงเพื่อการจัดหาน้ำมันของเครือข่ายโซนอำเภอขลุง (เนื่องจากฝนตกดี และ ตลาดน้ำมันมีความผิดปกติ ดังได้กล่าวมาแล้ว)

สำหรับเรื่องการทำรอบทิศทางของสหกรณ์ที่ร่วมโครงการในครั้งนี้นี้เกือบทั้งหมดมีการจัดทำรอบทิศทางของตนไว้แล้ว โดยได้รับการสนับสนุนการจัดทำจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ ส่วนกรณีของเครือข่ายที่ทำงานร่วมกันอยู่ในขณะนี้ ในส่วนของชุมนุมสหกรณ์การเกษตร โครงการ

ได้เข้าไปช่วยสนับสนุนให้มีการจัดทำกรอบทิศทางเรียบร้อยแล้ว สำหรับเครือข่ายในพื้นที่ที่มีแผนที่จะจัดทำกรอบทิศทางของตนอยู่เช่นกัน

ส่วนเรื่องบทบาทของเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาความยากจนนั้น ในขณะนี้ยังไม่สามารถประเมินผลได้เนื่องจากระยะเวลาการดำเนินโครงการสั้นเกินไป

6.1.2 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ

สำหรับการดำเนินงานโครงการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีโดยรวมแล้วมีปัญหาค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้ร่วมทีมวิจัย ส่วนราชการ และ ผู้นำในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่บ้าง คือเรื่องเวลาของผู้วิจัยซึ่งแต่ละคนมีงานประจำของตนเองอยู่แล้ว และงานในหน่วยงานของตนในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง ทำให้การทำงานของโครงการติดขัดอยู่บ้าง

6.2 ประโยชน์ที่นักวิจัยได้รับ

เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่รวมเอางานวิจัย และ งานปฏิบัติการเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ หลายประการ โดยผู้วิจัยที่เป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยซึ่งได้รับการกล่าวขวัญอยู่เสมอว่า “เป็นพวกหอคอยงาช้าง” ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำงานกับชาวบ้านในพื้นที่ หรือที่หลายคนเรียกว่าพวก “รากหญ้า” ได้เข้าใจว่าจริงๆ แล้วประชาชนในพื้นที่เป็นคนที่มีศักยภาพไม่ได้ด้อยกว่าคนที่ได้รับการศึกษาสูงๆ เลย และศักยภาพในบางด้านนั้นสูงกว่าพวกที่อยู่ได้รับการศึกษาสูงๆ ด้วย ซึ่งเป็นการยืนยันว่าความรู้มีอยู่ในทุกที่ คนสามารถเรียนรู้ความรู้ต่างๆ ได้โดยผ่านระบบโรงเรียน และ นอกโรงเรียน การรวบรวมความรู้ที่มีอยู่แต่ไม่ได้บันทึกไว้อย่างชัดเจนให้เป็นหมวดหมู่และบันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ นั้นเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ ผู้ที่มีความรู้ในพื้นที่ต่างๆ ควรได้รับการยอมรับ และ ให้ความสำคัญด้วย

สำหรับนักวิจัยที่เป็นนักปฏิบัติ ซึ่งฝังตัวอยู่ในพื้นที่ก็ได้มีโอกาสเห็นถึงแนวทางในการทำงานวิจัย ซึ่งต้องมีการกำหนดประเด็น กำหนดวิธีการ และ แนวทางในการปฏิบัติที่ค่อนข้างชัดเจนตายตัว รวมถึงวิธีการในการจัดทำรายงานการวิจัย อย่างไรก็ตามสิ่งที่ยอมรับร่วมกันระหว่างนักวิจัย 2 กลุ่มนี้ก็คือ การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือเชิงพัฒนานั้นการกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนเกินไปอาจไม่เป็นผลดีมากนัก ในขณะเดียวกันการไม่กำหนดกรอบหรือเงื่อนไขใดๆ เลย ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นสิ่งที่ควรเป็นคือ “การกำหนดกรอบและเป้าหมายการทำงานให้กับทีมวิจัย ส่วนวิธีการปฏิบัตินั้นให้เป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะไปกำหนดเองโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับเงื่อนไขของพื้นที่

สำหรับความรู้เกี่ยวกับเรื่องของกระบวนการในการสร้างเครือข่ายในภาพรวมที่จะเป็นองค์ความรู้สำหรับการดำเนินการในอนาคตนั้น จำเป็นต้องสรุปจากกรณีศึกษาหลายๆ กรณี ซึ่งจะทำได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่จำเป็นที่จะทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายเกิดขึ้น และ มีการพัฒนาได้ต่อไปอย่างยั่งยืน

สำหรับกรณีของโครงการในพื้นที่จันทบุรี ความสำเร็จของโครงการในระดับที่กล่าวไว้แล้วนั้นเป็นผลมาจากหลายปัจจัยประกอบกัน ที่สำคัญได้แก่ (1) ความพร้อมของพื้นที่ (ความพร้อมของผู้นำองค์กร หน่วยราชการ และ เอกชนที่เกี่ยวข้อง) (2) ความสอดคล้องของความต้องการระหว่างผู้เข้าร่วมเครือข่าย (ทุกองค์กรได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเครือข่าย) (3) ทีมวิจัยที่มีทั้งนักปฏิบัติในพื้นที่และนักวิชาการจากภายนอกมาร่วมกัน (4) กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่ให้คนในพื้นที่เป็นผู้มีบทบาทนำ (5) ความสำเร็จของการดำเนินงานในระยะเริ่มต้น และ (6) เงินช่วยเหลือในการจัดประชุม/เวทีโดยเฉพาะในระยะเริ่มต้น

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกระบวนการวิจัย

ได้กล่าวมาแล้วว่า กระบวนการวิจัยสำหรับโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น การกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนเกินไปอาจไม่เป็นผลดีในการปฏิบัติ ในขณะที่หากการไม่กำหนดกรอบหรือเงื่อนไขใดๆ เลย ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นสิ่งที่ควรเป็นคือ

- (1) ผู้ประสานงานกำหนดกรอบและเป้าหมายการทำงานที่ต้องการ
- (2) ทีมวิจัยในพื้นที่นำกรอบและเป้าหมายที่กำหนดไว้ในข้อ (1) ไปพิจารณาวางแผนหรือวิธีดำเนินการ (รวมถึงแผนงาน) ที่เหมาะสม โดยต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของพื้นที่
- (3) ทีมวิจัยนำแนวทางหรือวิธีดำเนินการที่ได้ตาม (2) เสนอให้กับผู้ประสานงานกลางพิจารณาให้ความเห็นชอบ (ควรมีการประชุมร่วมกันในขั้นตอนนี้)
- (4) ทีมวิจัยดำเนินการตามวิธีการที่ได้รับความเห็นชอบ ในขั้นตอนนี้ (3)
- (5) ผู้ประสานงานกลางติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนเป็นระยะๆ พร้อมๆ กับการให้ความเห็นในการปฏิบัติงานเพื่อให้การวิจัยบรรลุผลตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามต้องระลึกเสมอว่าความเห็นที่ให้นั้นไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของงานวิจัย

ขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นดังกล่าวน่าจะถือว่าเป็นขั้นตอนการปฏิบัติในระยะการวิจัยแรกเท่านั้น หากเป็นไปได้ควรมีการดำเนินการต่อในระยะที่ 2 ด้วยคือ การประเมินผลโครงการ ซึ่งควรดำเนินการแยกต่างหากจากโครงการที่ดำเนินการในระยะที่ 1) และการให้การสนับสนุนเพิ่มเติมตามความจำเป็นของเครือข่าย ในด้านการสนับสนุนทางการเงินในระยะนี้อาจ แบ่ง เป็น 2 ช่วง คือ ในช่วงแรกให้เงินสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายเหมือนช่วงแรก แต่ให้หักไว้ครึ่งหนึ่งเข้ากองกลางของเครือข่าย สำหรับส่วนที่ขาดให้สมาชิกของเครือข่ายจ่ายสมทบ และ ในช่วงที่สอง เครือข่าย

รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด โดยมีเงินที่หักไว้ในช่วงที่ 2 เป็นกองทุนสำรองสำหรับการดำเนินงาน ยิ่งไปกว่านั้นควรส่งเสริมให้เครือข่ายสร้างกองทุนของตนเองขึ้นเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

นอกจากประเด็นด้านการเงินแล้วการให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการที่เหมาะสมกับเป้าหมาย เจ็อนไซ และ ความต้องการของเครือข่าย เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องควรดำเนินการอย่างยิ่ง

บทสรุปผู้บริหาร

ข้อมูลเบื้องต้นของโครงการ

“โครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” เป็นโครงการย่อยในชุดโครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ 36 จังหวัด มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชน และ สหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ไขปัญหาความยากจน

“สหกรณ์” ในที่นี้ประกอบด้วย สหกรณ์ที่จดทะเบียน ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และ สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน และ สหกรณ์ภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกร ธนาคารหมู่บ้านตามแนวพระราชดำริ กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

กระบวนการวิจัยที่ใช้ในโครงการนี้ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมุ่งไปที่องค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ส่วนแรก คือ การพัฒนาผู้นำกลุ่ม/องค์กรในลักษณะของการสร้างคุณค่าสหกรณ์ให้ตระหนักถึงการร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการปรับกระบวนการทัศน์และวิธีคิดเชิง บูรณาการให้แก่ผู้นำ เพื่อให้มีศักยภาพและความพร้อมในการบริหารจัดการองค์การ ส่วนที่สอง คือ การหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำกรอบทิศทางงานดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรที่คำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และส่วนที่สาม คือ หนุนเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรในระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด โดยมีกระบวนการดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษาสถานการณ์และบทบาทการดำเนินงานของสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
- 2) ตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
- 3) จัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กรเรื่องการจัดทำกรอบทิศทางงานดำเนินงานขององค์กรและการเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
- 4) จัดทำกรอบทิศทางงานดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน
- 5) สนับสนุนการสร้างพันธมิตร/การเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ทั้งนี้ในระหว่างการทำงานมีการร่วมประชุมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมประสานงานกลาง และ ทีมวิจัยในจังหวัดอื่นๆ ด้วย สำหรับกรอบระยะเวลาในการทำงานในโครงการนี้ คือ 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2548 เป็นต้นไป

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลคนจนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

การขึ้นทะเบียนคนจนอย่างแท้จริงในจังหวัดจันทบุรีมีจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตามก็ตีพบว่าผู้ที่ขึ้นทะเบียนดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ทางตอนบนหรือตอนเหนือของจังหวัด ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้มีสภาพเป็นพื้นที่สูงและภูเขา และบางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวน มีระดับการพัฒนาในเชิงของโครงสร้างพื้นฐานน้อยกว่าพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของจังหวัด ประเด็นปัญหาสำคัญของผู้ขึ้นทะเบียนคือ ปัญหาที่ดินทำกิน และ ปัญหาหนี้สิน ส่วนประเด็นปัญหาอื่นไม่มีนัยสำคัญมากนัก สำหรับสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากความล้มเหลวทางการผลิตและการตลาดเป็นสำคัญ

ในส่วนของสมาชิกสหกรณ์ที่ได้ขึ้นบัญชีคนจนไว้ก็มีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับสมาชิกทั้งหมดของสหกรณ์ โดยความหนาแน่นของผู้ขึ้นทะเบียน และ ประเด็นปัญหาที่พบก็เหมือนกับกรณีภาพรวมของทั้งจังหวัด

2. การพัฒนาเครือข่ายภายใต้โครงการวิจัย

จากการประชุมหารือระหว่างทีมวิจัย ผู้นำสหกรณ์ (กลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้อง) และ สำนักงานสหกรณ์จังหวัด ได้ข้อสรุปว่าภายใต้ข้อมูลเบื้องต้น และ ศักยภาพของทีมงานที่มีอยู่ (คนงบประมาณ และ อื่นๆ) การทำงานของโครงการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ควรเน้นที่การส่งเสริมให้เครือข่ายที่มีอยู่เดิมในพื้นที่มีความเข้มแข็ง และ มีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าขององค์กรสมาชิกและบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์กรเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นลักษณะการร่วมมือที่มีอยู่เดิมในพื้นที่มีลักษณะการรวมตัวกันเป็นพื้นที่ๆ ไป การพัฒนาเครือข่ายในโครงการนี้จึงเน้นเป็นเครือข่ายพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่เป้าหมายออกเป็น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่โซนอำเภอขลุง โซนเหนือ (อำเภอโป่งน้ำร้อน และ อำเภอสอยดาว) และ ภาพรวมระดับจังหวัด ทั้งนี้ทีมวิจัยวางแผนไว้ว่าจะพัฒนา (สร้าง) เครือข่ายในทั้ง 3 พื้นที่ให้มีความเข้มแข็ง คือ นอกจากมีเครือข่ายแล้ว จะต้องมีการประชุมหรือการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้วย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวโครงการได้ดำเนินการในแต่ละพื้นที่ ดังนี้ (1) จัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้แก่ผู้นำสหกรณ์ในพื้นที่ (2) ส่งเสริมให้มีการจัดเวทีระหว่างสหกรณ์/กลุ่มที่ร่วมโครงการอย่างต่อเนื่องประมาณเดือนละครั้ง (3) สนับสนุนด้านวิชาการ

วิทยากร และค่าใช้จ่ายในการจัดเวทีแก่เครือข่าย (4) ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันทั้งทางธุรกิจ สังคม และ อื่นๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างสมาชิกของเครือข่าย และ (5) สนับสนุนให้มีการจัดทำข้อตกลงที่เป็นทางการระหว่างกัน

ผลการดำเนินการของโครงการในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 3 พอสรุปได้ดังนี้

1) เครือข่ายโซนอำเภอขลุง การทำงานของโครงการภายใต้ความร่วมมือของทุกฝ่าย ทำให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างชมรมเครดิตยูเนียนภาคตะวันออก และ สหกรณ์การเกษตรเมืองขลุง อย่างเป็นรูปธรรม มีการประชุมร่วมกันค่อนข้างสม่ำเสมอ มีการจัดทำบันทึกช่วยจำว่าด้วยความร่วมมือกันระหว่างชมรมและสหกรณ์ดังกล่าว นอกจากนั้นยังได้มีการจัดทำโครงการจัดหาปัจจัยการผลิตร่วมกัน และในระยะหลังมีการหารือกันในเรื่องของการรวบรวมผลผลิต และได้มีมติร่วมกันให้ตั้ง “ชมรม” ขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานของเครือข่าย

2) เครือข่ายโซนเหนือ การทำงานของโครงการทำให้เกิดการทำงานในลักษณะของเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น มีการประชุมหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิกของเครือข่าย มีการช่วยเหลือกันทั้งในด้านการเงิน ปัจจัยการผลิต และมีโครงการที่จะทำตลาดสินค้า บางตัวร่วมกัน นอกจากนั้นสมาชิกของเครือข่ายโซนเหนือได้ร่วมกันจัดตั้งชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอำเภอสอยดาวไปงน้ำร้อนขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานของเครือข่ายโซนเหนือ และ เพื่อให้การร่วมมือกันนั้นมีความเป็นทางการมากขึ้นสมาชิกของเครือข่ายได้จัดทำบันทึกช่วยจำว่าด้วยความร่วมมือกันขึ้น 1 ฉบับ ประเด็นของความร่วมมือที่ควรได้กล่าวถึงในที่นี้ ประเด็นหนึ่งก็คือการร่วมมือของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในโซนเหนือทำให้อำนาจในการต่อรองของขบวนการสหกรณ์มีมากขึ้น และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานปกครองในพื้นที่ ตัวอย่างที่สำคัญคือชมรมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรเป็นแกนกลางในการจัดประชุมร่วมกับส่วนราชการและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมการแก้ปัญหาความมั่นคงสำปะหลังในปีการผลิต 2549/50 ที่คาดว่าจะตกต่ำ

3) เครือข่ายระดับจังหวัด เครือข่ายนี้มีชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจันทบุรี ซึ่งมีสมาชิกเป็นสหกรณ์การเกษตร 14 แห่ง กระจายอยู่ทุกอำเภอในจังหวัด เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยเครือข่ายได้ร่วมมือกับ อบจ. ในการแก้ไขปัญหาตลาดผลไม้ (มีการจัดทำบันทึกความเข้าใจระหว่างขบวนการสหกรณ์และ อบจ. ในเรื่องดังกล่าว) เป็นแกนกลางในการต่อรองกับผู้ค้าปัจจัยการผลิตหลายชนิดจนทำให้สามารถจัดซื้อปัจจัยการผลิตได้ในเงื่อนไขที่ดีกว่าเดิม และขณะนี้ก็มีโครงการปลูกดอกเบญจซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากจากองค์กรสมาชิก นอกจากนั้นแล้วชุมนุมยังมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดงานส่วนรวม เช่น งานวันสหกรณ์แห่งชาติ เป็นต้น ชุมนุมสามารถทำงานร่วมกับเครือข่ายพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิดผ่านสหกรณ์การเกษตรที่เป็นสมาชิกของตนในพื้นที่

3. ระดับความสำเร็จของโครงการ

ในการวัดความสำเร็จของโครงการ ทีมวิจัยได้ตั้งเกณฑ์วัดระดับความสำเร็จไว้ ดังนี้คือ (1) มีเครือข่ายเกิดขึ้น (มีการจัดประชุม) แต่ยังไม่เกิดการร่วมมือในการทำกิจกรรม ถือว่าโครงการบรรลุเป้าหมายในระดับพอใช้ (2) มีเครือข่ายเกิดขึ้น และ มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันแล้วด้านใดด้านหนึ่ง ถือว่าบรรลุเป้าหมายในระดับดี และ (3) มีเครือข่ายเกิดขึ้น และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในหลายๆ ด้าน ถือว่าบรรลุเป้าหมายในระดับดีมาก

เมื่อใช้เกณฑ์ดังกล่าวเป็นมาตรฐานในการวัดความสำเร็จของงานตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถประเมินได้ว่า โดยภาพรวมแล้วการดำเนินงานโครงการประสบความสำเร็จในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากเครือข่ายที่ทีมวิจัยเข้าไปส่งเสริมอยู่นั้นมีการประชุมร่วมกันค่อนข้างต่อเนื่อง และมีการทำกิจกรรมร่วมกันหลายกิจกรรม อย่างไรก็ตาม การดำเนินการบางเรื่องที่ได้ตกลงกันไว้นั้น ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่นกรณีของการเชื่อมโยงเพื่อการจัดหาน้ำมันของเครือข่ายชนอำเภอลดง เป็นต้น

4. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ

สำหรับการดำเนินงานโครงการในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีโดยรวมแล้วมีปัญหาค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้ร่วมทีมวิจัย ส่วนราชการ และ ผู้นำในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่บ้าง คือเรื่องเวลาของผู้วิจัยซึ่งแต่ละคนมีงานประจำของตนเองอยู่แล้ว และงานในหน่วยงานของตนในระยะเวลาที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง ทำให้การทำงานของโครงการติดขัดอยู่บ้าง

นอกจากประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้นแล้วเรื่องของระยะเวลาดำเนินโครงการ ซึ่งมีเพียง 1 ปี ถือว่าสั้นมาก ทำให้ไม่สามารถประเมินผลการทำงานในบางด้านได้ โดยเฉพาะเรื่องของบทบาทของเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

ประโยชน์ที่นักวิจัยได้รับ

เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่รวมเอางานวิจัย และ งานปฏิบัติการเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ หลายประการ โดยผู้วิจัยที่เป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยซึ่งได้รับการกล่าวขวัญอยู่เสมอว่า “เป็นพวกหอคอยงาช้าง” ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำงานกับชาวบ้านในพื้นที่ หรือที่หลายคนเรียกว่าพวก “รากหญ้า” ได้เข้าใจว่าจริงๆ แล้วประชาชนในพื้นที่เป็นคนที่มีความสามารถไม่ได้ด้อยกว่าคนที่ได้รับการศึกษาสูงๆ เลย และศักยภาพในบางด้านนั้นสูงกว่าพวกที่อยู่ได้รับการศึกษาสูงๆ ดังกล่าวด้วย

ซึ่งเป็นการยืนยันว่าความรู้มีอยู่ในทุกที่ คนสามารถเรียนรู้ความรู้ต่างๆ ได้โดยผ่านระบบโรงเรียน และ นอกโรงเรียน การรวบรวมความรู้ที่มีอยู่แต่ไม่ได้บันทึกไว้อย่างชัดเจนให้เป็นหมวดหมู่ และบันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ นั้นเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ ผู้ที่มีความรู้ในพื้นที่ต่างๆ ควรได้รับการยอมรับ และให้ความสำคัญด้วย

สำหรับนักวิจัยที่เป็นนักปฏิบัติ ซึ่งฝังตัวอยู่ในพื้นที่ก็ได้มีโอกาสเห็นถึงแนวทางในการทำงานวิจัย ซึ่งต้องมีการกำหนดประเด็น กำหนดวิธีการ และ แนวทางในการปฏิบัติที่ค่อนข้างชัดเจนตายตัว รวมถึงวิธีการในการจัดทำรายงานการวิจัย อย่างไรก็ตามสิ่งที่ยอมรับร่วมกันระหว่างนักวิจัย 2 กลุ่มนี้ก็คือ การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือเชิงพัฒนานั้นการกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนเกินไปอาจไม่เป็นผลดีมากนัก ในขณะที่เดียวกันการไม่กำหนดกรอบหรือเงื่อนไขใดๆ เลย ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นสิ่งที่ควรเป็นคือ “การกำหนดกรอบและเป้าหมายการทำงานให้กับทีมวิจัย ส่วนวิธีการปฏิบัตินั้นให้เป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะไปกำหนดเองโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับเงื่อนไขของพื้นที่

สำหรับความรู้เกี่ยวกับเรื่องของกระบวนการในการสร้างเครือข่ายในภาพรวมที่จะเป็นองค์ความรู้สำหรับการดำเนินการในอนาคตนั้น จำเป็นต้องสรุปจากกรณีศึกษาหลายๆ กรณี ซึ่งจะทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่จำเป็นที่จะทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายเกิดขึ้น และ มีการพัฒนาได้ต่อไปอย่างยั่งยืน

สำหรับกรณีของโครงการในพื้นที่จันทบุรี ความสำเร็จของโครงการในระดับที่กล่าวไว้แล้วนั้น เป็นผลมาจากหลายปัจจัยประกอบกัน ที่สำคัญได้แก่ (1) ความพร้อมของพื้นที่ (ความพร้อมของผู้นำองค์กร หน่วยราชการ และ เอกชนที่เกี่ยวข้อง) (2) ความสอดคล้องของความต้องการระหว่างผู้เข้าร่วมเครือข่าย (ทุกองค์กรได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเครือข่าย) (3) ทีมวิจัยที่มีทั้งนักปฏิบัติในพื้นที่และนักวิชาการจากภายนอกมาร่วมกัน (4) กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่ให้คนในพื้นที่เป็นผู้มีบทบาทนำ (5) ความสำเร็จของการดำเนินงานในระยะเริ่มต้น และ (6) เงินช่วยเหลือในการจัดประชุม/เวทีโดยเฉพาะในระยะเริ่มต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกระบวนการวิจัย

ได้กล่าวมาแล้วว่า กระบวนการวิจัยสำหรับโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น การกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนเกินไปอาจไม่เป็นผลดีในการปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันการไม่กำหนดกรอบหรือเงื่อนไขใดๆ เลย ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นสิ่งที่ควรเป็นคือ

- (1) ผู้ประสานงานกำหนดกรอบและเป้าหมายการทำงานที่ต้องการ
- (2) ทีมวิจัยในพื้นที่นำกรอบและเป้าหมายที่กำหนดไว้ในข้อ (1) ไปพิจารณาวางแผน

แนวทางหรือวิธีดำเนินการ (รวมถึงแผนงาน) ที่เหมาะสม โดยต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของพื้นที่

(3) ทีมวิจัยนำแนวทางหรือวิธีดำเนินการที่ได้ตาม (2) เสนอให้กับผู้ประสานงานกลางพิจารณาให้ความเห็นชอบ (ควรมีการประชุมร่วมกันในขั้นตอนนี้)

(4) ทีมวิจัยดำเนินการตามวิธีการที่ได้รับความเห็นชอบในขั้นตอนนี้ (3)

(5) ผู้ประสานงานกลางติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนเป็นระยะๆ พร้อมทั้ง ให้ความเห็นในการปฏิบัติงานเพื่อให้การวิจัยบรรลุผลตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามต้องระลึกละเอียดว่าความเห็นที่ให้นั้นไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของงานวิจัย

ขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นดังกล่าวน่าจะถือว่าเป็นขั้นตอนการปฏิบัติในระยะการวิจัยแรกเท่านั้น หากเป็นไปได้ควรมีการดำเนินการต่อในระยะที่ 2 ด้วยคือ การประเมินผลโครงการ ซึ่งควรดำเนินการแยกต่างหากจากโครงการที่ดำเนินการในระยะที่ 1 และการให้การสนับสนุนเพิ่มเติมตามความจำเป็นของเครือข่าย ในด้านการสนับสนุนทางการเงินในระยะนี้อาจ แบ่ง เป็น 2 ช่วง คือ ในช่วงแรกให้เงินสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายเหมือนช่วงแรก แต่ให้หักไว้ครึ่งหนึ่งเข้ากองกลางของเครือข่าย สำหรับส่วนที่ขาดให้สมาชิกของเครือข่ายจ่ายสมทบ และ ในช่วงที่สอง เครือข่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด โดยมีเงินที่หักไว้ในช่วงที่ 2 เป็นกองทุนสำรองสำหรับการดำเนินงาน ยิ่งไปกว่านั้นควรส่งเสริมให้เครือข่ายที่ตั้งขึ้นเหล่านี้จัดสร้างกองทุนของตนเองขึ้น เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

นอกจากประเด็นทางการเงินแล้วการให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการที่เหมาะสมกับเป้าหมายและเงื่อนไขแวดล้อมต่างๆ เป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องควรดำเนินการอย่างยิ่ง